

MARTIN KORNÉL*

NAGY ÁRPÁD M. KIR. EJTŐERNYŐS FŐHADNAGY HÁBORÚS JEGYZETEI**

Az egykori M. Kir. Honvédség kicsiny ejtőernyős csapatneme a második világháború vége felé rárótt harcfeleltatok végrehajtása nyomán sajátos hírnévre, létszámát messze meghaladó jelentőségre tett szert. Kétségkívül meghatározó szerepe volt ebben – a válogatáson felül – két nagyszerű parancsnokának, vitéz Bertalan Árpádnak és vitéz Szügyi Zoltánnak.

Az 1941. április 12-i veszprémi katasztrófa – a délvidéki bevetésre induló Bertalan őrnagy és 21 katonája tűzhalála a felszállás során lezuhanó SM-75-ben – ugyan pótolhatatlan veszteségnek tűnt, de az alapító szelleme tovább élt, s munkája méltó folytatóra talált Szügyi vk. alezredes személyében.

Sajátos volt e kis csapat harcéri alkalmazása, hiszen az egyetlen, újvidéki bevetés kivételével nem kerültek többé ejtőernyősként – amint ma mondanák „légideszantosként” – felhasználásra. De a háború alakulása azt sem engedte meg, hogy a zászlóaljából ezredé bővített és a Szent László hadosztály magvát képező két zászlóalj és közvetleneik intakt formában juthassanak valamikor is együttes bevetéshez.

Az 1944. nyaráig a VKF által „vastartalékként” visszatartott pápai alakulatból alkotott „ejtőernyős csoportot” – megerősített zászlóaljat – az Északkeleti Kárpátokat, az ezeréves határt fenyegető szovjet előretöréssel szemben dobta be a hadvezetés, gyalogságként, Szügyi Zoltán ezredes, majd – amikor őt a Szent László hadosztály

* A „Jegyzetek” közreadója e helyt is szívből köszöni dr. Bonhardt Attila alezredes úr kiegészítéseit, hasznos javaslatait, Csárádi József ezredes úr és Számvéber Norbert úr tájékoztatását Nagy Árpád személyi adatairól, Huszár János ny. szakfelügyelő úrnak több ejtőernyős tiszti adat pontosítását, dr. Stefániay Vilmos mérnök úrnak pedig a szöveg számítógépes feldolgozásában nyújtott nélkülözhetetlen segítségét.

** Nagy Árpád 1915. 04. 21-én született Kiskunhalason, színmagyar református családban. Apja: Nagy Imre, édesanyja: Lovász Vilma volt. Középkola után a debreceni egyetemen szerzett abszolutóriumot és matematika-fizika szakos tanári oklevelet. 1939. 03. 06-án vonult be katonai szolgáltra a 22. honvéd határavadász zászlóaljhoz Debrecenbe. 1939. 03. 31-től 06. 30-ig a „karpaszományos” tartalékos tiszti iskolát, 1939. 10. 01-től 1940. 02. 01-ig a „hadapród” tartalékos tiszti iskolát végezte, mindkettőt kiváló eredménnyel. Közben géppuskás rajparancsnoki, majd szakaszparancsnoki beosztásban szolgált, 1941. 07. 01-ig a 22. határavadász zászlóaljnál, majd 08. 14-ig nehézfegyver szakaszparancsnokként a 34. határavadász zászlóaljnál. 1941. 08. 15-től 09. 30-ig ejtőernyős kiképző tanfolyamon („ugróiskolán”) vett részt az 1. honvéd ejtőernyős zászlóalj keretében, ahol szintén kiváló minősítést ért el és 1941. 09. 30-ával, újonc szakaszparancsnoki beosztásban, átvételt nyert az ejtőernyős zászlóalj állományába. 1942. 11. 01-jével felvették a honvédség hivatásos állományába és egyúttal, 1941. 09. 12-i ranggal, 1941-es sorévfolyammal hadnaggyá nevezték ki (29465/e.8./e). A tiszti anyakönyvi lap szerint „haja, szeme barna, 177 cm magas, különös ismertetőjele nincs”. 1942. 10. 02-től távbeszélő szakaszparancsnoki, majd 1943. 09. 30-tól aknavető szakaszparancsnoki beosztásban szolgált. 1944. 07. 01-jével főhadnaggyá léptették elő (49700/e.8./e. kmr.). A „Jegyzetek” írását az időtájt kezdte el.

létrehozásának gondolatával hazarendelték – Tassonyi Edömér százados parancsnoksága alatt.

A Mizunka-völgyi vállalkozás – egy szovjet zászlóalj és nehézfegyverei felszámolása – már ízelítőt adott a „kiváló bajtársi és harcos szellemmel rendelkező, egyénileg jól felfegyverzett és jól képzett rohamcsapat” (Tassonyi) harci erényeiből.

Szeptembertől, század erőben, a Pápán maradt kiképzőkeret is bevetésre került, Nagyvárad, majd Tiszafüred térségében szerevezve – súlyos veszteségek árán – hírnevet, Tassonyiék pedig Volócnál vívtak október elején hasonlóan kemény harcokat.

Mindazok, akik valamikor is együtt küzdhettek ejtőernyőseinkkel, tanúsíthatják, hogy magatartásuk, harcmódoruk igencsak eltért az átlag magyar katonáétól. Amint Lajos Árpád, a Szent László hadosztály vezérkari főnöke, „az ejtőernyősök valószínűtlenül különleges eredményeit” méltatva, egy helyütt írja: „Ezek az emberek mintha csak sportból csinálták volna a dolgukat...”

A Kárpátokból kivont, majd épp, hogy feltöltött alakulatot a magyar hadvezetés október végén – akkor már „szentlászlósként,” de egymagában – Soroksár-Dunaharaszti térségébe rendelte, ahol sikerült feltartóztatnia Malinovszkijnak, a 2. Ukrán Front parancsnokának Sztálin parancsára Pestet rohamozó csapatait. Itt azután a németek is felismerték az ejtőernyős harci erényeket és – súlyos véres veszteségeikkel mit sem törődve – hamarosan Isaszegnél is bevetették a „fenegyerekeket” (Mordskerle), Tassonyi századost és csapatát.

Az ott újabb 40 %-os veszteséget szenvedett alakulatot Lajos őrnagy, hadosztály vezérkari főnök csellel kivonta a harcokból, majd Szügyi ezredes, hadosztályparancsnok rövid pápai pihenőre, felfrissítésre küldte. December elején azonban a németek Tassonyi – akkor már őrnagy, ezredparancsnok – és Kiss Zoltán százados vezetésével a Balatontól délnyugatra fenyegető helyzet miatt Kéthelynél ismét ütközetbe parancsolták az ejtőernyősöket. Eredményes elhárító harcuk tovább növelte híriüket, de véres veszteségeiket is.

Az Ugron István százados parancsnokkal októberben, Pápán alakult II. zászlóalj 1944 november végén, Csepelen, majd december 13-án Fóton került külön bevetésre. Az utóbbi hírnevet hozó, de már veszteségteljes harcokban a zászlóaljparancsnok is súlyosan sebesült. A szentlászlós jelvény nyomán akkor már a moszkvai rádióban Tassonyiékhoz hasonlóan „bárdos brigantiknak” titulált alakulatot december 19-én Esztergom felől Ipolyszalkára dobták át, ahol, az Ipoly-hídon támadva Letkésen hídfőt alakítottak ki.

A hídfőben, nehéz küzdelmek során, a Szent László hadosztály repülő-lövészezrede váltotta fel az ejtőernyősöket, akik, leharcoltan, még az Ipoly-partot is védeni kényszerültek; az elkésett visszavonulási parancs folytán bekerített, addigra 90 %-ban megsemmisült alakulatnak csak a fele jutott át a Garamon. December 27-én közel félszázán, Sanna Henrik főhadnagy zászlóaljparancsnokkal és két századparancsnokkal együtt, szovjet fogságba estek.

A Garam védelmére kényszerült Szent László hadosztály-maradék parancsnoksága Tassonyi őrnagy vezetése alatt az első vonalba rendelte a Kéthelytől visszatért, újoncokkal alig feltöltött I. zászlóaljat, ahol az, a január 6-án hajnalban kétszáznál több

páncélossal indult szovjet áttörés kísérő gyalogságát átmenetileg feltartóztatva, a sokszoros túlerőben másnap felmorzsolódott.

A Pápán és környékén 1945 elején újjászervezett, alig felfegyverzett és kiképzett Szent László hadosztály a balul sikerült márciusi német offenzívát követő hatalmas szovjet ellentámadás, majd üldözés lassítására került bevetésre. A március 23-28. között Nemesvámostól Zalaszentőlig halogató harcot vívó ejtőernyősök egy csoportja Tassonyi őrnagy vezetésével a Bakonyba húzódott, ahol később feloszlott. A súlyos véres veszteségeket túlélt zöm a hadosztály maradékával a Muráig vonult vissza, május elejéig védték a folyót, majd május 7-11. között, több mint 100 km-es erőltetett menettel, a Kor-Alpokon át a brit zónába vonultak tovább nyugatra. Ott a megszállók június 12-ig fegyverben tartották a hadosztályt, csak az után került sor – feltehetően szovjet nyomásra – fokozatos lefegyverzésükre.

A m. kir. honvéd ejtőernyősök viselt dolgaira – több évtizedes kényszerű hallgatás után – elsőként Bárczy János széles körben ismertté vált, ám az érintettek és hozzáértők kemény bírálatát kiváltott műve¹ hívta fel a figyelmet. A kor hivatalos történet szemléletéhez igazodó, egyben a honvédség lejárataát is célzó mű kritikái sajnos kevesekhez juthattak el²; a legilletékesebbé, Tassonyi Edöméré, meg sem jelent nyomtatásban. Az egykori harcselekményeket hitelesen leíró Tassonyi 1981-82-ben – élete utolsó két évében – született kéziratának is csak egyes részei, több évre bontva.³ A pápai ejtőernyősök hivatott hazai krónikásának, Huszár Jánosnak a Hadtörténelmi Közleményekben már 1987-től publikált, majd önálló kötetben is megjelent tárgyilagos, átfogó munkája⁴ sajnos – a korlátozott példányszámok miatt – szintén nem juthatott megérdemelt, széles nyilvánossághoz.

A rendszerváltás után, a Szent László hadosztály iránt megnyilvánuló növekvő érdeklődés jegyében – egyben hamis közhiedelmek cáfolataként – látott napvilágot Martin Kornél és Ugron István⁵ kétrészes írása. Az egykori „szentlászlós” szerzők munkája az ejtőernyősök harcait a hadosztály történetén belül – Tassonyi Edömér, Sanna Henrik, Huszár János és mások, valamint fellelt dokumentumok nyomán – főként Ugron élményei, tapasztalatai által fémjelzett feldolgozásban foglalja össze, hasonlóan szerény példányszámban.

¹ *Bárczy János*: Zuhanóugrás. „Tények és tanúk”, Budapest, 1981.

² *Ormay József*: Renegát katona „könyvsikere”. *Kanadai Magyar Szárnyak*, 1982. 75-77.o. (Eredetileg megjelent a *Kanadai Magyarság* 1982. április 24-i, 17. számában, 8. o.)

³ *Tassonyi Edömér*: Az ejtőernyősök harca a Kárpátok védelmében. *Kanadai Magyar Szárnyak* (a továbbiakban: MSZ), 1982. 78-81. o.; *uő*: Az isaszegi harcok. Uo: 1983. 53-55. o.; *uő*: A megerősített I. zászlóalj harcai Kéthelyen. Uo: 1984. 73-76.o. A teljes Tassonyi-kézirat az előbbieken kívül a „Zuhanóugrás” kritikáját, valamint a soroksári, dunaharaszti és a garami harcok leírását is tartalmazza. (Másolat a közreadó birtokában, a továbbiakban: *Tassonyi*.)

⁴ *Huszár János*: A magyar ejtőernyős alegységek harci tevékenysége 1944-ben. *Hadtörténelmi Közlemények* (HK) 1987. 2. sz., 284-314. o.; *uő*: A pápai ejtőernyős ezred háborús szereplése 1945-ben. HK 1988. 4. sz., 698-731. o.; *uő*: Két év a magyar katonai ejtőernyőzés történetéből, 1940-1941. HK 1992. 1. sz., 139-168. o.; *uő*: Honvéd ejtőernyősök Pápán. A Magyar Királyi vitéz Bertalan Árpád Honvéd Ejtőernyős Ezred története. A Pápai Jókai Kör kiadványa, 2. Pápa, 1993.

⁵ *Martin Kornél – Ugron István*: Fejezetek a Szent László hadosztály történetéből. I. rész. 1944. Az októberi megalakulástól az év végéig. HK 1995. 3. sz., 78-149. o., II. rész. 1945. A Garamtól Karintiáig. HK 1996. 4. sz., 56-132. o. (Vitéz ábránfalvi Ugron István nyá. ezredes 1997. februárjában hunyt el 80 évesen, utolsóként az egykori nagy ejtőernyős parancsnokok közül.)

Az első rész megjelenése kapcsán bukkant fel Nagy Árpád ejtőernyős főhadnagy háborús kézírata. A „Jegyzetek” címet viselő anyag első része kockás iskolai füzetbe írva az 1944. június 5 -től az év végéig terjedő időszakot öleli fel „Amíg fejesek voltunk...” címmel.

A második rész már hézagossabb, s egy megviselt füzetben hevenyészetten papírra vetett jegyzetkből áll. Címe: „...és amikor már nem voltunk többé fejesek... (1945. január 6-tól).” Mindez jól érzékelteti a Szent László hadosztály és benne az ejtőernyősök további hányatott sorsát, kényszerű, de reménytelen helytállását. Ez utóbbi füzetből az említett Martin – Ugron közlemény második részében több helyütt idéztünk.

A következőkben Nagy Árpád jegyzeteinek önálló közlésre érdemes, hosszabb lélegzetű első részét⁶ mutatjuk be. A lírai elemeket és humort sem nélkülöző, hivatott tollú írás nem par excellence hadtörténeti munka, de páratlan azért, mert – szemben az összes eddigiekkel – nem utólag, hanem, még ha nem naplószerű bontásban is, de az események sodrában, „in statu nascendi” készült.

A főhadnagy a „kárpati csoporttal” került aknavető szakaszparancsnokként az arcvonalba, majd a megerősített I. zászlóaljjal Soroksárra, Isaszegre, Kéthelyre. A történet tehát erről szól. A kíméletlenül őszinte szöveg néhány személyes természetű, másodkezű, vagy érdektelen rész elhagyásával, jelentéktelen igazításokkal kerül az olvasó elé.

AMÍG FEJESEK VOLTUNK...(1944. SZILVESZTERIG)

Furcsa... A csillogó jelvényes apró katonák szokatlan izgalommal szaladgálnak a nagy fák, emeletes házak között a lassan melegedő kockaköveken, a lomhán úszkáló felhők alatt és mindezt az izgalmat a környezet észre sem veszi. A szél ugyanolyan unott bánattal füttyül az Esterházy-kert öreg fái között, a reptéren a buló⁷ ugyanúgy pattog a szélben, mintha nekünk sem változott volna meg az életünk máról holnapra. Minden emberi szenvedés és öröm apró vibrálás csak, a nagy Természet mindezt észre sem veszi. Nem tudom, hogy mi miért vagyunk úgy oda az ilyenfajta vibrálástól. Számít az, hogy ma az öreg esernyős gárda itthagya a fészket és elmegy oda, ahol budi van, hogy megmutassa, nemcsak a levegőben – s a pápai kocsmákban – tud vagánykodni? A fáknak, égnek, felhőnek, kőnek talán nem, de nekünk? Csupa lázas izgalom a nép, a reptér zsong, mint a bolygatott kas és a lányok máris sírnak, pedig még az állomásra sem mentünk ki. Csak most kezdenek gyülekezni a szekerek a Varró vendéglő környékén.

A pápai nőknél mind meglátni, kinek van „esernyős babája”. Valahogy öntudatosabb, merészebb a fellépésük. Itt megy mellettem az egyik, csinos nagyon, de egyáltalán nem szomorú. Ez érdekes, tévedtem volna? Kívülálló nő lenne? Apró blöffhöz kell folyamodnom.

– Azt hiszem a Barbarics szakaszvezetőt keresi asszonyom – szólítom meg hirtelen. Nem tudom miért, de az „esernyős lányok” szívesen veszik, ha asszonynak nézik őket.

– Á, dehogy, én a Kovács Pista örvezető menyasszonya vagyok. Tetszik ugye ismerni? Csapatcsendőr a második századnál.

Mégsem tévedtem hát. Igaz, hogy a Kovács Pista inkább szakács, mint csapatcsendőr, de úgy látszik ezt szebb beállításnak gondolta a fiú.

⁶ Simon Lászlóné úrasszony – Nagy Árpád özvegye – szíves hozzájárulásával.

⁷ Szélszák.

– Hogyne ismerném a Pistát, nagyon merész gyerek. – Ebben a városban nem érvényesülnek a szép gyerekek, zsúrfiúk. Itt az a bók a férfira, hogy nem ijedős. Pápán a bátorság a divat s nem a hullámos haj, meg a tánctudás. Ejtőernyős fészek...

– A kislánynak rögtön arcára is ül a büszkeség. – Az ám! Már 24 ugrása van.

Történetesen a Kovácsot jól ismerem, tudom, hogy csak 13 ugrása van. Hiába az ejtőernyősökhöz a jámbor hazugság ugyanúgy hozzá tartozik, mint a vakmerőség.

– No, és még csak nem is szomorú, hogy elmegyünk?

– Á, tudom én, hogy csak később mennek az ugrók. Repülőgéppel. A vasút csak a szerelvényt viszi. Még nem jött el a búcsú ideje – mondja hamiskásan –, most még örülök, hogy itt van. No de megyek is, mert vár.

Ráz egyet borzas szöke haján, és ruganyos léptekkel elsiet a rakodó felé, ahol csoportosulnak már az esernyősök.

Ez jellemző. Az öreg ugrók örök fájdalma, hogy nem az ernyővel vetik be őket. Így próbálja Pista szépíteni a dolgot, de nem tudom, hogyan fogja megmagyarázni, hogy mégis a vonattal hagyja itt Pápát.

Indulás, 1944. június 5.

Már itt van az egész társaság, a szekerek is, megkezdődött a rakodás. Úgy látszik, mintha a jenkik érdeklődni akarnának utánunk: felüvölt az állomás szirénája. Jól kezdődne a háború a mi számunkra, ha már itt megnyomnának a repülőket. Széthúzzuk a járműveket, az emberek bemennek a házak mellé, de nem jön semmi. Egy óra múlva már ismét folyik a rakodás. Sorok sétálnak be a vagonokba, nem túl nagy lelkesedéssel. A Vén százados úr⁸ eltűnt, mert, hogy nem bírja ezt a nagy ordítást és dobogást hallgatni. Az egyik ló csakugyan nem akar bemenni. Oda megyek én is, de csak a zajt növelem, a ló nem respektál engem sem. De még mennyire nem! Minden apropó nélkül úgy térdén rúgott, mintha a vagon oldala lennék. Vagy talán pont a térdemet célozta? Disznó dög, most sántítva hagyom itt Pápát.

Várjuk az indulást. Az állomás környékén alig lehet mozogni, csupa menyasszony, hűg, unokatestvér, meg efféle. Egy embernek több is. Örök titok marad előttem, mivel magyarázzák a tagok az egyik nőt a másiknak. A resti teraszán a tisztek ülnek. Sörözés. Sántikálok ide-oda, nem találok a helyemet. Talán várok valakit? Valakit, aki nem jön. Vagy nem is jöhet? Beszállás. Két lány – úgy látszik megsajnálta – virágot nyom a kezembe, mellé egy obligát mosoly és mennek tovább...

Beülök a kocsiba. A többiek flaskákkal a kezükben vetik még oda utolsó szavaikat nevetve a kocsisor mellett állók közé. A mozdony sistereg, megránt vagy kétszer, és máris növekvő gyorsasággal tűnnek el mellettünk az ismerős Perutz-gyár környéki házak. Mintha ők mennének, s mi maradnánk... Önkéntelenül a halál jut eszembe. Ilyen lehet az is, amikor valakiből kiszáll a lélek. Pápából most száll el a lélek, az élet; egy vidám, gond nélküli, vakmerő férfitársaság indul csillogó szemmel a vér, halál és nélkülözések elé. Mintha a vonatra kívül nagybetűkkel fel lenne írva: No most majd megláthatjátok, hogy mit tudunk! Csodaváró ezen a vonaton most minden szem s mind előre néz. A csoda felé. Drága csoda lesz fiúk, de meglesz!...

Beregszász, június 7.

Már elmúlt az első elszontyolódás savanyú íze a szánkából. Egy darabig úgy éreztük magunkat, mint akit letiltottak az ugrásról közvetlenül az indulás után. Hátán az ernyő, száll a gép, elszántság és okos körültekintés a szemben, de új parancs jön s leszáll a gép, benne az ugró. Legnagyobb

⁸ Vén Imre ejtőernyős százados, a nehézfegyverszárad parancsnoka.

szégyen, ha a gép leszáll és az ugrók még nincsenek a földön – a kis létrán másznak ki a gépből. A csodából egyelőre Beregszász lett⁹. No, ott – mondom – elmúlt a szégyen, a befutó vonatot már előre jött szálláscsinálók várták (a biciklisek egy hete vannak itt) s pár óra alatt a piszkos, rendetlen dohánygyárból szabvány laktanyát csináltak a fiúk. Szobarend, századiroda, gyengélkedő szoba s máris otthon van mindenki. Este már új nőekkel sétálnak. A Hungária szálló ablakán ejtős tiszték könyökölnek ki, a főutcán ejtős jelvények csillognak mind sűrűbben, a vendéglők ajtórésein az ejtőernyős induló hangja szűrődik át. Íme a reinkarnáció. Alig szállt ki Pápából a lélek, már úgy látszik, be is költözött egy másik testbe. Noha még nem teljes a kép. Az „afférok” hiányoznak. De csak egyelőre!

A banda úgy él Beregszászon, mintha mindig itt élt volna, és mintha soha nem akarna innen elmenni. A sors kedvez nekünk, már másnap Urnapja van, felvonul a város apraja-nagyja és kivonul az ejtős küldöttség is. Gyönyörű napsugaras az idő, szép a város, kedvesek az emberek, jó a bor és csinosak a lányok. Mi kell más ahhoz, hogy az ejtősök jól érezzék magukat? A körmenetben résztvevőkről csurog a víz, de mire vége van, mindenki kinézett magának egy párt, akivel az üres órákat be- és eltöltheti. Magyarán mondva már harmadnapra bevágódtunk.

Az utak már kihaltak, csendes a város. Kis, de hangos csoport szédeleg egyik utcából a másikba. Balogh őrmester és barátai játsszák az „utözöngét”. Egy házhoz értek éppen, ahonnan beszélgetés és zene hangjai szűrődnek a magát nagyon egyedül érző kis társaság felé.

– Pajtás, itt emberek vannak, még hozzá jó emberek – mondja Karsay szakaszvezető, úgy, mint aki átlát a falon, bele a lelkekbe. Balogh őrmester kissé kapatos fejét megüti ez a határozott hang.

– Már megint marha vagy fiam – állapítja meg bölcsen és a helyzethez illő tapintattal – mi az, hogy jó emberek?

Karsai megvetően löki a pipát egyik szájsarokból a másikba:

– Ki a bort szereti rossz ember nem lehet s ezek itt benn isznak, akárki meglássa.

– Hát, ha akárki nem is, de én aztán igen. Szeretném végre rendes emberek társaságát élvezni.

– A „Tata” ügyes elhajlással tér ki Feri balkezese elől és már bent is van a nagy ház kapuja alatt. A többiek a félig berúgott ember bambaságával merednek arra a helyre, ahol az előbb állt. Feltűnően biztos léptekkel lépett az öreg főirnok az ajtóhoz és meglepő szerencséjével, egy apró előszobán át, egyenesen a mulató társaság közepébe pottyant. Az állomásparancsnokság tisztjei és német tiszték hódoltak itt a fegyverbarátságnak, már meglehetősen emelkedett hangulatban. Egy pici döbbszent csend után – minden társaság átesik ilyesmin, ha hirtelen idegen lép be – a németek lelkes ovációval fogadták Tatát. Az első pillanatban feltűnt az ezüst jelvény a jobb mellén és ez nekik ajánló névjegy volt. Már ültették volna maguk közé, amikor ideges hang sivített végig a szobán:

– Őrmester, kicsoda maga!?

Ismét döbbszent csend, de jóval kínosabb, mint az előbbi.

– Balogh őrmester, „vitéz Bertalan Árpád” 1. honvéd ejtőernyős zászlóalj – koppant a Tata bokája az ezredes, állomásparancsnok előtt, aki megsértett méltóságának minden felháborodásával a szemében állt előtte.

– Bocsánat a tolokodásért, de ott kinn az utcán nagyon egyedül éreztem magamat és becsábított a társaság vidám zaja.

A feszültség engedett, az arcok elkezdtek ismét mosolyogni és a nők leplezetlen érdeklődéssel néztek fel a határozott és udvarias fellépésű Tatára. Az érdeklődésnek nem kis mértékben adott tápot Tata széles válla és férfiasan merész arca.

⁹ Az ejtőernyős csoport elvonulása után eleinte a III. hadtest (parancsnok Aggteleky altábornagy) tartaléka volt, majd a Markóczy-csoport (24. hadosztály) ill. az V. hadtest (parancsnok Álgya-Papp altábornagy) 13. hadosztálya (parancsnok Hankovszky Gyula vezérőrnagy) alárendeltségében került alkalmazásra. (*Tassonyi*, 6. o. és *Szabó Nándor* hadtörténet-kutató adatai.)

– Mars ki, disznó! – üvöltött bele az állomásparancsnok vékony hangja – különben kidobatom innen, nevetlen paraszt. – A hangja elcsuklott attól való félelmében, hogy esetleg nem fogja neki mindezt elhinni a társaság. Joggal. Ismét megmerevedtek az arcok. Tatáé különösen. Veszedelmes módon. Szinte sziszegett a hangja:

– Nem disznó, alázatosan jelentem, hanem Balogh ejtőernyős őrmester, nem mars ki, hanem végeztem. – A szeme majdnem lobot vetett a visszafojtott dühtől, és ettől a lángtól, mint a luftballon a beleszúrt tütől, úgy esett össze a parancsnok gőgösen felfújta arca, de mire újabb sértéseket vághatott volna a Balogh fejéhez, már az kinn volt az ajtón.

Kint a „haverok” örömrivalgással fogadták Tatát, de ők is elhallgattak, mikor meglátták a szemében a villódzást. S akkor tört ki a düh Tatából, de már a felindultságtól csak dadogva:

– Hát... hát... ez minősíthetetlen... bánásmód. Azt a kutya... Szeme megakadt az ablakredőnyön átszűrődő kis fénycsíkon, majd elborult szemmel a pisztolytáskájához kapott és a következő pillanatban felugrott kezében a parabellum: egy, kettő, három... hét, nyolc. Üresen lökte vissza pisztolyát, miközben az ablakredőny és az üveg darabjai csörömpölve estek a járda kövére. Utána az egész társaság nyugodt léptekkel elhagyta a csatateret. Benn a vendégsereg az első lövés után riadtan bukott le a parkettra, a nagyfőnök pedig – rámenős harcos módjára – az asztal alatt kötött ki, sógornője lába mellett kuporogva ...

...A kivizsgálás eredménye alapján Balogh őrmestert a hadbíróóság három hónapra ítélte.

...Pár nap múlva, egy elkerülhetetlen hivatalos kirendelésen az ezredes bebugyolált fejfel jelent meg. Mondják, hogy néhány napja valami kis cserép esett este a fejére, az sebesítette meg. Különös módon Karsai szakaszvezető kezére ugyancsak néhány nap előtt ajtó csapódott és az óta dagadt ököllel és felkötött karral jár.

Beregszászi tartózkodásunk alatt a lakosság osztatlan szeretete és a városi katonai parancsnokságok ugyancsak osztatlan utálatossága napjainkat.

Az esték repülnek. A pap a Vén Imre rokona, a Domi (Ladányi Domonkos ejtőernyős főhadnagy) régi ismerősére lert, én pedig – a csapathóbortnak engedve – lekopaszított fejem dicsfényétől övezve átadom magam a benei bor gyönyörűségének. Harmadik nap este meghívtak a hegybe és ott meglehetősen leittasodtunk. A hölgyek is annyira, hogy – megfélemlítve tar fejemről – körülengtek engem...

Nagy időkre érkezünk vissza Beregszászra: Razzia! Persze ejtőernyős honvédjaink teljes odaadással vesznek ebben részt, ezzel is növelvén ismeretségi körüket. Már nem nagy öröm, mert 26-án belegyömöszöljük szűkre szabott vagonjainkba a holmit és új utak felé indulunk...

Máramarossziget, június 27.

Úgy megyünk be Szigetbe, mintha békehelyőrséget foglalnánk el. Nótaszóval, zárt rendben, s ahogy bekanyarodunk a templom melletti nagy iskola udvarára, már egész tömeg vesz bennünket körül, pedig van itt annyi katona, mint a nyű.

– Te Gizi, nézd, ezek ejtőernyősök – susmogja éppen mellettem egy kis csillogó szemű barna lány, és izgatottan gyűrögeti kis piros kötőjének csücskét a markában.

– Igen, igen és nézd, milyen rendesek mind. Biztosan mást sem csináltak eddig, csak sportoltak és lányok után jártak.

Elhúzó mellettük és visszanezdek. De nem a lányokra, hanem a fiúkra. Igaz. Bronzbarna arcok, villogó szemek, a zubbonyon átlátszik az izmok játéka és a fegyelmezett lépések üteme megremegteti az ablakokat...

Lassan eltevéődik mindenki és kimegyek én is a szállásomra. Gyönyörű! Sportszálló az Iza patak mellett, halk zene szól, nők kacagása hallik az étteremből felém, amint belépek szép egyágyas szobámba. A fáradtság korán ágyba visz bennünket. De aztán – csupa öröm az élet. Kivonulunk az Iza partjára, fürdünk, napozunk és sétálunk. Estéknél vagy a városban korzózunk, vagy a szálló éttermében borozgatunk. Sajnos kevés a pénzem...

Partizánvadászat! Délben kapta a századunk azt a parancsot, hogy pár napra menjen ki a hegyek közé partizánvadászatra. Nagyon elszaporodtak az utóbbi időben a partizánok ezen a vidéken. Nemrég kilenc ejtőernyővel ugrott partizánt vettek üldözőbe a csendőrök. Közülük nyolc harcban elesett, csak egy rádiós nő maradt meg. Azóta szorgalmasan tartja az összeköttetést moszkvai kiküldőivel és traktálja őket, álhírekkel. Most is például ejtőernyős utánpótlás dobását beszélte meg. Ez lesz programunk első száma: a megbeszélt helyen lesbe állni és várni a csomagokat, akár ember, akár anyag. Már két órakor ebéd után gépkocsikon ülünk, mindenki körülzsurkálva kézigránatokkal, toporgunk a Marmonokon¹⁰ a türelmetlenségtől. Indulás! Végig a városon kíváncsi fejek bújnak ki az ablakokon, amint a gépkocsioszlop kihúz keletre és az ejtősök büszkék, hogy végre „van valami”. Este hatkor a szakaszok már helyükön vannak. A bevetést Moszkva csak éjfél utánra ígérte, de máris mindenki az eget kémleli, felfelé fordított arccal, vagy kényelmesen a hátán fekvé. Leszáll az este, tíz órakor meggyűjtják a megbeszélt jelzőtüzeket és várunk. Várunk egész reggelig és nem történik semmi. Az éjjeli virrasztástól fáradt arcok kiábrándult szemekkel néznek bele a felkelő napba. – Hát ez a háború! – Első ízelítő abból, hogy a háború zöme nem a harc, hanem a fáradsalmak és unalom. No és – amint korgó gyomrunk jelzi – az éhség. Indulunk visszafelé lehervadtan, de a konyhával történt találkozás, amint a faluban várt bennünket, visszaadja a jókedvet. (...)

A Vén Muki összehívja a szakaszparancsnokokat. Mai feladat: erdőfésülés. Középen az első géppuskás szakasz, tőle balra az aknavető szakaszok, jobbra a géppuskás szakaszok. Tartózkodási helyem az első géppuskás szakasznál. Menetvonal: – kis szünetet tart, előveszi a térképet és a tőle megszokott alaposággal kijelöli a menetvonalat és a mai menetcélt. Feljebb megyünk egy kicsit, hogy meg tudjuk határozni azt, hol is vagyunk. Ez még úgy megy, olyan simán, mintha alkalmazó megbeszélésen volnánk, valahol a teveli dombokon, Pápa mellett. Kis fontoskodás látszik mindenki arcán, csak én nézem orrfintorgva előbb a térképet, majd az előttünk húzódó sűrű aljfas erdőt.

– Hm – köhintek bele a büszke csöndbe –, nem lenne jó a fésülésnek valami útra támaszkodni? – kérdem enyhén bizonytalan hangon. – Mintha kissé sűrű lenne ez az erdő ahhoz, hogy könnyűszerrel tájékozódhassunk benne. A szakaszparancsnokok részéről, különösen Domi arcán, leplezetlen lekicsinylés mutatkozik. A századparancsnok is fölényesen tekint rám.

– A főhadnagy úr nagyon jó tudja, hogy erdőben tájolóval könnyűszerrel tájékozódhatunk – mondja mosolyogva, majd észrevehető éllel teszi utána: – amennyiben kiképzésünk megnyugtatóan teljes. Különbösen az irányt az első géppuskás szakasz viszi, a Ladányi főhadnagy úr és én vezetünk. Van valami kérdezni való még? – Körülnéz, mi némán nézünk vissza. – Végeztem!

A fésülés megindul. Szigeti szakaszvezető jóvoltából – aki az írrok nemes feladatát tölti be nálunk (és régi szavajárása, a – Hadúr segits! – alapján általában „Hadúr” néven ismert) – térképem is van. Bejátszom a tájoló, leolvasom, hogy most 5 km-en át 2830 az irány és megindulunk az első szakasz balszárnyán. Félóra múlva megjelenik a katona – szerintem első számú – közellensége, csepegni kezd az eső. Felnézek az égre: vigasztalanul szürke, akármerre pillantok. Egyelőre dül bennünk az ambíció, minden kőrakást megrugdossunk – hátha titkos partizán-dughely –, minden letört faágban partizán-ütjelzést gyanítunk. Ahogy az eső mind jobban esik, úgy megy el belőlünk a lelkesedés. A gyomrunk is kezd követelőzni, pedig hol van még az evés ideje! Jobbra valaki énekel. Női hang. Nocsak! A harcok mezején nők is vannak? – kérdezem magamtól, és szinte önkéntelenül húzok a hang irányába. Feltűnést nem kelt, mert az alakzat már meglehetősen zilált. Végre – szakadékmászás és patakátelés után – elérek a hang forrásához.

¹⁰ Marmon: eredetileg a kölni Ford gyárban készült, 90 lóerős Ford V8 benzinmotorral ellátott, hátsókerék meghajtású tehergépkocsi, amelyet a csepeli Weiss Manfréd Művekben, az amerikai Marmon-Herrington féle szabadság alapján összerékmeghajtásúvá alakítottak át és terepkapcsolós sebességváltóval szereltek fel. Hivatalos elnevezése: 39. M. Ford-Marmon 2,5 tonnás terepjáró tehergépkocsi Széltében csak Ford-Marmonként, vagy egyszerűen Marmonként emlegették. Az alvázra erősített 20 l-es tartály-benzinkannák máig is őrzik nevét. A legénység szállítása többnyire ezeken a járműveken történt, a platón keresztbe tett deszkákon ülve.

Csúnya trampli nők – pedig milyen bájos erdei tündérre gondoltam a hang után – de mindezt megbocsátom nekik, mert cseresznyeszédésen érem őket és korgó gyomromat zsonglőr gyorsaságával tömöm meg az apró és kesernyés gyümölcscsel. Még be sem fejeztem teljesen, amikor elhaló hangokat hallok: gyülekező a völgyben...! Vén százados úrék kiabálnak, hogy a szétszóródott népet összeszedjék. Lemegek. Már szó sincs erdőfésülésről. „Menet esőben” lehetne a kép címe, de amúgy alá lehetne írni az ismert dal refrénjét: én is megyek, de nem tudom hova...

Az indulásnál még büszke és dacos tájoló-művészek lógó orral, s a lógó orról csöpögő, majd csurgó vízzel mennek, mennek. Néha Domi rátekinet a tájolóra, mintha mondani akarna valamit, de csak legyint, vagy félliter vizet rázva le minden legyintéssel a sátorlapjáról és megy tovább. A csizmákban szortyog a víz, előbb a sátorlap, a zubbony, majd az ing és gatyá nedvesedik át, aztán már a bőrünkön folyik végig a víz, hogy a csizmában álljon meg. Akinek rossz a csizmája, most kajánkodhat: legalább kifolyik belőle. Nekem ötpercenként le kell húznom, még szerencse, hogy árkáscsizma van rajtam. Szerény véleményem szerint már rég el kellett volna fordulnunk a 2830-as irányból a 0400 irányba, de nem kérdeztek, no meg kíváncsi is vagyok, mi lesz. Végre megállunk. Előre megyek. A lábam már kipállott a sok víztől és fáj – gondolom más is így van vele – Muki és Domi egy kis dombon, összedugott fejfel tanakodik: vajon merre kell menni. A dombon állás hiábavaló, körös-körül legalább 200 m-rel magasabb a peremvonal. Csak egyfelé látszik az esőben elmosódva valami csúcscsücs. Az emberek nem törődnek a sárral, mindenki beledől, ott, ahol van, és perceken belül alszik. Odamegyek a két vezérhez. A mellettünk folyó patak irányát méricskéljük a Bezarddal.

Mi van urak – kérdelem és jogosan kaján vigyor ül ki elázott arcomra – nem működik talán a tájoló?

– Álláspont-meghatározás, sziszegi dühöngve a foga között Domi és tovább kukucskál a tájoló nyílásán a patak irányában. Többet nem hajlandó szólni. Vén Imre már kissé közlékenyebb, halvány reményféle is csillan a szemében, mikor meglát, úgy látszik eszébe jutott a bakonyjái menetgyakorlat, ahol az erdőn át a szakaszommal kerek két órával előbb érkeztem be '943 nyarán a célba, mint a többiek.

– Tudod Árpád, azt hiszem, eltértünk a menetvonaltól s most megállapítjuk, hogy hol vagyunk. – Kicsit séggyenkezik a közlékenysége miatt. Érzésem szerint legalább 4 km a különbség, de nem rosszmájuskodom, csak naivan kérdelem: – Hogyan hajtják végre ezt a százados úrék ilyen kilátás nélküli völgyben?

– Egyszerű, pajtás – kap a kioktatás lehetőségén Domi – a patak folyási irányából megállapítjuk, hogy melyik patak ez a térképen, és kész. – Egy pillanatra még benéz a nyílásba, majd – úgy, mint annak idején az öreg görög a „εὐρηκα”-val – felkiált: már meg is van pajtás – és odabök vastag ujjával a térkép egy pontjára.

Az eső elállt, de ez már úgysem számít, minden merő víz, a térkép is. Föléhajlok, és kénytelen vagyok elmosolyodni. – Domikám, ezen a térképen legalább tizenöt olyan patak van, amelyiken lehet 1920 irányú folyásrészlet találni.

– Hát, ha olyan okos vagy, csináld te! – Zsebre vágja tájolóját, kezembe nyomja a térképet és duzzogva elvonul. A válla állásából is látom, hogy nem a méreg, hanem a megkönnyebbülés ömlik el rajta, hogy lerázta magáról a terhet.

Vén Mukival most már én dugom össze a kobakomat. Kiszámolgatjuk kb. hány km-t jöttünk a falutól, megcélazzuk a távol látható csúcscsücsöt, amiről – különös alakja miatt – rögtön látni, hogy a Sapintei 920⊕, lassan kisül, hogy a sok patak közül melyik mellett vagyunk, öt perc múlva költögetjük a népet és megindulunk 0645 irányba. Domi mellettünk lötyög, azért állandóan készen tartva a káröröm-mosolyát, ha kisül, hogy most sem jól megyünk. Minden tíz percben elő kell vennem a tájólót és térképet, ellenőriznem magamat, egyre biztosabb lesz az irány – az apró, kiigazító irányváltoztatásokat sem Domi, sem az emberek nem veszik észre –, s végül egy szörnyű meredek vízmosáson felkínlódva magunkat, komoly kilátóponthoz érünk. Biztosabban kezdünk kilépni a vizes fűben és a sötétség éppen beáll, amikor elérjük a mai napra előírt menetcélt. Pfü, ez sok volt egy kicsit! Partizán ide, partizán oda, fellobbannak a tüzek, meztelenül ruhájukat szárító emberekre terítette rá fekete leplét a mélyülő éjszaka.

Másnap folytattuk utunkat és eső nélkül bár, de borult, hűvös időben, ugyanúgy dögfáradtan késő délután felértünk a Rotundilok 1140Δ pontra. Találtunk bár barakkokat, főleg a földbe süllyesztve és teljesen koszos állapotban, így inkább sátorokba szálltunk mögöttük az erdőben. A csizmák ugyanolyan nedvesek voltak, mint tegnap és egy páran rá is fizettek a túl heves szárításra: „vargát rántottak”. Lesz még ebből egy-két fenyítés, amikor a megégett bőrdarabok majd kiesnek a csizmákból. Ennivaló persze szűkös van, ami annál kínosabb, mert itt vártuk a találkozást a konyhával. Harmadnap igen elszontyolodva indulunk célunk, a kisvasúti megálló felé. De ezen a napon minden rendbe jött. Nem tévedtünk el, kisütött a nap, és már 11 órakor leértünk a megálló mellé. Igaz, hogy közben a kosztot felvitték oda, ahonnan reggel elindultunk, de a kisvasúton érte ment egy pár ember és hosszú éhezés után vad csatakiáltással vetette rá magát a banda az érkező hideg élelemre. Másnap délig még élveztük a napot és a patak csobogását, majd 2 órakor, egy viszontagságos, de vér nélküli „partizánvadászat” emlékével gazdagabban indultunk el hazafelé...

Uzsok, július 28. után

Milyen régen volt az, mikor még városban laktunk és az volt a legnagyobb bosszúságunk, ha elfogyott a cukrászdában a kávékrém, vagy, hogy a sportszállóban nem játszik este a zene. Már hetek óta élünk az Uzsoki hágónál, becsurog az eső a bunker tetején, vagy a sátor nyílásain, nincs szórakozás, nincsenek nők, nincs korzó. Munka – az aztán van bőven. Alig érkezünk meg, órák hosszat jártuk a hegyoldalt: védőállás-szemrevételezés. Mennyit csináltam ezt békében s most végre ott szemrevételezem az állást, ahol egyszer ellenséggel is számolhatunk. Most nem az a fontos, hogy értsék az emberek a dolgot, nem az a fontos, hogy az előjáró lássa, tudjuk, miről van szó, hanem az, hogy ha jön az orosz, akkor minél nehezebben tudjon a közelünkbe férközni. Juhász Bandi¹¹ került a jobbszárnyra, Törzsök¹² középen van, Remete¹³ pedig a balszárnyon. Bandi már az első órákban idegeskedik, mert beláthatatlan előtte a terep, a szárnya pedig benyúlik egy erdőbe és úgy lóg, mint egy ruha a fogason. Törzsöknek is van elég baja. Csuromvíz középen minden. Derékig vízben fognak itt állni az emberek annak idején. A vetősök felkapaszkodtak a vetőállással a védővonal fölött uralgó hegyre és másnap már megkezdődött a „beásás”. A figyelő a zászlóaljparancsnok harcálláspontja mellett kezdett el „létesülni”. Ladányi Domi Juhász Bandinál ütötte fel sátorfáját, Vén százados pedig szintén a hegyre települt a századtörzsszel. Még az első napokon csak ment valahogy a dolog, de egy hét múlva megeredt az eső. Első nap kimosott bennünket a bunkerből, befolyt minden lehető és lehetetlen nyíláson. Kiköltöztünk a sátorba, harmadik nap a sátorból is kiöntött a lé s lassan belenyugodtunk, hogy ez az az eső, aminek soha nincsen vége.

Vége lett... S a bunkerek is elkészültek, már lassan olyan állapotban vagyunk, hogy jöhet az orosz az összes aknavetőjével. No, de nem hiába vagyunk ejtősök. Az orosz repülők az utóbbi napokban mind gyakrabban jelentek meg és felderítették bennünket. Mire befejeztük a munkát és mennyei nyugalmat élvezhettünk volna, jött a parancs: menet Hajasdra, ott berakás. Újabb vándorlás előtt állunk, úgy látszik. Nagy nehezen lekászálódunk a meredek szerpentinre, de amikor Hajasd állomás közelébe érünk, már be sem tudunk menni, az első csoport rakodik. Az egyik lovamnak a nyaka beleakadt a másik hátán lévő taliga nyeregbe és alaposan felhasadt. Csak úgy dőlt belőle a vér. Végre megérkezett – állatorvos hiányában – Farkas doki¹⁴ és lekezelte, elvarrta az elszakadt, ujjnyi vastag eret. Nem is hiszem, hogy megmarad, máris igen szomorú szegény pára. Végre odajutunk a rakodóhoz. Megy minden, mint a karikacsapás. Jön valaki a hágóról és meséli, hogy alaposan szétbombázták a helyet, ahol a zászlóalj volt. Különösen a

¹¹ Juhász Andor ejtőernyős főhadnagy, az 1. század parancsnoka.

¹² Törzsök László ejtőernyős főhadnagy, a 2. század parancsnoka.

¹³ Remete Imre ejtőernyős főhadnagy, a 2. század szakaszparancsnoka.

¹⁴ Dr. Farkas Pál orvos százados, az ejtőernyős zászlóalj orvosa.

Törzsök harcálláspontja kapott. Illetve a volt harcálláspontja, mert a támadás ideje hál' Istennek már itt érte. Egy tempóval megkéstek a ruszki. Bezzeg nem késtek meg itt az állomáson. Bár nem sokkal előbb még beszédtéma volt a hágón történt bombázás, mégis meglepetésszerűen jött a fejünkre a repülőtémadás. Békésen üldögéltünk a rámpán, Vén Muki is visszajött a lovak berakása miatti elvonulásából és már a közeli út izgatja a fantáziánkat, mikor az első gép lecsap.

Egy pillanat alatt eltűnt mellőlem mindenki. Egy következő pillanat és én is eltűntem. Az első roham rövid volt és veszteség nélküli. Alig telt el egy pár perc és jött a második hullám. Már előbb elhatároztam, hogy kimegyek valamelyik géppuskához és lövök a gépekre. Furcsa volt. Az imént egy árokban lapítva roppant ideges voltam, most, mikor a második hullámból egy gépet kiszúrtam és megnyitottam rá a tüzet, nagy nyugalom töltött el. Rezgett a kezeim között az öreg Svarc Jóska¹⁵, láttam a fényjelzősöket úszni a ruszki gép felé, láttam az apró tüzrózsákat pislogni a gép két légcavarjánál – és nem féltem. Egy pillanatra az volt az érzésem, hogy az orosz pont rám lő, de ez elmúlt, egész idegrendszeremet az irányzás foglalta el, és a bosszankodás a fölött, hogy bármennyit is tartok előre, a kis sárga fénycsíkok mindig a gép mögött húznak el. Már lövés közben is hallottam robbanásokat mellettem, de nem törődtem vele. Csak, hogy elmentek a masinák, vettem észre: a rakodó mellett lefektetett kb. 4-500 hordó – benzin és olaj – kigyulladt és egymás után robban. Fekete alakok rohagáltak a tűz körül – olyan volt, mint valami indián tánc – és a még ép hordókat gurították biztosabb helyre. Én is felsiettem a tűzhöz és néhány szerelvényt kihúztam, alaposan beleizzadva a munkába a lángok közelétől. Fáradtan mentem az állomásépülethez. Ott derült ki, hogy egy súlyos sebesültünk van, egy árkász ejtőernyős.

¹⁵ 7/31. M. géppuska. Első világháború előtti tervezője, Schwarzlose után nyert nevét becézték. Önműködő gáznyomásos, súlyzáras, vízhűtéses fegyver, 250 lövés/perc tűzgyorsasággal. Földi célok ellen közvetlen irányzással 1500 m-ig, légi célok ellen 1000 m-ig tüzelt hatásosan a rendszeresített 8-mm-es gyalogsági lőszerrel. Emlékeztető a tüzfegyverek és harci eszközök alkalmazásához. Budapest, 1944. M. kir. honv. vezérkari főnök kiad. Bizalmas! 57.777/el.n.5.vkf. 1943. 33-34. o.

Tulajdonképp az első háborús sebesülésünk, sőt – ahogy láttam – nem sokára első hősi halott válik belőle.

Halottaink voltak már. Kezdődött a kerékpáros századnál, ahol az egyik fiú még Pápán berúgott és út közben lezuhant a vonatról, aztán egy vitéz Beregszászon vízbe fűlt, sőt a hágón valaki combon lötte magát és a szépszisbe belehalt – de ez más volt. Ezt már az oroszok csinálták. Azt hiszem, nagyon hosszú sor követi majd ezt az árkászt.

Még egyszer jöttek a ruszkiak, de sokkal magasabban repültek – alighanem a sok légvédelemre beállított géppuska kényszerítette őket nagyobb óvatosságra – és kevesebb eredménnyel. Engem már alig izgatott, mert az állomás mellett felfedeztem egy veszteglő Tigris páncélost – alatta már hasalt egy pár német – s alá bújva védve voltam. Hamarosan velünk is elindult a vonat – az első csoport még a légitámadás előtt elment – újabb kalandok felé. Mindenesetre elégtétel lett számunkra a ruszkiak újabb tempókésése: erős bombázó kötelékeik egy jó óra múlva nyomták meg a hajasdi állomást. Ezt már messziről, egy másik állomásról néztük.

Volóc,¹⁶ augusztus 17.

Baromi sötétség van, leálltunk a volóci állomás előtt egy őrháznál. Nem mehetünk tovább, mert túlszűfolt az állomás és állandó az ellenséges légi tevékenység. Az előző csoportot megnyomták, úgy hírlík hat halottjuk is van. Kezdenek belekerülni a sodrásba... A sötétségben előrebotorkálók valahogy, utánam a motorkerékpáros és a századok kerékpárosai. Szálláscsinálónak kell előre mennem Kelecsénybe. Örülök neki, mert nem leányálom az éjjeli menet, gyalogosan. Éjjél után nem sokkal megérkezem a kelecsényi laktanyába, az őrparancsnok hepciáskodik, de végül meggyőzőm, hogy szállást kell adnia. Még egy pár órát alszom is, mire – reggel 7 óra felé – megérkezik a zászlóalj. Koszosan, fáradtan fekszenek le az előkészített szalmára és délig durmolnak. A zöm nem is megy be a laktanyába – jó idő van –, hanem az út baloldalán heverednek le a fűre. Délután készülődünk éjjeli menetre, a gyaloglépcső átmegy a hegyeken, én pedig a vonattal körül a műúton. A gyalogrész útja kb. 12 km, a zászlóalj-vonaté 40. Valami azonban büzlik nekem ezen a 12 km-en, túl sok szőr van a térképen. Szívesebben megyek a szekerekkel. – A 35. km után kezdem megbánni ezt az elhatározásomat, mert ami sok, az sok. A szekerek állandóan lemaradnak, vörösre lovagolom a fenekemet, hogy összetartsam a bandát. Nagy nehezen elérjük a toronyai elágazást. Leszáll a köd, egészen valószínűtlen a táj. Olyan, mintha az út két oldalán mély szakadék lenne, s alig két méter széles ösvényen kellene elmennünk. Minden kocs mellett megy egy ember, nehogy a lovak a „semmibe” húzzák a szekereket. Kisérteties menet, a hidak olyan benyomást keltenek, mintha engem se bírának el, nehogy a lovas szekereket. Szerencsére átjutunk a nehezén. Hátra megyek, az első öt szekér után nagy űr, sehol semmi és senki. Ezek mind beleestek a szakadékba? Vissza kell mennem majdnem az útvilláig, ahol rájuk találok a Szigeti szakaszvezető-vel. Talán életemben nem voltam ilyen dühös.

– Nem tudtam, hogy vajon ez-e a jó út, leállítottam az oszlopot – mondja hebegve. – Marha! – majd szitkozódok tovább magamban, de – mint mindig – most is elmúlik.

Már hajnalodik, mikor megérkezünk. Már egy félórája a faluban járunk, de a ködtől egy házat sem láttam még eddig. Különbem sem volt valami sok. Megérkezés után dögfáradtan dőlünk „ágyra”. Pfü, komoly menet volt. Másnap hallottam, hogy a gyalogrész nem sokkal előbb érkezett meg, mint mi, ezerszer elátkozva az utat, a patakot, a hegyeket, az összes tájolókat és Tájolókat (mármint akik tájoltak).

¹⁶ Az ejtőernyős csoport kárpáti harcainak helyszíneit a vázlat mutatja.

Imenka völgy, augusztus 21.

Sajnos kimaradtam... Az első vállalkozás. Rettentő nagy izgalom fogott el mindenkit, mikor megtudtuk, hogy a zászlóalj – mint hadtest tartalék – vállalkozást hajt végre. Azt gondoltuk, hogy az egész zászlóalj részt vesz, de végül kiderült, hogy csak egy csoport – Ladányi Domi és Remete Imre vezetésével – megy a háborúba. Nagy sugdolódzás folyik, Szügyi¹⁷ tervez, Berthy Karcsi¹⁸ rajzol, Maki¹⁹ parancsol, egyszer csak befutnak a gépkocsik, a tagok felkapaszkodnak rájuk és nagy integetések között elhúznak Toronya felé. Most írnám azt, hogy ott mi történt, de – mondom – nem voltam ott. Sokat ültünk a rádió mellett, ami összeköttetésben volt a dolgot egy hegytetőről figyelő Ugron Pistával²⁰, de nem jött semmi hír. Végre vasárnap este megérkeztek a fiúk, nagy dicsekvéssel és a veszteségek bemondásával. Remete és Ladányi megsebesült, Zoller, a nagy borfiú, szegény, otthagya a fogát, olyannyira, hogy még a hulláját sem tudták elhozni. Ahogy a „Meldung” mondaná: a vállalkozás sikerült, saját veszteség szerény, ellenséges veszteség számottevő.²¹ Harmadszor is: sajnálom, hogy nem lehettem ott...

Wyskow, augusztus 24., Bolt

Ismét menet. Irány Wyskow, a toronyai hágón át. Beosztás: hadosztálytartalék. Távolság 30 km. Nagy nehezen tudunk összeszedelőzködni, úgy látszik, itt mindenki hosszabb tartózkodásra akart berendezkedni. Mint mindig, most is nagy izgalommal kezdtük a menetet és mire a végére értünk, mindenki el volt kámpicsorodva. Hiába az esernyőt nem gyaloglásra teremtette az Isten, mégis mindig ezt csinálja. Sötét lett, mire megérkeztünk Wyskow melletti táborhelyünkre. A szekerek sötétben való irányításában már egész komoly gyakorlatot szereztem. Éppen álomra akarom hajtani bús fejemet, mikor elhaló ordítást hallok: Nagy főhadnagy úr az ezredes úrhoz! Na, nesze neked pihenés. A sötétben sokáig botorkálva végre belebotlok az ezredes úr autójába. Az öreg ott görnyed, térdén térkép, már nyitja is az ajtót.

– Szervusz, szervusz Nagy Árpád, boldog lehetsz! Adok egy fontos feladatot. Arrább húzódik az ülésen, int, hogy üljek mellé. Furcsa bizsergés van bennem, mikor mellé ülök. Feladat! Első feladatom. Igaza van, csakugyan boldog vagyok. Hát nem bolond az ember? Tíz perccel ezelőtt még szívtam a fogamat, hogy nem fekhetek le, most boldog vagyok, hogy éjjel 1 órakor ott ülhetek egy ezredes mellett, aki térdén térképpel azt mondja, hogy feladatot kapok.

¹⁷ Vitéz Szügyi Zoltán ezredes, az ejtőernyős csoport parancsnoka.

¹⁸ Berthy Károly ejtőernyős főhadnagy zászlóalj-segédtsizt.

¹⁹ Molnár Lajos ejtőernyős százados, zászlóaljparancsnok, a vállalkozás vezetője.

²⁰ Ugron István, eredetileg híradósként akadémiát végzett ejtőernyős százados, az ejtőernyős híradószázad parancsnoka.

²¹ Szügyi Zoltán – feleségének küldött VIII. 28-i levelében – a vállalkozást a következőkben írja le: „Egyszer kerültünk VIII. 21-én akcióba, egy erőszakos felderítés keretében, melyet Molnár Maki vezetett, az én terveim szerint. Részt vett benne a Remete század, Juhász század és a Ladányi géppuskásainak egy része. A vállalkozás igen szépen sikerült. Velük mentem én is, hogy lássam működni őket és tanácsokkal lássam el. Hát ezek gyönyörűen dolgoztak. Itt sem a tiszteknél, sem a legénységénél az idegekkel nincsen baj és annak a rettenetes háborús fáradtságnak sincs nyoma, ami a kinti csapatokat már általában jellemzi. Két orosz előretolt állásból az összes oroszokat kinyírták, mert a megadás után az egyik orosz felkapta a puskáját és újra lövöldözni kezdett. Csak az elfogott golyószórót és fegyvereket hozták magukkal. Amikor szídtam őket, hogy »nyavalyások, legalább egy foglyot hoztatok volna, hogy kihallgassuk, mi van mögöttük«, akkor egy óra múlva kerítették egy élő foglyot, meg hét civil orosz, akiket az orosz állásból rángattak ki. Hát nem jó pofák! Ebben az akcióban megsebesült Remete főhadnagy Ladányi főhadnagy, négy halottunk és 12 sebesültünk lett. Molnár, Remete és Ladányi (számára) lovagkeresztre, RácZ zászlós (-nak) szignumra, továbbá 4 nagyvezüst, 17 kisezüst és 52 bronz vit. éremre ment beadvány. A legénység már meg is kapta.” (Ugron István hagyatékában.)

– A 10. gyalogezred holnap – 26-án – támad a Bolt 1245Δ pontról a Javorina nevű magaslatra – vezeti be a megbízást az öreg, miközben rám pillant apró japán szemével. Érzem, hogy belém akar látni.

– A főhadnagy úr az aknavető szakaszával ezt a támadást támogatja. Jelentkezik az ezredparancsnokságon, részletes parancsot ott kap. Indul 04^h-kor. Megértett?

– Igenis – vágom rá harsányan és látom, hogy megnyugodva bocsátja alá barna szemhéját: meglátta a szememben a lelkesedést. – A kerékpáros századtól igényeljen egy gépkocsit, az árkászoktól szintén egyet, amik elszállítják az ezredparancsnoksáig. Onnan taligákon megy tovább. Van valami kérdeznivaló?

– Nincs.

– Szervusz Árpád, katonaszerencsét! Nyújtja a kezét, kezét fogunk és én bolondul boldogan, szinte ugrálva megyek vissza a szakaszhoz. A Szakaszhoz...

– Aknavető szakaszparancsnok-helyettes, rajparancsnokok hozzám! – Még az útról üvölt bele hangom az alvó nehézfegyverszárad csendjébe. Roppant erélyes és határozott lettem hirtelen. Alig telik el egy pár perc, már előttem állnak Kelbert Matyi és társai.

– A szakasz feladata a 10. gyalogezred támadásának támogatása. Indulás az ezredparancsnok harcálláspontjára, reggel 4^h-kor, taligákkal. Útközben gépkocsi fog felvenni bennünket. A löszert szintén gépkocsi hozza. Kérdezni való van? – Egy pissenés nincs, a szemeken látom, hogy visszafojtott öröm ég bennük.

– Végeztem! – Hirtelen kitör a zűr. Nekem esnek.

– Mi van? – Hova megyünk? – Mennyi löszert viszünk? – Meddig maradunk? – Nem jön a II. szakasz? Csak úgy röpködnek a kérdések. Nem is válaszolok rá, hiszen nem is tudnék. Lassan elcsendesednek, és egy félóra múlva – óh ejtős idegek – alszik ismét az egész banda.

Reggel villámgyorsan készülünk el, mégsem tudunk, csak 5^h-kor elindulni, mert a löszerrakás sok időt vesz igénybe. Kb. 5 km-nyi menet után elér bennünket az autó, felkapaszkodunk rá, és kaján vigyorral húzunk el Kelberték mellett, akik a taligákkal keccselnek. 8^h-kor megérkezünk az ezredparancsnokhoz. Még ilyen zűrzavart! Csupa aranygallér, gyalogosok, tűzerek, műszakiak. Ahogy messziről nézem, meg vagyok győződve róla, hogy ez aztán lesz egy támadás! Odamegyek, jelentkezem az alezredesnél. Már látom, hogy valami nem stimmel. Túl szívesen fogad.

– Ah, szervusz kérlek szépen, te vagy az ejtőernyős aknavető? Éppen jó, hogy jössz. A segédtiszt úr tájékoztatni fog. Kis – nem is olyan kis – zavart látok a szemében, mikor befejezi: – a támadás ma délben indul.

Csodálkozva nézek magam elé. Itt valami nem stimmel. Most 8 óra, a II. zászlóalj – ahol a támadás tervezve van – kb. 10 km, a szintkülönbség 500 m. Járművem 6 taliga, s ehhez 4 vető,²² meg 600 gránát. Megdöbbenek: hiszen én akkor az egész dologról úgy le fogok maradni, mint a borraivaló. Még itt sincsenek az embereim, a taligák... Szörnyű. Jelentem. Az alezredes idegesen pillant rám.

– Hát akkor elhalasztjuk a dolgot. 16^h-kor fog kezdődni. Jó?

– Istenem, inkább ne kérdeztem volna semmit. Hát ez itt csak így megy? Ahelyett, hogy rendes időben értesítettek volna, elhalasztják miattam egy ezred támadását? Már másodszer mormogom: itt valami nem stimmel. Bemegyek a segédtiszthez. Itt is zűrzavar, csengetnek és sípolnak a telefonok, a segédtiszt sietve rajzolja bele térképembe a HKL-t²³. Kimegyek. Sürgés-

²² 81 mm-es 36/39 M. aknavető. A gyalogság kísérő és támogató, simacsövű, előltöltő, csak felső szögcsoportha alkalmas, kétkorongos irányzékú tűzfegyvere. Lőtáv elérése négy (0-3-as) töltettel, valamint a csömelkedés állításával. Tüzelési módok: egyes lövés (irányzással); lassú tűz: kb. 10 mp-es időközben lőtt egyes lövések; gyorstűz: 10-15 lövés percenként, legfeljebb 70 lövés egy csőből. (5-10 lövés után elmozdulási korrekció.) Súly: 85 kg, tüzelőállásban. Három darabban szállítható: talplemez, állvány és cső. Löszér: 36 m aknagránát: 4,12 kg. Hordtáv: 50-3400 m. Kezdősebesség: 80-220 m/s. Tűzkész: 2-5 perc alatt. Repeszkörzet-sugár: halálos 6 m, veszélyes: 2-300 m. L. 15. jegyzet, Emlékeztető, 60-66. o.

²³ Hauptkampflinie = főellenállási vonal

forgás mindenütt, de erre a tanácstalanság és határozatlanság nyomja rá a bélyegét. Hirtelen megunom az egészet és előremegyek a gépkocsikkal addig, míg lehet. Csak 4 km a tűrhető út, ott egy rombolt híddal vége szakad. Megállunk, lerakjuk a löszert és várunk a taligákra. 11 óra, mikor megérkeznek. Hogy mi a fenét csinálók én ezzel a rengeteg gránáttal?! Felfedezünk egy kisvasúti kocsit, örömmel emeljük rá a sínre, ami éppen menetirányunkba vezet és kezdjük lépcsőzetesen áttolni a hídon a löszert. A taligák is átkínlódják magukat a vízen, és dőcögve megindul a menet a Boltra. Fenét a Boltra! Csak arrafelé. Két km után rájövünk, hogy sem a sínpár nem megy tovább, sem a taligák nem tudnak tovább jönni. Mit tegyünk? Nincs más hátra: kis lőszer depót csinálunk a hegy lábánál, ott lerakjuk a gránátokat, a vetőket vállukra veszik a fiúk, mindenkinek a kezében két gránát és – menet föl a hegyre. Milyen könnyű ezt így leírni. Minden 100 méteren meg kell állni, pihenni, embertelenül emelkedik az út, ha egyáltalán útnak lehet nevezni a fák között taposott csapást. Nem is tudom, hogy a fenébe tudtunk négy órára felérni a 10/II. zászlóalj védőkörletébe. Már akkor tudtam, hogy ma a támadásból nem lesz semmi. Roppant megnyugtató, hogy ennyire meg van szervezve a dolog. Nem is sejtettem, hogy ilyen könnyedén megy egy efféle támadás előkészítése. Már az alezredes úr is fenn van, nem is vártak meg engem, elmentek szemrevételezni. Úgy látszik nem volt képe az öregnek megint a szemembe mondani, hogy ismét elhalasztja a támadást. A legénységtől tudtam meg, hogy reggel 7^h-kor indul a támadás Vajon igaz lesz-e?

Beállítjuk a vetőket. Ásogatunk kicsit a figyelőn. Végre megérkezik az öreg a zászlóaljparancsnokkal, meg a törzzsel. Láttam, hogy ott elől vacakoltak valamit a hegyoldalban, de most nem akarok hinni a fülemnek. Ott lesz a zászlóaljparancsnoki harcálláspont, az aknavető-és tüzerfigyelő. Vagy nagyon tehetségtelen vagyok a háborúhoz, vagy ők roppant naívak. A kijelölt hely az ellenség felé lejtő kopár hegyoldalon van, kb. 100 m-re a peremtől, mintegy 10 fenyőszál összedobálva. Rá kellene írni, hogy „Bunker”, különben nem tudja senki, hogy mi akar ez lenni. Hogyan akarják innen egy támadás tűzét végigvezetni? Az első tíz percben kiszúrják a ruszki. De inkább nem szólok, mert akkor egy óráig beszélhetnék a sok hibáról. Vagy, nincs hiba, csak én vagyok tapasztalatlan? Majd kislül.

Reggel öt óra. Kicsit ködös, nedves az idő. Az erdőből innen is, onnan is ágropogás hallatszik: gyülekezik a támadó csoport. Egyelőre semmit nem lehet látni a Javorinából, ami kb. 2 km-re van. Hál' Istennek ők sem látnak bennünket, és nem tudnak szándékunkról, mert különben röhögnének. Két óra múlva egy zászlóalj támad beásott ellenségre és még mindig nincs kialakult terv a támadásra, főleg a tüztámogatásra. Sem a tüzerek, sem mi nem löttünk még. Most hiába is lőnénk, nem látni semmit. Elrendelték, hogy 6^h-kor kezdjük meg a belövést és már 6 óra. Negyed hét felé kezd felszakadni a köd, a támadók úgy-ahogy elrendeződtek, ami alatt azt értem, hogy eltűntek az erdőben, lenn a völgyben és nem itt kavarognak a gerincen, idegesítve az embert, hogy egy aknavető támadás szétút közöttük. Fél hétkor végre kiadhatom az első tűzparancsot. Az első! Úgy szeretném, ha nagyon jól sikerülne. Kiválasztok egy belövő pontot a Javorina nyeregszerű gerince alatt, jó 300 négyzetméter nyílt terület közepén 2-3 csenevész fa. Kitűnő alany. A távolságot 2200-2300-ra becsülöm, lemérem az oldalt – már régen rájöttem, hogy nem érdemes műszert használni, csak tájoló – és kis izgalommal diktálom Dagainak: oldal 1725, emelkedés 1030, 3-as töltet, vezérvető egy lövés! Dagi ismétli a távbeszélőbe, rendes szokása szerint egy pár marhaságot közbe mondva – erről nem tudom leszoktatni – és várunk. Szinte meglepődöm, amikor másfél perc múlva pukkan a lövés mögöttünk, és Dagi jelenti: kiment! Automatikusan számolom magamban a röpidőt és közben büszkén veszem tudomásul, hogy a fiaim nagyon gyorsan dolgoznak. Csak a tűzvezetés is legyen olyan jó. 20, 21, 22, meredünk a csenevész fákra mind, ahányan a figyelőben vagyunk. Hurrá! Kis füstfelhő jelenik meg a fák előtt kb. 200 m-re – úgy látszik, a távolságot rosszul saccoltam – és hat másodperc múlva jön a robbanás hangja. Szinte nem is esik jól, hogy az első lövésem ilyen jól fekszik. Jobbra viszem az oldalt 500 vonással és a fenyőerdő felső sarkát akarom belőni. A távolság itt már nagyobb. Kimegy a tűzparancs, számolok magamban, fél füllel hallgatva Tóbiásék áradozását, hogy milyen jó volt a lövés. Már 26-nál járok, de nem látok semmit. Egyszer csak egészen elhalóan hallok a robbanást, de hiába meresztem a szememet. Még egy lövést! Ezt sem látom! Vissza kell menni a csenevész fákhoz. Az első löelemeket vezényelem: megint semmi! Valami boszorkányság van itt, az előbb gyönyörűen feküdt a lövés, most sehol semmi. A tűzéréség is megkezdte a belövést. Te jó Isten!

Borzalmasan rövid! Remélem, hogy a gyülekezés még nem jutott el az erdőnek addig a részéig, ahonnan a füstfelleg kibújik a fák közül. Átugrom a belövással a Javorina főcsúcsára két ködgránáttal: no végre! Ott bomlanak a ködfelhők közvetlenül a ruszki lyukak előtt. Kár, hogy fel kellett hívjam a figyelmüket ezzel a lövéssel, de már elmúlt 7 óra, sietni kell. Még két lövést megeresztek, jól fekszenek. Csönd van, távbeszélő vonal köt össze az elől lévő parancsnoki harcállásponttal, ott csücsül a Széll Pista, a figyelő tisztem. Kénytelen voltam odatenni, de én nem mentem oda. Tartsanak inkább gyávának, de nem vagyok hajlandó a tűzvezetés folytonosságát kockára tenni, csak azért, mert stramm gyerekek kell látszani.

A távbeszélőn ordít az alezredes úr: örültek! Szüntessen tüzet az aknavető, mert sajátba lő! Nyugodtan szólok vissza: sajátba legfeljebb a tüzéség lő. Lövök két ködöt az előbbi elemekkel, figyelje az alezredes úr! A lövés kimegy, a szabvány idő múlva ott nyílnak a ködrózsák a Javorina csúcsán. A távbeszélő süketen hallgat. Úgy gondolom, az alezredes úr most a tüzéseket szidja.

Valamit megláthattak a ruszkiak, mert hirtelen erős gyalogsági tűz nyílik az ellenséges állásokból. Sajnos a saját helyzetből nem látok semmit. Nem baj, rajta! Vezényelek egy hatos gyorstüzet a csúcs alatt lévő 4-5 fészekre. Gyönyörűen fekszik! Sajnos a ruszkiak gyorsan kapcsolnak, nemsokára plummognak a ruszki nehéz aknavetők. Szinte érzem, hogy ez nekünk szól. Mögöttem kb. 200 méterrel van a vetőállás, de mintha mellettem robbanna a nyolc becsapódás gyors egymásutánban, amit az oroszok a vetőknek küldtek.

– Helyzetjelentést – ordítok bele az izgalomtól rekedten a távbeszélőbe. Nagyon félték ott lenni mindenkit. Most érzem, hogy mennyire szeretem őket. Pillanatnyi szünet után hallom a Kurusa hangját: nincs semmi baj, kb. 50 m-el rövidebb. Kérjük bemondani a ruszkinak, hogy emelkedést 20 vonással kevesebbet állítson. Vége!

Humor még a legnagyobb bajban is, humor, ez az igazi ejtőernyős szellem. Kicsit szégyellem is magamat az előbbi félelemért. Úgy látszik, nagyon érzékenyen érintette az orosz az előbbi lövésünk, mert alig vezénylek új löelemeket az előbbtől jobbra levő célra, amikor ismét hallom a plummogást. Mintha a támadók nem is lennének, csak bennünket lőnek. Lassú, ötös ütemű tűz jön most a vetőállásra, ilyenkor minden lehetetlen, bunkerban a helye a kezelőknek. Már éppen érvényteleníteni akarom az előbbi tűzparancsot egy „tűzszünet” vezényszóval, mikor – nem akarok a fülemnek hinni – a vetőállás körüli nagy robbanásokba apró, jellegzetes plummogás vegyül. – Biztosan bedöglött orosz gránátok, magyarázom magamban, de a célterületre figyelő szemem meglátja az új cél körül bodrozó robbanásfellegeket. Hihetetlen, hát ki lő, ki mer lőni itt? A vetőállásban öt másodpercenként robbannak az orosz gránátok és ott valaki lő.

– Ki lő!? – ordítom a készülékbe. Kurusa válaszol: – Péter! Egyedül! A többiek a bunkerban vannak. – Alig hiszem, de azért a szemem előtt van Szilágyi Péter szakí, a vetőállásparancsnokom, ahogy káromkodva kiugrik a bunkerból, egyik vetőtől a másikig ugrál és dobálja beléjük a kibiztosított gránátokat. – Hát igen, soha nem tudtam még én sem ráerőszakolni semmit. Hát hogy tudna a ruszki. – Nem képzeli tán ez a büdös orosz, hogy bebújtat nyavalyás gránátjaival a lyukba – mormolhatja most Peti a fogai között. Szinte ábrándozom, amikor minden külön bejelentés nélkül, vagy három méterre a figyelőm alá, bevág egy csinbumm.²⁴ Csak úgy surrognak a repeszek és fadarabok, kövek a fejünk körül. Beljebb húzódnak, de úgy látszik, csak egy eltévedt lövés volt. A csatazaj egyre nő. Csinbummok lövik a hegyoldalt, aknavetők a völgyet. Ez jobban fáj nekem, mert ott vannak fedezék nélkül a támadók. Ez a hülye – mert másnak nem tudom nevezni most – megint velem van megakadva, recseg a telefonba a hangja: aknavető helyezze előre a tüzet a perem mögé, mert sajátot veszélyeztet!

– Minden lövésemet megfigyelhetem! – ordítom vissza mérgesen. – Valakinek csak le kell fogni az első vonalat, tüzéségi becsapódást nem látok!

– Az összes becsapódása a völgyben van, tüzet szüntess! – Már szinte artikulálatlan a hangja. Ez az ember megőrült – gondolom magamban –, vagy a tehetetlenségtől, vagy a félelemtől. Már

²⁴ Csinbumm: ZISZ-3 7,62 mm-es (3 hüvelykes) szovjet hadosztály ágyú. Lövedékének nagy kezdősebessége miatt a becsapódó lövedék robbanása („csin”) valamivel előbb hallatszott, mint a lövés döreje („bumm”). Innen a magyar katonák által használt „csinbumm” elnevezés.

az orosz becsapódásokat is nekem tulajdonítja. Leveszek az emelkedőből és csak füllel figyelem a becsapódásokat a perem mögött. Nem mondom, ez sem eshet jól a ruszkinak, de az erősödő géppuskatűzőn érezni, hogy mit jelentett nekik az aknavetőtűz. Most látom, hogy érzésem nem csalt. Elsuhan mellettem előbb az alezredes, majd a zászlóaljparancsnok, tűzerek, végül a Széll Pista, meg a Lengyel sógor. – Nem lehet ezt a tüzet bírní – lihegi a tűzérfelderítő parancsnok. Az alezredes nem mondja, de látszik ugyanez az arcán. Ott kellett nekik hagyni a figyelőt, amit nem is csodálok. Nagyon vacak hely volt mindenképpen. Éppen most kell nekik mocorogni, amikor a legnagyobb szükség lenne arra, hogy figyeljenek. Elégtételt érzek: mégis igazam volt, mikor ide települtem. Kúszogatnak körülöttem jobbra-balra, végül beletelepszene az én figyelőmbé, úgy, hogy alig férünk, s kezdenek tájékozódni. Hát kellett ez nekik? Igaz, hogy most már mindegy. Nem tudom miért, de ez az érzésem. Bár parancs nélkül visszahozom a tüzet az orosz vonalra, a sajátot még mindig nem látom az erdőtől, de valahogy nagyon elcsendesedett a hangulat. Az orosz tüzgépek hátrább nyomják tüzüket, és már ott pattognak a gyalogsági lövedékek a fák között. Egy csinbumm kiszúrt bennünket és egymás után küldi a csomagokat.

– Ne mozogjanak, kérem – már szinte könyörgő a hangja az öregnek, de hiába, csak jönnek egyre közelebb a becsapódások. Szinte észre sem veszem, de egymás után tűnnek el most már mellőlem is a vitézek és pár perc múlva ismét csak ejtősök vannak itt: Imre, Tóbiás, Széll Pista, meg a sógor. Kár volt annyira sietni az uraknak, mert a tűz ismét csendesedik. Már csak hátrább robban egy-egy akna, a völgybe is esik egy pár, csak a géppisztolyok pattogása hallatszik. Megjelenik az első sebesült: akna. Második: akna. Jönnek egymás után, mind szilánkos sebesült. Elég súlyosak. Jön egy szakaszvezető, attól hallok meg a tragédiát, miközben csodálkozom, hogy szétronsolt lábával hogyan jutott el ideig.

– Szörnyű... saját aknára ment az egész század... a hadnagy az elesett... szétfutott a megmaradt rész... jaj, most nagyon fáj a lábam. – Lekókad a feje a nagy vérvesztéségtől és halálsápadtan tűrte, hogy a sebesültvívők elcipeljék. Szegény gyerek, mire innen leér...

Vége tehát: a támadás nem sikerült. Nem akarok magamból prófétát csinálni, ha azt mondom: gondoltam. Nem megézés volt ez, pusztán a tények meglátása. A szervezetség hiánya, a kapkodás, célszerűtlenség és a roppant idegesség csak ezt eredményezhették. A legszerencsétlenebb dolog ez az aknára futás volt. Senki nem tudta itt, hogy van-e aknatelepítés, vagy nincs. A felderítés nélkül indított támadás gyökerében hibás és csak véletlenül sikerülhet. Hát itt nem volt kedvező véletlen. Ha ez az akna-dolog nem lett volna, és megadták volna az aknavetőknak a lehetőséget, hogy az utolsó pillanatig lefogják az orosz tüzgépeket, akkor talán...

Még este is szivárogtak a szétugrasszott harcosok a figyelőm mellett hátrafelé. Szomorú látvány volt mindegyikük.

Megkaptam hát első feladatomat, végre is hajtottam, de sajnos kevés eredménnyel. Szeretnék erre mindig úgy visszagondolni, hogy nem az én hibám volt. ...

Ide kellett jönnöm ahhoz, hogy megtudjam, milyen nagyok is vagyunk mi. Már ide s tova két hete vagyok a Bolton, de nem látok magam körül mást, csak gyávaságot. Kezdve a századparancsnokon és végezve az utolsó csatáron, mindenki remegve fél, meg sem tudom mondani, hogy mitől. Ha csönd van az a baj, ha lőnek, az a gyanús, ha köd van, akkor azt tartják alkalmasnak orosz támadásra, ha világos van, akkor azt fogják rá az oroszra, hogy csak ilyenkor szeret támadni, minden éjjel egy kálvária, hogy no most jönnek, mert beesteledett, azért jönnek, mert éjjel van, most jönnek, mert hajnalodik. Rettenetes lehet ez így nekik.

Én azt hittem, hogy a támadásnál már átestem a tűzkeresztségen, de tévedtem. Furcsa valami ez. A harmadik napon jött a krízis. Pedig nem is volt különösebben zajos nap. Lőttek, mint általában, de bennem egész nap valami furcsa remegés élt. Már reggel így ébredtem. Előérzeteim voltak, és ha valahol messze elpukkant valami, azt hittem, hogy az nekem szól. Egész nap alig mentem ki a bunkeremből. Nem akartam magamnak bevallani, de mint mentsvárhoz, úgy ragaszkodtam a bunkerhez. Este volt a legszörnyűbb. Én is úgy voltam, mint a többiek. Jönnek, lőnek, rám lőnek, meghalok, stb. Nem tudtam magamat kikapcsolni ezekből az érzésekből. Úgy tíz óra felé aztán – kimerült idegekkel – végre elaludtam, és reggel úgy ébredtem, mint a régi ember, de soha nem felejttem el azt a napot, és ettől kezdve nagyon sajnálom a gyávákat. Rettenetesen megfizetnek ezért a férfibűnért.

Még egy nagyon kellemetlen emlékem maradt ebből a két hétből. Az ezredparancsnok elrendelte, hogy minden nap járőrtevékenységet kell kifejteni, és ennek megfelelően ki is ment minden nap egy kb. 10 főből álló járőr. Hogy ezek általában mit csináltak, azt nem tudom, de egy nap egy ilyen járőr két tagja szakadt zubbonyban, derékszíj, puska és sapka nélkül jelent meg és elhebegték, hogy az oroszok elkapták őket, levetkőztették és csak egy óvatlan pillanatban tudtak megpattanni. Furcsa mese volt, de lehetett igaz is. Az egyik szivarnak még a rendfokozata is le volt vágva, állítólag azt is az oroszok csinálták. Ezt az embert délután Zs. főhadnagy beküldte a dolgok tisztázása és esetleges fenyítés miatt a zászlóaljparancsnokságra. El is felejtettük az egészet és rendes időben elvonultunk a bunkerbe aludni. Kb. 10 óra tájban, úgy félálomban mocorgást hallottam kinn és nem sokkal később az egyik őr besattogott a bunker „ajtáján”: riadó! Nem tudtam, miről van szó, kinn teljes csönd volt. Kitámolyogtunk az Imrével, már sötét tömeg állt a bunker fölötti tisztáson. Odamentünk, hirtelen úgy nézett ki az egész, mint egy parancskihirdetés, békében. Középen ott állt Zs. Főhadnagy. Kissé rekedtes volt a hangja és a holdvilágban látszott, hogy a földet nézi.

– Sz. J. örvezető ma délelőtt ki lett küldve járőrbe, mint parancsnokhelyettes. Feladatát nemcsak, hogy nem teljesítette, hanem az ellenség elől fegyverét elhanyagolva, rendfokozatát levágva gyáván megfutott, sőt utána, előljáróját félrevezetni akarván, hazug mesét adott elő fogságba eséséről és kiszabadulásáról. – Látszott a főhadnagyon, hogy betanult szöveg gyanánt hadarja ezeket. Egy pillanatra megakadt a hangja s, ha lehet, még színtelenebbül folytatta: – Ezért a zászlóaljparancsnok úr elrendelte elrettentő példa gyanánt való felkoncolását.

Szinte állati nyöszörgés szakadt fel Sz. szájából, amit nem is tudok leírni. Zs. főhadnagy még utolsó szuszra lehadarta:

– Van-e valami kívánsága, mielőtt a parancsot végrehajtanánk? – Most kitört az emberből az életét féltő állat. Ki akarta magát ragadni az őt tartó két katona kezei közül, de azok erősen tartották. Mégsem elég erősen ahhoz, hogy ne tudjon rángatózni és szinte nem is emberi hangon kezdett el jajveszéklni.

– Én jó Istenem... főhadnagy úr... a feleségem... a gyerekeim... Istenem, Istenem... nem akarok meghalni! Jaj Istenem, Istenem, mi lesz velem, mi lesz a családommal... főhadnagy úr! – Átborzongott valami rajtam, a hátsó sorokban morogtak az emberek: hát ez mégis... ezt nem kellene így... Kitört belőlem a fegyelmezett katona, szinte akaratlanul is odareccsen a hangom: – Csönd legyen!

– Zs. szinte kapott a szón. – Ezt hamarabb kellett volna meggondolnia!

– Hadd írjak legalább egy levelet haza! – nyöszörögte sajnálatra méltóan a szerencsétlen ember.

– Erre már nincs idő – rántotta fel a vállát idegesen Zs. – hozzák előre!

Ez nem ment könnyen, szinte a földön vonszoltatta magát az ember és értelmetlen jajongással torzult el a hangja. A hold elbújt, alig lehetett látni, hogy mi az a középen mozgolódó tömeg: a két őr, Sz. és a főhadnagy. Az egész igazán nem tett megnyugtató benyomást és nem úgy nézett ki, mint egy kivégzés. A tömeg ismét elkezdett morogni és már hangok hallatszottak, mikor egy fegyver dördült el középen és a jajgatás nyöszörgéssé csendesült. Még nem lett teljes a döbönt csend, mikor másodszor is köhintett egy pisztoly. A középen három ember állt csak, a negyedik elnyúlva feküdt a földön. Mindenki dermedten hallgatott, mintha az elszálló lelket figyelték volna.

Zs. hangja erőszakosan vágta szét a csöndet. – Így jár pedig mindenki, aki gyáva. K. és F. tizedesek hajnalban eltemetik. Most pedig mindenki menjen vissza a helyére. Végeztem.

Nagyon fáradt volt a hangja. Nem csodálom, hirtelen magam is éveket öregedtem lélekben. Bekullogtam a bunkerbe, és még órák hosszat nem tudtam elaludni, a nyöszörgés csengett a fülemben. Csúnya halál volt..., szeptember 5-én. ...

Isten veled Bolt, 1085-ös Javorina és a többiek. Soha még olyan örömmel nem hagytam ott helyet, mint titeket. Szörnyű három hét volt. Hideg, eső, kevés enivaló és még hozzá lőtték is. Szinte jól esett közben egy-egy járőrvállalkozás, egy-egy színlelt orosz támadás visszaverése, sőt még néha az orosz aknatűz is kellemes változatosságnak tűnt. Mindenesetre kellemesebb változatosság az, hogy elmegyünk innen. Nem hiszem, hogy lesz még valahol olyan nyomasztó

hely, mint ez volt itt. Az egész banda rettentő örömmel készült fel, pedig nem nagy gyönyörűség lesz lemenni ezen az úton. Nem is volt...

Vezérszállás, szeptember 18 – Mizunka-völgy, szeptember 9.

Bár közel vagyunk a fronthoz, olyan békés életet élünk itt Vezérszálláson, mintha ez lenne a helyőrségünk. Mély völgy fenekén sok faház, bennük tetves szalma: ez Vezérszállás. Mégis nagyon jó itt. Gyönyörű az idő, jó a koszt – éppen tegnapelőtt szerzett Tóbiás 250 pengőért egy gyönyörű disznót, tegnap egész nap a sertéssült készítésével voltam elfoglalva. Degeszre ettem magamat és megtöltöttem egy konzervdobozt zsírral, egy másikat sült hússal. A nehéz időkre. Azt hiszem, azért olyan jó itt, mert jó volt a kezdet. A zászlóalj a Solotwina-völgyből – ahova VIII. 27-én nyomult előre – időközben már visszament Wyskowa, s mi a Boltról IX. 13-án leérkezve egy pár órás wyskowi éjjeli pihenő után a zászlóaljjal együtt elindultunk – vissza Magyarországra. Mikor Toronyán Molnár százados úr sírja mellett eljöttünk, összeszorult egy kicsit a szívem. Az öreg Maki végleg megpihent... Nem fogom többet látni, ahogy az ő ismert szótlanságával a levegőt nézi, nem fogom őt látni többet, Pápán, a Nagy cukrászda előtt „standolni”, az örök cigarettaszipkával a szájában, vagy a Központiban merev arccal kártyázni. Mizunka-völgy... Nagy dicsőség és nagy veszteség... A tábori újságok még mindig tele vannak az áradozó és lelkes cikkekkel, viszont azóta a toronyai hősi temetőben van egy sír, s keresztjén a felirat: Molnár Lajos ejtőernyős százados. Igazi katona, derék bajtárs és nagyszerű ember volt! A Mizunka-völgyi vállalkozás és az ő neve örökké elválaszthatatlanok lesznek.

Mizunka... ezt is csak ejtőernyősök tudhatták megcsinálni, és így megcsinálni. Sajnos nem voltam ott – éppen a legkeservesebb napjaimat éltem akkor a Bolton – s csak a hallott adatokból tudom leírni úgy-ahogy. Szinte meszeszerű az egész... Már hetek óta csendes volt a front, a védőállásban lévő csapataink beleposványosodtak a csöndbe, fogoly, vagy ellenséges veszteség hetek óta nem esett, a vezetés teljesen tájékozatlan volt az ugyancsak csöndben lévő ellenség viszonyai felől. Ekkor kapta a zászlóalj azt a parancsot, hogy – mint hadosztálytartalék – hajtson végre vállalkozást, hogy ezzel az ellenségnek veszteséget, saját vezetésünknek pedig adatokat szerezzen. Annyira letargikus volt már ekkor maga a vezetés is, hogy a vállalkozástól siker esetén is legfeljebb 20-30 főnyi ellenséges veszteséget, és egy-két foglyot remélt. Két század vállalkozott rá, hogy a feladatot végrehajtja, de a véletlenek és a hadiszerencse szeszélye miatt csak az első század vette ki belőle alaposan a részét. Szombaton indult a gárda, hogy a hátába kerülve meglepetésszerűen rátörjön az ellenségre. Nem húzom tovább a dolgot: az első század félnapos menettel két km-re került az orosz vonal mögé, ott összetalálkozott egy ellenséges zászlóaljjal amely éppen bunkerekben tartózkodott. Villámgyorsan lecsaptak rájuk és felszámolták az egységet. Úgy harcoltak a fiúk, mint az ördögök. Ejtőernyős módra.

Ezután történt a tragédia. Molnár százados a csoport parancsnokságánál a már biztos győzelem tudatában boldogan mosolygott (pedig nem szokott), amikor megpillantotta az egyik fa mögött settenkedő és rá célzó orosz katonát. Villámgyorsan kapott géppisztolyához a pápai löversenyek egykori hőse és biztos kezű lövésztől megpecsételődött volna az orvlövész sorsa, ha a géppisztoly működött volna. – Akadály! Csak egy csettenés az elsütő szerkezetnél, az orosz puskája vakkant egyet és Molnár Lajos százados, a magyar ejtőernyős zászlóalj parancsnoka átlőtt mellel omlott egy fa mellé. A legénye csikorgó foggal kapta vállához fegyverét és egy pillanat alatt vagy tíz géppisztolygolyó fúrta át az orosz bőrét. Mint a rongy esett össze a bitang, de Vörös Lajcsi ugyanúgy esett a gazdája teteme mellé és tehetetlenségében szörnyű, állati ordítás tört ki belőle. Mint a tűz terjedt a század felé a hír: Maki elesett (...) Csak napok múlva tértek magukhoz a fiúk, és tudtak örülni a dicsőségnek. A vezetés szinte el sem akarta hinni, hogy egy magyar század alig pár óra alatt anyagával együtt megsemmisített egy orosz zászlóaljat. Talán nem is hitték volna el,

ha a Platthy Győző²⁵ meg nem fog két elrohant orosz, akik még egy nap múlva is remegő szájjal dadogták el az eseményeket az őket vallató vezérkari tiszteknek.²⁶

Ezzel a vállalkozással indult meg a zászlóalj a dicsőség útján. Az emberek észrevettek bennünket és néha a dicsőítés, de legtöbbször az irigység és intrika jutott bőven osztályrészül. Ettől kezdve nem volt langyos ember velünk szemben – és ettől kezdve nem volt ejtőernyős fogoly az oroszoknál. Az ezüstösen csillogó halálfejes jelvény, a bőrkabát meg a bilgericsizma biztos ajánlólevél volt a másvilágra a ruszkik szemében. A „vitéz Bertalan Árpád” I. honvéd ejtőernyős zászlóalj megindult valószínűtlenül nagyszerű és valószínűtlenül nehéz útján, a dicsőség – és a megsemmisülés – felé...

Most veszem észre, hogy nagyon elkalandoztam Vezérszállástól. A jó kezdetről írtam, amikor eszembe jutott a mizunkai misztérium. Tehát, hogy a menetre visszatérjünk, a Toronyai hágón át (ahol, a háborúban, első ízben zenével fogadtak bennünket) IX. 14-én visszajöttünk Magyarországra és kétnapi menettel Zúgóra értünk, a talamási útvilla és viadukt előtt. Kétnapi pihenő után Talamáson és Volócon át mentünk Vezérszállásra, ahonnan Szolvára akartunk tovább menni, de ebből nem lett semmi. Itt ragadtunk Vezérszálláson, s az óta itt ülünk, apró furcsaságokkal útve agyon az időt. Ilyen volt a szakállam levágása, amit három hónapja kezdtem növeszteni. Egy tincset eltettem a neszesszerbe.

Tegnap óta ismét feszesebb a hangulat, mert előbb a felderítő század a Laturka völgybe, majd 26-án a 2. század (parancsnok Törzsök László főhadnagy, „Gyűrő”) ment el Talamás térségébe területbiztosításra. Valami lóg a levegőben... Már napok óta jönnek a hírek Gyúróékról, hogy állítólag összekötésbe jutottak az oroszokkal, zsong az egész laktanya, mint a darázs-fészek. A fiúk parancs nélkül is a fegyvereiket takarítják, a géppuskások újra hevederezik a töltényeket, olajozzák a csuklókat, és vizsgálgatják kézigránátjaikat. A csoport- és zászlóaljparancsnoksághoz és -tól óránként futnak a hírvivők, csengenek a távbeszélő készülékek. Már két napja állandó riadókészültségben van a zászlóalj Végre október 3-án feloldódik a helyzet. Tassonyi²⁷ rohan ki a csoportparancsnokságtól.

– Századparancsnokok hozzám!

Valahogy beleremegett az egész laktanya ebbe a kiáltásba. Tudta mindenki, hogy végre itt az idő. Nem telik bele két perc, már ott vannak a napok óta ugrásra készen álló parancsnokok. Törzsök és Guzi²⁸ már nincs itt, persze, de jön Juhász Bandi, Néma Tibor, Pávay Bandi²⁹, Vén

²⁵ Platthy Győző ejtőernyős főhadnagy („Gyoe”). Később – Néma főhadnagy eleste, majd Solymos főhadnagy sebesülése után – a 4. századot vezette.

²⁶ A vállalkozásról röviden Szügyi Zoltán is beszámolt feleségének IX. 12-én írt hevenyészett levelében. Ebből idézünk: „... IX. 9-én az ejtőernyős csoport nagy vállalkozást hajtott végre az ellenség hátába, nagy sikerrel. Veszteségünk 12 halott, 41 sebesült. Sajnos elesett a legvitézebb magyar ejtőernyős tiszt, Molnár százados Emberfeletti volt, amit művelt és fejlődést kapott (sic!). Elestek még Ember törzsmester, Laky őrmester. Mindenki úgy harcolt, hogy nem lehet különbséget tenni, ki a vitézebb. Legjobban harcoltak: Molnár százados, Ember törzsmester, Laky őrmester, Juhász főhadnagy, Pávay főhadnagy, Ferenc törzsmester, Kovács törzsmester (megsebesült), Buday őrmester, Eisler őrmester és Farkas orvos százados, aki harcolva hozott vissza minden sebesültünket. Mindenkit felsorolhatnék, mert vitézségben alig van különbség köztük. Zsákmány: 1 npu., 17 gsz., 4 gp., 9 av., 3 löveg, rengeteg géppi. és lőszer vagonszámra. Ellenséges vesztesége: 9 tiszt, kb. 200 fő halott. Élő fogoly: 2 db. (...) Most pihenőben vagyunk, hangulat jó volna, ha nem fájna nagyon Molnár Maki elvesztése. Molnár Maki holttestét 40 km-re hátra küldtettem és a magyar határ mögött temettettem el Toronyán, hogy a szülei megtalálhassák, ha haza akarnák szállíttatni...” (Ugron hagyaték.) A német „Véderővezetés” bizalmas jelentése a vállalkozásról az alábbiakat tartalmazza: „10. Sept. Armeegr. Gen. Oberst Heinrici, bei Kgl. Ung. I. Armee:... Eigenes erfolgreiches Stosstruppenunternehmen im Mizunka-Tal, südwestlich Dolina fügte dem Feind schwere Verluste (320 gezählte Feindtote) zu und brachte Gefangene und Beute ein.” *Kurt Mehner: Die geheimen Tagesberichte der deutschen Wehrmachtsführung im zweiten Weltkrieg 1939-1945. Osnabrück, 1985. Band 11. 23. o.*

²⁷ Tassonyi Edömér ejtőernyős százados Molnár százados eleste után zászlóaljparancsnok, majd Szügyi ezredes hazarendelése után az ejtőernyős csoport parancsnoka lett.

²⁸ Szentkirályi Ottó főhadnagy a kerékpáros szakasz parancsnoka. Az egységet felderítésre szánták.

Muki. Én is odadugtam az orromat, mint „tüzügyi előadó”. A kiadott parancs nagyon érthető és értelmes; akaratlanul összehasonlítom a bolti támadási parancsral.

A zászlóalj bevetésre kerül Volóc térségében. Egyelőre a már bevetett Törzsök század megerősítésére kimegy egy század. Talamás útvillánál jelentkezik Néma főhadnagy úr Baumann ezredes úrnál, ott kap további parancsot. A Juhász- és Pávay-század készüljön fel, hogy bármelyik pillanatban szintén bevetésre kerülhet. Végeztem!

Az Edömér hangja szokatlanul keményen csengett, míg ezt a rövid parancsot kiadta, a századparancsnokok pedig villámgyorsan tűntek el, hogy intézkedéseiket kiadják. Vén százados úr beosztotta a még meglévő géppuskás rajokat, tőlem is kérte, hogy az aknavetőket kettésével osszam be a századokhoz. Rövid töprengés után úgy döntöttem, hogy a Juhász századdal tartok, tisztán csak azért, mert a Bandi volt számomra a parancsnokok közt a legszimpatikusabb. Kovács Jóskát osztottam be a Néma Tibihez.

Fél óra múlva kigurultak az első gépkocsik és a Néma-század elindult Volóc felé. Másnap délutánig a Juhász-század mást sem csinált, csak hallgatta a zászlóaljparancsnokságról kiszivárgó híreket. Délután négykor végre Bandit hívja a százados úr, pár perc múlva a szerelvények csattognak az épületek körül, befutnak a szállító gépkocsik.

Volóc, október 4.

Két csoportban megy ki a század, első csoportban a puskások, másodikban a nehézfegyveresek. Én elmegyek az első csoporttal, hogy megtudjam, mi is van ott tulajdonképpen. Nem sokat látok, de amit látok, az elég nekem. A volóci kanyarban szállunk le, aránylagos csönd, a környék nem tesz háborús benyomást. Furcsa módon szállingózó alakokat veszek észre a hegyoldalokon. „Visszafelé saját...” mondja egy szakaszvezető. Éppen idejében érkezünk. Néma Tibi már tegnap súlyosan megsebesült, Törzsök szintén³⁰. Nagy lehet a budi ott Talamás környékén. Nagyon beszaladt az ejtőernyős támadás az oroszokba, most nehéz visszavenni. A Juhász-század feladata a baloldali biztosítás. Már el is indulnak, mire én a gépkocsikkal megfordulok, hogy visszamenjek a még ottmaradt részért. Már este van, mire az aknavetősök megérkeznek. Régi jó szokás szerint „a kényelem a legfontosabb” jelszóval elszállásolom őket a faluban és mivel nem tudom, mi a helyzet, az udvaron máris vetőállás. Ezt is már lámpavilág mellett kell csinálni. Felmegyek a parancsnoki házba – alig van tőlünk 100 m-re. Gondolom, hogy

²⁹ Juhász Andor, Néma Tibor, Pávay Andor ejtőernyős főhadnagyok a 3., 4., illetve 1. század parancsnokai. (A szervezés a 08. 02-án kiérkezett feltöltés-pótlás után az uszokihoz képest változott: a harcok rész négy lövészsázadra bővült, kiegészítve a nehézfegyverszázad és kerékpáros szakasz által.)

³⁰ A Törzsök László főhadnagy parancsnoksága alatt IX. 26-X. 3. közt bevetett I./2. Ejtőernyős lövészsázad harcáról Marosújvári Géza zászlós, szakaszparancsnok emlékirata számol be. Feladatuk egy nehézfegyverekkel megerősített szovjet támpont elleni támadás volt Oporzec közelében. A kiinduló állás sávját a szombathelyi gyalogezred tartotta megszállva. A feladat ejtőernyős bevetés „ízű” volt, mert felderítés nélkül, az ellenséges vonalak mögött, elszigetelten kellett operálni. A telepített aknazárat lépcsőzetesen átlépve, 5-6 km-t megtéve sikerült fényes nappal a készenléti állásaikat építő szovjet egységek mögé kerülniük. Egy erdei házikóban lévő szovjet parancsnokságtól 150-200 m-re foglalt készenléti állásból gránátvető-tűzcsapás után intézett rohamuk az ellenséget fejvesztett menekülésre készítette a magyar védővonal felé. A szovjet vezetés az elfoglalt, égő házra irányított tüzérségi tüzellel és a tartalék ellentámadásával válaszolt. Ekkor sebesült meg Törzsök főhadnagy. Mégis sikerült a századnak, sebesültjeivel és foglyaival – köztük egy századparancsnok hadnaggal – harcképes csoportjuk védelme alatt elérni a saját vonalat. A tüzérségi tűz azonban igen nagy – 14-15 halott és mintegy 20 sebesült – veszteséget okozott. Az ellenséges vesztség ennél bizonyos sokkal nagyobb volt. (Kézirat a közreadó birtokában. Vitéz Marosújvári Géza nyugállományú őrnagy 1997-ben hunyt el.) – Néma Tibor főhadnagy százada a volóci szoros védelmével megbízott Baumann ezredes parancsára X. 4-én került bevetésre, 6 km széles sávban. Noha a századparancsnok a feladatot – lőszerhiány miatt is – túlméretezettnek tartotta, a támadást sikeresen végrehajtották. Néma aknazsilánktól sebesülten, hordágyon követte századát, de újabb szilánk végzett vele. Az orosz tartalék bevetése folytán a század néhány óra múlva, súlyos veszteséggel visszavonulásra kényszerült. (*Tassonyi*, 7.o.; MSZ 1982. 79. o.)

ott végre találok valami nagyfejűt, aki előtt teljesen tiszta a dolog. Belépek, valaki erélyes hangon ordít a telefonba:

– Hajtsa végre az alezredes úr, amit elrendeltem! Valami morgás a kagylóban, majd ismét az erélyes hang:

– Nem érdekelnek a kifogásai! Az átcsoportosítást végre kell hajtani! Végeztem!

Majd eldőlök a meglepetéstől: az erélyes parancsnok nem valami tábornok, vagy törzstiszt, hanem Farkas Pali (doktor) teljes díszében. Homlokán gyöngyözik az izzadság, zubbonya kigombolva, de a szemében olyan fényt látok, mint még soha. Nem ismertem eddig Pali bá-t! Nagy rikoltással rohannék rá normál körülmények között, de most nem akarom kizökkenteni szerepéből. Jelentkezem:

– Százados úr, egy aknavető szakasszal bevonultam!

Úgy látszik mégsem ízlik a doktornak a parancsnokosdi, majdnem a nyakamba borul.

– Árpád, ebbe belebolondulok! Ide jöttem, mint jámbor orvos egy segélyhelyet telepíteni, aztán már valahol a hadtestparancsnokság felé jár a beosztásom. Ha ez tovább így megy, nem sokára én leszek a honvédség főparancsnoka. Leszel olyan szíves és átveszed a parancsnokságot?

Hirtelen félbeszakítja a mondókáját. Két tiszt jön be tájékozódni. Pali olyan kézmozdulattal mutat a térképen, mintha nem is orvos, hanem vezérkari főnök lenne. Még egy-két szót lök az urak felé – nem túl enyhék a szavak – aztán ismét hozzám fordul.

– Öregem, ez így megy már, mióta Bandiék elmentek. Sóhajt egyet, de idegesség, vagy határozatlanság nem is látszik rajta. Nincs szívem „leváltani”. Soha el nem múltó emlék lesz neki, hogy egyszer hadosztályparancsnok volt.

– Pajtás, szívesen leváltanálak, de nekem – ha nincs is hadtestem – van egy aknavető szakaszom, és azok sírni fognak, ha egyszerre ilyen magas polcra tornászom föl magam. Itt vagyok a szomszéd házban, egy hírvivőt küldök hozzád, ha szükség van a kályhacsöveimre valahol, akkor csak szólj egy szót.

Kis elkeseredéssel néz rám, mondana is valamit, de ismét bejött néhány tanácstalan, azok lekötötték, s addig én kiosontam. Csak hadd intézkedjék az öreg: ejtőernyős, parancsolásra és harcra nevelt fiú ő is.

Már a vetőállás kész, a fiúk az alagsorban be is rendezkedtek, mintha nem is itt lennének, ahol az egész vonal bármelyik pillanatban beomolhat. Majd szól a doki, ha baj van.

Hajnal felé járhat – október 5-én – mikor felköltenek. Riadóztatom a szakaszt, én pedig felrohanok a dokihoz. Juhász Bandi hív, hogy menjek ki a figyelőmmel. A szakaszt a faluban hagyom, fogjuk a dobokat és húzzuk a vonalat. Éppen csak hogy lehet valamit látni. Odafenn kiderül, hogy kevés a drót. Míg elmennek még egy dobért, én előremegyek Bandihoz. Egy kis bunkerben találom meg, amelyik félig tele van vízzel.

– Szervusz Bandi, itt vagyok a népemmel, de nem elég a drótom idáig.

Riadtan néz rám. Látom, azt hiszi, az következik, hogy nem tudok idáig kijönni. Gyorsan vág közbe.

– Szervusz öregem, feltétlenül ide kell jönnöd a figyelővel, mert máshonnan nem látsz semmit.

– Látni a szemén, hogy mióta kijött, csak gyáva emberekkel beszélt. Megnyugtatom.

– Mindjárt itt lesz a drót, és akkor kihúzom idáig. Különben mi a nagy fene helyzet?

Azonnal kiül arcára a jellegzetes Juhász Bandi mosoly, aminél kedvesebbet még nemigen láttam (a nőknek is ez a véleménye).

– Semmi affér pajtás, minden rendben. Éjjel itt összeakadtunk valamivel előrébb a ruszkival és visszaugrottunk ide. Most ők ott ülnek azon a két dombon – mutatja a reggeli szürkületben az előttünk húzódó perem alig látszó két kis halmát – és csöndben vannak. Ajánlatos is nekik kiélvezni a csöndet, mert reggel nagy zenebonát szolgáltatunk számukra.

– Kifüstöljük a bandát? – Kérdezem lelkendezve.

– Azt tesszük – mondja könnyedén, és én elhiszem neki. Egy kicsit mintha más volna a színezete a támadásnak, mint a 10-eseknél a Bolton.

Befűt Lengyel sógor, meg Tóbiás a dróttal. Bekapcsolunk, a vonal jó, a fiúk már löni szeretnének. Még kicsit várunk. Hat óra felé jár az idő, mind jobban világosodik. Mozgást nem látok a ruszkiknál. No, kipróbáljuk a csöveket. Már szalad is végig a dróton a tűzparancs.

– Oldal 3825, emelkedés 1200, kettes töltet, vezérvető egy kód. (Tanultam a Bolton, nem húzzuk az időt.)

A nagyobbik dombot szemeltem ki, számolom a másodperceket. Valamivel izgalmasabb, mint a Bolton, ahol az ellenség két km-re volt. Itt alig 500 m van köztünk, könnyen sajátba löhetünk. Hallom a gránát süvöltését, egy pillanatra megijedek, de nem sokkal később megjelenik az ismerős ködlabda a két domb közti vetésen, és gyorsan gurul tovább balra az elég nagy szélben. Persze a szél, ezt nem vettem figyelembe. Leveszek vagy 100 vonást az oldalból, ismét jön a lövés, most már repesz. Pont a domb tetején!

– Szakasz kettő, gyorstűz! – Szinte látom a fiúkat a vetőállásban. Nagyon szeretnek gyorstűzet löni. És tudnak is. Úgy jön ki a négy lövés majdnem, mintha négy vető löne. Pedig csak kettő van. – Valami baj van a második vetővel. Két becsapódás a dombra esik, de kettő elmegy legalább 120 vonással balra. Gyorsan helyesbíttem, most már az is jó. Megnyugszom, azt hittem egy pillanatig, hogy talán a kezelők rontották el, ami csalódást okozott volna bennem. Most már benne vagyok a célban.

Tíz perc alatt kilövik három gyorstűzet. Pompásan megy, Bandiék hurráznak, és a szakaszok is megkívánják a tüzelést. Legelőször egy géppuskás szólal meg, alattunk. Hihetetlenül pontosan lő. A ruszki domb oldalában van egy fekete pont – valószínűleg bunkerbejárat – arra mennek a fényjelzősök. Legalább negyven lövés bement a lyukon, bravó! A ruszki is megszólalnak, egyelőre csak lapos röppályával. Surrognak körülöttünk a lövedékek. A század gránátvetői is beleköhögnek a dologba. Jól fekszik a tűzük.

Nagy hiba, hogy ilyen kevés vetőm van. Kénytelen vagyok még ezt is szétbontani, egyikkel az egyik, másikkal a másik dombra lövök. Hiába, nem elég tömör így a tűz. Nyolc óra lehet, amikor egy lihegő pofa bukik be a bunkerbe. – Kelbert Matyi. – Mosollyal a bajusza alatt jelentkezik, röviden tájékoztatom.

– Matyikám, maga csak azzal a kisebbik dombbal törődjek, ezt itt majd én elintézem.

– Bizza csak rám a főhadnagy úr – mondja jellegzetes kézmozdulattal. Nézeget a terepen, közben jön egy rádióparancs.

– A Pávay és Szentkirályi század Tassonyi parancsnoksága alatt balról támad a kis dombon, Juhász század támadjon egy időben a nagy dombra.

Úgy látszik, ezeket támogatja a Matyi. No, majd fog az menni. Matyi kikúszik az egyre erősödő ellenséges tűzben és eltűnik a figyelője felé. Várok, nem akarom zavarni a belövését. Hallom a plummot, a becsapódás neki is balra ment. Még egy – jó! Hiába, öreg fiúk vagyunk már!

Most én is rákezek. Már jól látni az egyes fészkeket az oroszoknál, sorba vesszük őket a Matyival. Ő az ő dombján, én az enyémen. Még tréfára is van idő. Belövök egy kódot a becsapódásai közé. Kis tűzszünet azonnal Kelbertéknél, úgy látszik, szítja a vetőállást, hogy belekevertek ködgránátot. Később rájöhöttem, mert két rövid lövésemért már legorombítottam Szilágyit, mire „kapcsoltam”, hogy Kelbert lőtte át hozzám.

A műút felől húzódó hegyperemen a fák közt alakok tűnnek fel. Előbb egy-kettő, majd mindig több. – Tassonyiék. – Úgy látszik, Kelbert is észrevette, csak úgy porzik a ruszki dombnak az a része, ahonnan rálátni erre a peremre. Amilyen sorrendben veszik észre a szakaszok az előnyomulókat, úgy erősödik a tűz. Szinte hihetetlen, hogy milyen pontosan lő mindenki. Igen erős az ellenséges tűz is, de mintha ez nem is volna, úgy lő mindenki, mintha csak éleslövészet lenne.

Csökken az orosz tűz, Juhász Bandi kiadja támadási parancsát. Búza hadapród szakasza kezdi a támadást. Közben sebesülnek a fiúk itt a gyatra árokban. Tóbiás szedi össze őket. Csodálatos, mennyire nem ismeri a félelmet ez az ember. Harcos a támadás, eljut a domb aljáig. Ott egy pillanatra megakasztja pár ruszki akna. Túl jól fekszik rajtuk. Jön a századzöm, megy tovább a támadás. Most már nem tudok várni. Előre helyezem a tüzet, a domb mögé, felugrunk a népemmel és rohanunk az oroszok felé, otthagya Juhász Bandit. Lengyel lassabban, de jön, zörgeti utánunk

a dobót. Éppen idejében érkezünk, hogy részt vegyünk a rohamban. Tóbiásnak pechje van, olyan árokba került, ahol csak halottat talál. Feldühödve keresi, hogy van-e még valahol élő. Imrének és nekem nagyobb a szerencsém. Berobbanunk egy árokba, ami bunkerbe vezet. Én göngyölgetem kézigránáttal balra az árkot – itt is több a halott, mint az élő. Imrének a következő pillanatban már orosz géppisztoly van a kezében. „Bozse mojoznak” a keze alatt a ruszlik, aztán csönd. Nagy durranás, ebben a bunkerban sem maradt élő, meg sem nézzük, át a másik árokba. Nem telik bele tíz perc, már nincs élő orosz a dombon. Odaér Bandi és ordít, de nem sokat használ, szajré kezdődik. Orosz géppisztolyok kerülnek a kezekbe, már a bunkereket kutatgatnák a tagok, mikor a Bandi parancsa végre rendezi őket. Éppen idejében. A domb túlsó lejtje aljában falu: Kanóra, ellentámadó orosz csoport nyomul onnan felénk. A sógor már ismét bekapcsolt, tűzparancs, már benne is vagyunk a célban: nagyon megy ez most. A ruszlik megtorpannak, megkezdődik a futás visszafelé, de nem sokáig: a golyószórósok bepörkölnek a futókba, fedezés, ismét futás, ismét pörkölés, így megy a játék tovább.

Tassonyiék, valamivel később, mint mi, szintén feljutottak a kis dombra. Edömér viszi őket tovább. Gerinc húzódik a dombtól hosszan, fel egészen a kb. 2 km-re lévő Korna nevű csúcsig. Azon mennek végig, semmi ellenállás nincs, a néhol még csellengő orosz Juhász Bandiék vadásztatják. Tassonyiék eltűnnek az erdőben.

Rendeződünk, körülnézünk új védőállásunkban. Rengeteg az orosz hullá, az árokban alig lehet tőlük járni. Nagy részük már halott volt, mire a támadás ideért. Mintaszerű tüzelőkészítés! Különbösen az egész olyan mintaszerű volt, hogy ha az orosz hullák nem feküdnének itt, akkor nem is hinném el, hogy nem harcszerű lőtéren végrehajtott típusgyakorlat volt az egész. Annak ellenére, hogy nem volt semmiféle összeköttetés Tassonyiék és mi közöttünk, minden nagyon klappolt. Egy gondolattal hamarabb futott ki a mi támadásunk, mint az övéké, és így mi már hátulról lőhettük³¹ az ő támadási céljukat. Ennek tulajdonítható – mármint a nagyszerű összműködésnek és a tűz-előkészítésnek – a nagyon csekély saját veszteség.

Első ütközetünk Volóc előtt fölényes győzelemmel végződött. Az ellenséges embervesztés – a leszámolt hullák szerint – kb. egy orosz zászlóalj. A ruszlik kezdik megismerni az esernyősöket.

A rádió nem tud nyugodni. Újabb támadási parancs. Támadjon a Juhász-csoport a falura. Ez egy kicsit sok lesz. Az előbbi támadás alatt volt itt egy egész csomó dekkoló pofa, akik a különböző szétvert gyalogezredekéből verődtek össze. Ezeket rendeztük valamennyire és küldtük a faluba. El is mentek, nem is láttuk őket, míg ott voltunk. A faluból sem hallottunk egy lövést sem. Hogy hova lettek azt nem tudom. Örök titok lesz, azt hiszem.

Tassonyiék már rég eltűntek a Korna körüli erdőben, a ruszlik teljesen elhallgattak körülöttünk. Kezdt bennünket nagyon izgatni, hogy mi van a Korna környékén. Egyszer csak egy rettenetes nagy aknasorozatot hallottunk becsapódni a Korna csúcsa táján; valahonnan a Korna mögül lőtték. Volt legalább 20-40 gránát egy fél perc alatt. Nem tudtuk, mi történt, de nagyon rosszat sejtettünk. Nem sokkal utána alakok tűntek fel a Kornáról felénk vezető úton, tőlünk kb. 1500 m-re. Egyre többen jöttek és már majdnem beléjük lőttünk, mikor észrevettük, hogy magyarok. Tassonyiék voltak... Ahogy később kiderült, a jól sikerült támadásnak tragikus fináléja lett. A gerincen végig és az erdőn át nagyszerűen haladtak előre, ellenség alig volt. A Kornán végre nagyobb erejű ellenségre bukkantak, akiket – aránylag rövid harc után – ugyancsak lelőttek a hegyről. Berendezkedés után újabb támadást tervezett Tassonyi a következő peremvonalra és ezzel az ezeréves határra. Ekkor jött a tragédia. Támadáshoz csoportosultak éppen, amikor a már nálunk is hallható aknasorozat becsapódott – pontosan a gyülekező szakaszok közé. A csoportosulás teljesen beláthatatlan körleten történt, azt ellenséges figyelő nem vehette észre, úgyhogy csak szerencsétlen véletlennek tulajdonítható az egész. Ez az egy sorozat azután eldöntötte nemcsak a készülő támadás sorsát, de az egész csoport további magatartását is.

³¹„Aknavető szakaszunk kiválóan támogatott” – írja Tassonyi. Majd később: „Ebben a támadásban kevesebb, mint 10 halottat veszítettünk, az orosz veszteség tetemes volt, több mint 89 foglyot ejtettünk, az orosz zászlóaljparancsnok, és két századparancsnok elesett. Egy aknavetőt és 18 sorozat tűzfegyvert (gsz.-t gpi.-t) zsákmányoltunk... Megtudták, hogy sávjukban két orosz ezred volt bevetve Volóc elfoglalására, ez a zászlóalj egy hatszoros túlerejű orosz erő első lépcsője.” (*Tassonyi*, 9.o., MSZ 1982. 80.o.)

Szentkirályi főhadnagy, Marjai Gyurka zászlós Ónodi Pál orvos hadnagy egyszerre esett el, Pávay Bandi súlyosan megsebesült. Megsemmisült két teljes rádió távbeszélő állomás csoport, csak egy ember vitéz Hollósi – maradt meg belőle. A tisztek és rádió nélküli század még Tassonyi erős keze alatt sem tudott tovább ott maradni, annál is inkább, mert az aknabecsapódások után nem sokkal megindult az orosz ellentámadás. Tassonyi egy rajjal visszamaradt a század visszavonulását fedezendő, mely, előbb vonakodva, majd rendezetten, erős ütemben, a szemünk előtt húzódott vissza a velünk délelőtt megszállt dombra és ott – tőlünk balra – beásta magát. A teljes számban visszahozott sebesülteket hátra szállították. Megszületett a volóci mese a zászlóalj első és egyben legkomolyabb bevetéséről, amelynek a hadműveletekre is erős kihatása volt. A volóci hídfőről, ahonnan annyi jó ejtőernyős lépett át Bertalan Árpád túlvilági zászlóaljába...

Kicsit megváltozott a helyzet első, Volóc mellett töltött napunk óta. Már harmadnapja ülünk itt a 724-esen, Juhász Bandival együtt. A vetőket még aznap áthoztam a tőlünk balra, hátra lévő horhosszerű völgybe, és ez az öt vető három nap alatt 1500 gránátot küldött el az oroszokhoz. Tulajdonképpen csupán négy vető, mert az ötödik csak tegnapelőtt futott be, mint a Kovács-csoport maradványa. Igen súlyos harcokban voltak Talamás környékén, a Néma-századhoz beosztva, ahol később a Solymos Tóni³², majd a Platthy Győző vette át a parancsnokságot. Egy orosz aknasorozat telibe találta a vetőállásukat. Még szerencsénk volt, hogy egy vető és hét sebesült veszteséggel megúszták. A sebesültek között volt Kovács Jóska is, a második aknavető szakasz parancsnoka, és így a parancsnok nélkül, egy vetővel megmaradt két fő bevonult hozzám.

Nem csodálnám, ha ezekből a Volóc környéki harcokból legenda kelne később szárnyra³³ rólunk. Valóban mesébe illő volt, amit itt eddig a zászlóalj tett. Már három nap és három éjjel zúdult állásainkra az orosz tömeg. Naponta, az egész védőkörletet véve alapul, egy-egy ezrednek megfelelő orosz erő futott vissza árkaik alá. Az állás pedig már csakugyan fátyolszerű volt. Ahány hegy és domb, annyi szakasz, vagy raj, ahány nyolcvetős orosz nehézaknavető-állás, annyi (darab) aknavető nálunk, ahány fő saját veszteség, annyiszor húsz orosz. A távbeszélő összeköttetés már az első napon megszűnt, a rádióösszeköttetés pedig ma reggel óta szünetel; a századok egyes szakaszai mint megannyi önálló csoport harcolnak és tartanak ki. A völgyekben bármédig elmehetnének a ruszok – oda már nem jutott tőlünk ember – ha engedné őket a tűz. Egy-egy raj olyan tüzet fejt ki, mintha ugyanannyi megerősített század lenne a hegytetőkön. Hogy az élelem- és lőszerutánpótlás hogyan megy, az rejtély előttem, külön titka minden kis támpontnak.

Ma már nem fogjuk tovább bírni – érzem. Lassan elvéreztünk. A Kornától jobbra nyúló hegygerincen, tőlünk kb. 4 km-re olyan erős mozgást figyeltem meg, ami nálunknál legalább ötszörte nagyobb erő előrevonását jelenti. És most, amikor a húr a végsőkéig feszült, tervezte ki valaki, hogy ellentámad. Nem is lett volna rossz megoldás egy saját hadosztály ellentámadása,

³² Solymos Antal ejtőernyős főhadnagy.

³³ A Bevezetésben említettekén kívül mindössze egyetlen – a közelmúltban megjelent közleményben szereplő – igencsak szerény méltatás született: „Az utolsó pillanatban rendelték alá a hadosztálynak a következő alakulatokat: az ejtőernyős zászlóaljat a hadseregterületéből, egy csendőr századot és egy vegyes fegyvernembeli katonából összeállított vadász századot. Az ejtőernyős zászlóalj, Volócról kiindulva, ellentámadásával pár napra megkönnyítette (sic!) a vitézül védekező Saáry-csoport helyzetét...”, (*Fabinyi József*: A m. kir. 13. honvéd gyaloghadosztály története, az anyagi vezérkari. tiszt szemszögéből, 1943-44. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1991. 2. sz., 148. o.) Itt érdemel ismételt említést, hogy az Északkeleti-Kárpátok (Keleti Beszkidék) védelmét az 1. hadsereg kötelékébe tartozó III. hadtest (parancsnok Aggteleky altábornagy) 13. hadosztálya látta el azon a szakaszon, ahol az „1. ejtőernyős csoport” VIII. 10-től mint az 1. hadseregnek alárendelt tartalék került alkalmazásra (4414/M. hdm. l.vkf.-44). (A 13. hadosztály VIII. 31-től IX. 22-ig a XLIX. német hegyi. hadtest alárendeltségében volt.) IX. 22-től mind a 13. hadosztály, mind az ejtőernyős csoport a Markóczy-csoport alárendeltségébe került. IX. 28-án a Markóczy-csoport megszűnt és a 13. hadosztály az V. hadtest (parancsnok Álgya-Papp altábornagy) alárendeltségébe került. (Tassonyi azonban később is Markóczyt említi.) A szemben álló erő a 18. szovjet hadsereg tüzérséggel, páncéltörőekkel, és hegyi aknavetőkkal megerősített 95. lövészhadteste volt. Volócnál a hadtest 351. lövészadosztálya támadott a 15. műszaki-utász rohamdandárral megerősítve (*A. A. Grecsko*: A Kárpátokon át. Budapest, 1977., és *Szabó Nándor* hadtörténet-kutató adatai alapján.)

akár a jobb, akár a balszárnyon, de ez, amit tettek, csak siettette a véget. A zászlóalj balszárnyán, a műútról kiindulva, ma délben egy huszárszázad, és egy csendőrszázad ellentámadást indított a Korna ellen. Nekünk, akik már négy napja itt vagyunk ebben a pokolban és láttuk az orosz hadosztályok élénk gyülekezését, már kezdetben nevetségesnek tűnt ez a terv. Persze hangosan nem merete senki sem mondani, hiszen annak idején nevetséges lehetett az előttünk itt védelemben volt gyalogezredek számára is az ejtőernyős zászlóalj bedobása, mégis megálltuk a helyünket. Egyelőre csak figyeltünk. Egy tűzérfigyelő is kijött hozzánk, de nem sokáig maradt – egyrészt a félelem miatt, másrészt, mert nagyon görbén néztünk rá. Meg is volt rá az okunk! Ejjel fél négykor arra ébredtem, hogy hatalmas detonáció reszkettette meg a bunker falait. No – mondom magamban –, korán kezd a ruszki. Ki is mentem a bunker mellé egy kis levegőt szívni, de a következő pillanatban ismét jött a süvöltés – de hátulról. Még ki sem tudtam gondolni, hogy „ahá, itt a válasz tőlünk”, mikor ismét becsapódott egy saját tizenötös, tőlem, vagy harminc méterre. Nagyon zabos lettem és beszóltam rádióm, hogy lőjenek hosszabbat vagy 300-zal. Negyedóra szünet után újabb csomag jött, ugyancsak saját. Ekkor már Tassonyi is ott volt a rádió mellett és szidta a tűzéretet, mint a bokrot. Nem használt... Egy szó, mint száz: hajnali fél négytől délelőtt fél tízig 22 darab 15-ös pottyant közénk. Hiába rádióztunk, hiába küldtünk hírvivőket, hogy az egész tűzérbanda szüntessen tüzet, mert agyonvernek bennünket – nem használt. Végre aztán – úgy látszik elfogyott ennek a kísértet-lövegnek a lőszere – elhallgatott. Nem csoda hát, hogy a tűzérfigyelőre görbén néztünk. El is ment.

Fél egy körül indult a huszártámadás. Sajnos én a kiindulást a mellettem lévő dombtól nem láttam. Az első dolog, amit a saját támadásból láttam, az ellenséges ellentámadás volt. Kb. a hegy oldalán lévő erdő felső szegélyéig futhatott fel a huszár-csendőr csoport, amikor a ruszki felébredtek és elkezdtek előre menni. Nem gondoltam, hogy ilyen alacsony fokú a huszárok harcértéke. Az első komoly lövöldözés után megindult az özönlés hátrafelé. Alig jöttek azonban a ruszki 3-400 m-t előre, mikor – nyílt területre érve – a zászlóalj balszárnyán lévő Ferenc zászlós támpontja megnyitotta rájuk a géppuskáinktól már annyira ismert, halálosan pontos tüzet. Közben – pechjükre – az én vetőállásom hatáskörletébe is belekerültek és azonnal ki is ment rájuk három komoly gyorstűz. Az ellentámadás leállt, majd a tűzünk további hatására szétszórva visszafutott. Sajnos ez a huszárokon már nem segített. Ők, semmit észre nem véve az egészből, „nyugodt” hátraarcukat továbbra is tartva, loholtak vissza Volóc felé. Ez még nem lett volna a baj, de az oroszok mindezt észrevették és a műút túlsó oldalára áttolódva, követték őket.

Körülbelül ez előtt egy órával láttuk meg az első orosz harckocsikat a Korna gerincén átcammogni. Tassonyi azonnal elrendelte a Faustok kihozatalát, de csak hármat hoztak ki a kért harminc helyett, újabb sürgetésre viszont 80 db-ot. Ez volt az első gikszer az utánpótlásban. Vissza kellett küldeni több mint a felét.

Négy óra körül Bandi rohant hozzám. – Öregem, ez aztán már sok. Nézd, ott a Ferencék mögött, hogy ömlik mögénk az orosz! – Az a furcsa fény lobbant fel a szemében, amit már láttam tegnap egyszer, amikor túl nagy vehemenciával támadott a ruszki. Nem a félelem, az idegesség fénye volt. Távcsőveztem egy keveset, aztán nevetve legyintettem.

– Pajtás, nem ruszki azok, hanem a mi derék csendőreink!³⁴ – Bandi megsértődve hallgatott el, de még sokáig láttam, hogy oda-odapillantgat a túlsó hegyoldalra. Kezdem én is ideges lenni a vetőállásom miatt. Túlságosan elől volt ahhoz, hogy jó helyen legyen. Egy meglepetésszerű áttörés és a vetők ott maradnak. Jelenttem is Tassonyinak, de csak legyintett, s azt mondta, majd később. Közben kb. olyan szemekkel nézhetett rám, mint én az előbb Bandira. Na nem baj, elcsendesedett a tájék és megnyugodtunk, annak ellenére, hogy az összekötetés teljesen megszakadt a többi századdal.

Ismét odasomfordáltam Edömérhez. – Százados úr kérem, most aránylag csöndes idő van, hadd vigyem hátra a vetőállásomat! – Közbe akart szólni, de tovább kellett beszélnem: – Hátsóbb vetőállásból is el tudom érni a célokat.

³⁴ A csendőr század a 9. gyalogezred alárendeltségében másodszori bevetéskor visszafoglalta a Jaszeniova magaslatot (*Fabinyi*, 148. o.)

– Hümmögött egyet az öreg. – Tudod Árpád, nem szeretem most a mozgást – mondta megpiszkálva orrát –, mert éppen akkor cipelitek a kályhacsöveket, amikor esetleg a legnagyobb szükség volna rájuk.

Szinte megrovóan nézett rám, bár tudtam, hogy szeret és nagyon megbízik bennem. Nem hagyhattam annyiban.

– Lépcsőzetesen fogok visszamenni – és különben is jobb egy-két gránát hiánya, mintha adott esetben ottmarad az összes vető...

– Ne láss rémképeket apus, a ruszlik most jó darabig kushadni fognak...– csattant föl ingerülten. Még tovább is akarta mondani, de torkán akadt a szó és mind a ketten döbbenet meredtünk a vetőállás irányába, a műútra: két hatalmas orosz harckocsi fordult be épp akkor az útról a vetőállás felé, három pedig lassan dőcögött Volóc felé. Egyszerre ugrottunk szét, ő a rádióhoz, én az árokban szundikáló Tóbiásékhoz. Még kettőt sem léptem, mikor felcsattant a százados úr hangja a rádió beszélő szelencéjébe:

– István, István, István! Harckocsi, harckocsi, harckocsi!

Nem tudom, fogta-e az Istvánnak nevezett volóci központ³⁵ a riadójelzést, mert akkor már én is ordítottam.

– Auf! Harckocsik a vetőállásban! Gyertünk fiatal emberek! Már nem törődtem Tassonyival, csak a fiaimmal ott lenni a lyukban. Felkaptam a géppisztolyomat és rohanvást indultam lefelé a völgybe. Két perc múlva a gyerekek is jöttek utánam, nem törődünk a szórványos csinbumm-beccsapódásokkal, amiket levonulásunk tiszteletére ránk lőttek. Szerencsére a vetőállás jó 200-300 m-re volt a műúttól, fák között, szinte láthatatlanul. Igaz, hogy a mieink sem láthattak semmit, és ha arra gondoltam, hogy míg ők nyugodtan hűsölnek, addig két ronda T-34-es közelít felénk, hát még jobban meggyorsítottam a futást. Kb. a felén jártunk az útnak, mikor a lent lévő egyik T-34-es elsőt lőtt. Nem is tudom hova, annyira loholtam. Az ötödik lövésre már lenni voltam a vetőállás mellett. Szerencsére tőlük kb. 100 m-re leállt a harckocsi és onnan lövöldözött. Nem voltam tisztában a helyzettel, a taligákat lovastól ott kellett hagyni, a vetőket összekapkodták a tagok, Tóbiás, Imre, Szilágyi Peti ottmaradtak velem, a többiek hátra húztak egy kis mellék-horhosba. Soha nem bocsátom meg magamnak, hogy a nagy zűrzavarban nem hoztam le Faustot. Tehetetlenül kellett hallgatnom a puffogást. Egy idő múlva mi is csatlakoztunk a többi taghoz és – nagy nehezen kutatva fedett terület után – 20 perc múlva áthúztunk a peremen.

Itt még nem ért véget a bizonytalanság, hiszen nem tudtam, mi van a Volóc felé befutó három harckocsival. Végül – hosszú kúszás-mászás után – kiderült, hogy nem voltak ott. Ahogy később hallottam, az út legmagasabb részén megálltak, kettőt-hármat lőttek és visszafordultak. Mikor leértem a műútra, épületes látványban volt részem. Mindenki rohant az úton vissza Volóc felé: lovasok, szekerek, páncéltörő ágyú, mozdonyok és emberek, kisebb-nagyobb csoportokban. Egyszer csak egy kis, koszos, rongyos csoport fordult be a kanyarnál, de – mi a csoda! – nem vissza, hanem előre. Elöl ment Platthy „Győző”, vagy 4-5 Fausttal a vállán és könnyed mosollyal az ajkán, mögötte pedig egy-egy Fausttal vagy 10 esernyős fiú. Mentek, hogy fogadják a T-34-eseket. Később hallottam, hogy már nem találkoztak velük. Győző – visszaküldvén a népet – lyukat kapart magának, kirakta maga köré mind az öt Faustját és egész éjjel ott didergett a hegytetőn, hátha mégis jönnek azok a páncélosok. Nem jöttek a frányák, Győző még négy nap múlva is szidta őket.

Nem sokkal később a műút túlsó oldalán egy ház mellett kötöttünk ki és tíz perc múlva már az udvaron meredeztek a csövek a ruszlik felé. Láttam a kedvetlen arcokból, hogy a lovak és a taligák nagyon fájnak az uraknak. Alig esteledett be, máris összeverbuváltam egy nyolc főből álló járórt, amivel visszahozom a mulikat. Ha szerencsénk lesz, akkor még nem mentek le az oroszok a völgybe és minden további nélkül sikerül a sötétben kihozni a lovakat. Minél előrébb jutottunk az úton, annál rettegőbb pofákat találtunk. Egészen elöl már ismét nem volt rettegés: néhány esernyős fiú ücsörgött az út mellett, kedélyesen beszélgettek – várták a ruszlikat. Átmentünk rajtuk, besurrantunk a völgybe, és – mit tesz Isten! – ott találtuk kedvenc kis lovainkat, békésen

³⁵ Minden bizonnyal Ugron Istvánnak szólt az üzenet.

lefelésztek a patak mentén. Majd hogy össze nem csókoltuk őket! Gyorsan befogtunk. Minden úgy volt a taligákon, ahogy idejöttek, a letárolt lőszert is felhajigáltuk. Meg voltunk róla győződve, hogy hagyományos szerencsénk most sem hagyott el. A ruszkiak valóban nem jutottak még el ideig.

– Az én pokrócom még ott fekszik a nagy fa tövében – mondta Szilágyi Peti morogva, még azt elhozzuk –, és már indult is a kb. 60 m-re lévő lombos fa felé. Nyitraival és Tóbiással utána mentünk, nem is tudom, hogy miért. Talán unalomból, hiszen olyan csendes volt a vidék. Éppen jókor! Rövidke géppisztolysorozat hallatszott, utána olyan cifra káromkodás, amelyet csak Peti tudott produkálni, majd rögtön egy komor magyar géppisztoly kezdett berregni, és valaki feljajdult a sötétben. Rohantunk előre, közben még hátra kiáltottam:

– A taligákkal a műúton hátra! – de ekkor már csak úgy csapkodtak a géppisztolylövések, és a sötétben villantak a torkolattüzek. Úgy látszik, orosz járőrrel találkoztunk, mégpedig a tűzükből ítélve elég erőssel. Egy pillanat alatt szörnyű lövöldözést csaptunk négyesben. Nem sok találat eshetett, de gondolom, az oroszokban legalább egy szakasz benyomását keltettük. Tóbiás fejéről hirtelen lerepült a sapka. Ismét káromkodás, de rövid és fojtott: „à la Tóbiás”. Elhallgatott és ugyanakkor eltűnt mellőlem. Nem is tudtam szólni: láttam, mit akar a pápai hajdani kézigránátdobó versenyek abszolút nyertese. Nem telt bele egy fél perc, gránát robbanása villant, közvetlenül egy előbbi géppisztoly torkolattűz helyén. Artikulátlan ordítás felelt rá és több helyről még vadabb géppisztolyozás. Tóbi kaján vigyorgással jött vissza, még mindig szorongatva bal kezében egy biztosító szegecskét.

– Azannyát... – morogta elszürkült szemmel. Megborzongtam és arra gondoltam, nem szeretnék annak a helyében lenni, aki Tóbiásra rálő. Nem életbiztosítás...

Lassan hátra kell húzódnunk, mert kezdenek kétoldalt bekanyarodni, és hamarosan rá fognak jönni, hogy csak négyen vagyunk. Csak lassan sikerül hátra menni, de egy utolsó erélyes tűzcsapással mégiscsak le tudunk válni az orosz járőrrel és egy félóra múlva már ott talpalunk ismét az útszéli esernyős fiúk mellett. Mintha mi sem történt volna, ugyanúgy dumcsiznak. Hogy az előbb ott elől nagyon lövöldöztek? – Hja, ez a mi dolgunk, ők nem szólhatnak bele. Hogyan is? Megsértődünk volna, ha beleszólnak. Ez magánügy, kérem!

Mire a házhoz érünk, a taligák már kifogva, arrébb békésen lefelé mennek a mulik, csak a tagok arca komor, mikor az eseményeket elmeséljük. Hogy még van pofánk mesélni, mikor őket hátraküldtük a lovakkal. Alig győzzük nekik megmagyarázni, hogy az legalább olyan fontos része volt a dolognak, mint a mi lövöldözésünk. Nyugodt lélekkel fekszünk le a frissen összehordott szénára, és alszunk, mint a tej, reggelig. Még nincs teljesen reggel, mikor felkelek, hogy egy kicsit tájékozódjak. Ismét baj van a gerincemmel: borzong. A hegyoldalon előttünk: senki. Az úton, ami tegnap még tele volt páncéltörő ágyúval, meg kis fészekkel, most: senki. És mi a legnagyobb lelki nyugalommal durmolunk a házban, mialatt köztünk és az oroszok között senki sincs, csak a pusztá levegő. Vissza gyorsan a fiúkhoz, riadó, és húsz perc múlva már húzunk is: a taligák az úton, mi pedig a hegyoldalon, Volóc mögé. Rettentő detonáció, most robbantották a nagy hidat a műúton. Egy ideig rettegünk, hogy a taligák nem jutottak át, de nemsokára ott kocognak a Szolyva felé vezető úton. Az út közepén ott áll Ugron Pista és „irányít”. Más nincs elől, csak Juhász Bandi egy csoporttal valahol jobbra a síugró sáncon és Tassonyi balra, a képoszlopnál. Köztük a volóci völgy. Végigélvezem a műszaki összekötő eszközök kudarcát és a modern híradás új módozatát. Egy R/7 próbál összeköttetést teremteni Tassonyi és Juhász rádiói között – sikertelenül. Csak hív hosszan:

– Tassonyi itt Ugron, Tassonyi itt Ugron... – nem jelentkezik.

– Juhász, itt Ugron, Juhász, itt Ugron, Juhász itt Ugron... – ez sem jelentkezik. Ez így megy már vagy öt perce. Képelem, hogy szakrázik az öreg Tas vezér.³⁶ No de ni csak, mit hallok, elhaló hang a képoszloptól: – Juuhháász!

³⁶ A tárgyilagosság kedvéért idézni kell „Tas vezért” – Tassonyit: „Volócon Ugron százados, a híradó század parancsnoka látta el a hadtesttel való hírszolgálatot, és mint arcvonal mögötti tiszt, az ellátás és hírszolgálat terén kiváló szolgálatot teljesített.” (Tassonyi, 11.o., MSZ 1982. 80. o.)

Az első pillanatban felismerni Edömér hangját. Visszhangzik a völgy, de már jön a válasz is a sánc irányából, épp oly elhalóan, de érthetően: – Taaassoonnyiii!

Lám az összeköttetés már meg is van, jön ám a szöveg is a keresztől: – Hooool vaaagy?!

– Uuugróóóóóóóóóóó!

Tökéletesen működik az új híradóeszköz. A további „táv”-beszélést nem is hallgatom. Hurcolom vissza magamat a 600 gránátommal a parancs szerint. Volóctól kb. 2000 m-re leállok: már állnak is a vetők, orral a ruszki felé. Megint visszamegyek Ugron Pistához. Már tájékoztatni tud az előbbi távbeszélés lehallgatása alapján. Rohanok vissza: a legkényesebb pillanat következik, leválás az ellenségről, ebbe bele fogunk szólni. Még futok, de már adom a löelemeket térképről: 1., 2., 3., 4., 5. vető... Minden vető más célra lő. A régi védőállásunk balszármányától a jobbszármányig kiszemelem az előregyülekezésre alkalmas tereprészeket. Első vető balra a műútra, második és harmadik a Juhász-század két volt állására, a negyedik és ötödik a Talamási út oldalára fog lőni. Már csattan is az első tűzparancs: – Szakasz: tíz gyorstűz!

A kezelők előbb nem hisznek a fülüknek (ilyen még nem volt, két-három gyorstűzhöz vannak szokva), aztán mint a vadak vetik rá magukat a gránátokra és az ötven lövés egybefolyó robbanásként hagyja el a csöveket.

– Tíz gyorstűz kiment – jelenti fapofával Szilágyi Peti, és a saját fegyverek elhallgatnak... Szokásom szerint számolom magamban a röpidőt, de egyelőre nem hallok mást, mint az ide szűrődő szilaj orosz géppuskázást. Most! – kiáltom el önkéntelenül a 30 elszámlása után. Jön is a hang: jobbról, balról, előlről becsapódások utána csönd, kínos (mármint, gondolom, az oroszoknak kínos) csönd. Nem hagyok időt, a kezelők lázasan igazítják vissza a kiugrott vetőket, – legnagyobb távolságra lövünk, 3500 m! – már jön az új vezényszó: – Szakasz: tíz gyorstűz!

A kezelők szinte örvöngenek a gyönyörűségtől. Úgyszólván ez az első alkalom, hogy komolyan látom dolgozni őket. Csodálatos! Az egyes lövések valósággal összefolynak, de azért a szintezőnek és irányzónak mégis van ideje és szíve ahhoz, hogy két lövés között helyesbítsen. A ruszkiak még mindig hallgatnak, a mieink viszont veszekedett lövöldözést kezdenek. Megértették az „idők szavát”: leválás.

Nem telt bele egy fél óra, 600 lövés kiment. Fél óra alatt 600 lövés. Nem rossz. Felpakolunk, menet az Árpád vonalon át Szolyvára³⁷.

A feladat két hadosztály visszavonulásának biztosítása volt a volóci hídfőben. A feladatot – bármilyen valószínűtlenül nagy is volt a zászlóalj létszámához – megoldottuk. Minden további nélkül megveregethetjük a vállunkat. (Más úgysem fogja megtenni.)³⁸

³⁷ VKF. 1. o. Napló. 1944. X. 6. 1321/Föv. hdm. – Intézkedés az ejtőernyős alakulatoknak az arcvonalból való kivonására és békeállomáshelyükre irányítására, az ejtőernyős ezred megalakítása céljából; VKF. 1. o. Napló. 1944. X. 9. 1376/Föv. hdm. Az 1. ejtőernyős csoport átcsoportosítása az 1. hadseregtől a 3. hadsereghez és átirányításuk Kecskemét – Cegléd térségébe; VKF. 1. o. Napló. 1944. X. 12. 1501/Föv. hdm. Intézkedés arra vonatkozólag, hogy az 1. ejtőernyős csoport ne Cegléden, hanem Budapesten rakodjon ki, mert a budapesti hídfőben lesz alkalmazva. (Aligha téved, aki arra gondol, hogy az ejtőernyősöknek szerepet szántak a tervezett fegyverszünettel kapcsolatban, azonban a Kormányzó fiának elrablása miatt idő előtt elhangzott rádiószózat folytán lekésték az eseményekről)

³⁸ Az ejtőernyősök kárpáti harcával, teljesítményeivel kapcsolatban ide kívánczik még egy Tassonyi-idézet: „Az ejtőernyős csoportot Budapestre való szállításra, Ungvárra irányították. (Nagy Árpád Munkácsot írt.) Lejelentkezéseimkor Markóczy altábornagy hadtestparancsnok utasított, hogy a kitüntetési beadványokat mielőbb terjesszem fel, mert az ejtőernyősök minden kitüntetést megérdemelnek. A sors iróniája, hogy a zavaros időkben felterjesztett beadványom valahol elkallódott ... Akkor ezzel nem sokat törődünk, azzal a jelszóval, hogy ha a háborút elvesztjük, úgy sem számít, ha normális idők következnek, utólag erre sor fog kerülni”. *Tassonyi*, 12-13.o., MSZ 1982. 81.o.)

Dunaharaszti – Soroksár, október 23.

Mekkora változás és milyen hihetetlen szituáció! Ha valaki azt mondta volna nekem e hónap negyedikén, hogy itt leszek, mégpedig úgy, hogy védőállás lesz előttem, akkor vagy letartóztattam volna, vagy a szemébe nevetek. Még a Bolton voltunk, amikor e furesán beteljesedett tréfáról beszéltünk. Nagyon kevés volt a gránát, naponta csak kb. harminccal pótlódott a készletünk, és arról esett szó, hogy milyen klassz lesz, ha a Weiss Manfréd-gyárban lesz a vetőállás. A gyárból csak a csöbe kell hordani a gránátot, amennyit akarunk. Hát most itt vagyunk Dunaharasztiin. Remélem, tréfánk többi része nem válik valóra. Mármost az, hogy a teveli dombokon milyen jó lesz védeni, mert ott minden rögöt ismerünk.

Egyelőre itt vagyunk Haraszti legnyugatibb házában a vetőállással. A vonal kb. 500 m-rel keletebbre van. Tegnap még benne voltunk, mert – rémhírek szerint – a ruszki közelgett hozzánk. Most – ki tudja meddig – ismét pihenünk, és mondhatom, hogy ilyen jókedvűek régen nem voltunk. A házban és környékén van elhelyezve az én szakaszom, Soroksár szegélyén pedig a Mándli-szakasz. Éppen tegnap volt nálunk nagy ivás, az öreg süket házi nénit alaposan leittattuk, úgy aludt utána, mint a bunda. (Józanul is nagyon tudott aludni.) Roppant nyugodtan tudtam „beszélgetni” Rózsi lányával. Áldott jó lélek volt.

(...) Dögfáradtan, de a sikeres harc kajánságával arcunkon éreztünk meg Volócról Szolyvára. Egnapi pihenés után éjjel áthúztunk Munkácsra. Két napig élveztük a várost, utána felpakoltunk a vonatra (már éjfélkor kicsődítettek bennünket, de csak reggel kezdhettünk hozzá a rakodáshoz), majd 15-én reggel kifutottunk a munkácsi pályaudvarról. Irány: Budapest. Erre a szóra mindenki előtt a nyugodt nagyváros, a béke és a szórakozási lehetőségek jelentek meg. Hiánytalan volt az öröm. Az első keserű íz Budapest szélső külvárosának elérésekor ért bennünket. A felkiabálásokat először nem is értettük.

– Letettük a fegyvert!

Dühösen kiabáltuk vissza, hogy nem látják kezünkben a géppisztolyt és a vagon tetején a géppuskát? Mire a Józsefvárosi pályaudvarra értünk, tiszta volt a dolog: Szálasi átvette az uralmat. Hogy szegény jó öreg Kormányzó urunkkal mi lett, azt senki sem tudta...

(...) Pesten persze olyan zűrzavar volt, amilyen még soha. Alig bírtuk megtalálni a káoszban a helyünket. De nem sokáig töprengtünk. Célunk: *harc*, Nagymagyarországért és a bolsevizmus ellen. Katonaszívünk lehetetlennek tartotta, hogy valamikor is egykori fegyvertársunk ellen fordítsuk csöveinket, bármennyire is utálatosan viselkedtek a németek mind a honvédséggel, mind a civilekkel szemben. Október 23-án már a haraszti védőállásban voltunk, azzal a kétségbeesetten látszó elhatározással, hogy megállítjuk a Budapest szívébe törni akaró orosz tömeg hömpölygését. Akkor még csak (!) Kecskemét környékén voltak orosz páncélos erők, tehát Budapest felé a legvalószínűbb támadási irány Dunaharaszti – Soroksár volt. Most hát itt ülünk és várjuk az oroszot. Ez a második eset, hogy már akkor védőállásban vagyunk, amikor még az ellenségnek se híre, se hamva. Uzsokon volt az első, de ott nem vártuk be őket. Itt be fogjuk várni. Nem lesz sok örömük benne!

Egy félórával ezelőtt kaptam a parancsot a Tassonyi százados úrtól, hogy három aknavetőt hozzak el Várpalotáról és már a szaladó gépkocsin ülök Kormány Sanyi mellett, suhanunk Fehérvár felé. Az útkereszteződéseknél mindenütt rengeteg katona és civil, kétségbeesetten integetve minden gépkocsi után. Már a harmadik sarkon cselhez folyamodtunk: csak kikiáltottunk, hogy ide megyünk csupán egy km-re és akkor abba hagyják az integetést. Fehérvár labirintusán átvérgődve este fél kilenckor értünk Palotára. Miután elintéztem a dolgokat, rohantam Idáékhoz, egy órát ellopva a szűk időből. Néha eszembe jutott, hogy talán eközben már ott vannak Haraszti előtt az oroszok, és a vetőkre, meg az én tűzvezetésemre nagy szükségük lenne a tagoknak. De még így se bántam most. Még éjfélkor is az az egy óra járt az eszemben, mikor már Enying felé jártunk, ahova az optikai anyagért és felszerelésért kellett mennünk. Lett reggel 9 óra, mire össze tudtuk szedni az egyes darabokat és elindulhattunk – nem Pest, hanem Komárom felé. Ez már a második fegyvelmeztlenség volt tőlem, de ki kívánhatta volna, hogy ne tegyem meg az alig 40 km-es kitérőt azért, hogy anyámékat láthassam. Erről nem is tudok írni, hiszen már olyan régen

láttuk egymást az otthoniakkal, most is csak sejtsre indultam el, mert hónapok óta – mióta Szoboszlóról menekülniük kellett – nem tudtam róluk semmit. Most aztán kibeszélgettük magunkat és könnyű lélekkel indultam vissza Harasztiba. Éppen idejében! Már nagyon paprikás volt a helyzet, amikor befutottam a gépkocsival a vetőálláshoz. A fiúk úgy kapkodták le a vetőket a kocsiról, mintha égi manna lenne. Fél óra múlva már kinn ültem a figyelőben és az új vetőkől kisurrantak az első lövések: megkezdődött a Budapestért vívott első harc.

Hajnalban – nagy csoportosítások után – súllyal Soroksárnál megindult a leghengerlőnek ígérkező páncélos és gyalogos támadás védőállásunk ellen. A beigért német lovashadosztály nem érkezett meg, éppen ezért a jelen lévő német vezérkari csoport a helyzetet tarthatatlannak ítélte és a befutókat máris egy hátrább lévő állásba irányította, feladatunkat „tartós védelemből” „halogató visszavonulássá” változtatva át. Úgy látszik, nem vették észre a három betűből álló bűvös szócskát: „eje”. Miután egy erős német Stuka-támadás a csoportosuló kb. 120 orosz páncélos közül mintegy hatvanat megsemmisített, vagy mozgásképtelenné tett, a megmaradtakból kb. 40 Soroksárnál, 20 pedig a haraszi sávban indult meg gyalogsággal alaposan megtűzdelve, hogy védőállásunkat letiporja.

Ami ezután következett, az a német vezérkari főnök szerint hihetetlenül mesészerű volt. A Budapest ellen törő első és legelső roham sorsa alig 10 perc alatt eldőlt. Az ejtőernyős fiúk úgy kushadtak a lövészyukakban, hogy még egy sapkarózsa sem látszott belőlük. A páncélosok gyanútlanul közeledtek a csendesnek látszó vidéken, mikor megmozdultak a göröngyök, megindultak a kukoricaszár kúpok, a fák tövéből kísértetiesen ordító fantomok pattantak föl, és az alig 100 m-re lévő harcokocsik kezelői még fel sem ocsúdhattak, máris körülugrálták őket, mint a halál angyalai, az esernyős rémek. Kifűjták a Faustok csövei, és a páncéltornyokon, hernyótalpakon egymás után robbantak a faustfejek, leemelve a tornyot, szétszaggatva a hernyótalpat, szénné égett várrá változtatva az erődöket az előbb még büszke vöröskatonákkal. Alig telt bele tíz perc, már ott lapítottak a fiúk az árokban és vicsorgó foggal várták a támadó orosz gyalogságot. Méghogy Pestre akarnak a bűdösek bemenni! A páncélosroncsok kísértetiesen füstölögtek állásaink előtt – és a gyalogság nem jött. Maga a látvány elég volt nekik belőlünk, egy életre. Hiába ordítottak hátul a politrukok, hiába berregett fel a visszaözönlőkre néhány túlbuzgó politikai biztos géppisztolya, fél órával a támadás megindulása után, messze kilométerekig nem lehetett élő oroszt látni Dunaharaszti – Soroksár térségében.

A német vezérkari főnök földhöz vágta a sapkáját és az izgalomba belesápadt arccal rekedten hörögte: három hadosztályt ilyen harcosokból és a Donig üzőm velük vissza az oroszt egy hónap alatt!

A német főnök rajongásából nem lett más hasznunk, mint egy pár vaskereszt, meg néhány német szeretetsomag. Ellenben az oroszra nem lehetett ráismerni. Mint az ijedt gyermek, akit megvertek, mozogtak előttünk még az emlékezetes támadás után egy héttel is – úgy, hogy szinte megsajnáltam őket. Közben próbálkoztak támadásokkal, hol kisebb, hol nagyobb elánnal, de az elszántság valamennyiből hiányzott és mind összeomlottak állásaink előtt. Az azonban, amit Pokornyí őrnagy úr³⁹ csinált, már kicsit túlzás volt, különösen azzal a befejezéssel, amit ő szerkesztett a dolog végére.

November 8-án reggel éppen a hajnali rumadagunkat kortyolgattuk Platthy Győzővel a hűvös szélben, mikor a Poki sápadt arca jelent meg az árunk bejáratánál (mindig azt a benyomást tette rám, hogy ittas).

– No, mi újság fiúk?

Győző beszámolt a helyzetről, jelentette, hogy a védőállás megszállása az elszenvedett veszteségek miatt egészen pókhálószerű.

– Az oroszokkal szemben két ejtőernyős is tartaná a vonalat – mondta az öreg könnyedén –, egy hónap múlva ismét a Kárpátokon leszünk.

Még a szokottnál is könnyelműbben beszélt az őrnagy úr. Valami búzlott nekem. Már jött is.

³⁹ Pokornyí László ejtőernyős őrnagy, az 1. ejtőernyős ezred akkori parancsnoka.

– Győzőm! Taksonynál el kell seperni az oroszokat. A támadást te vezeted. – Itt már nem mert a szemünkbe nézni.

Megdöböntem. Taksonynál legalább egy zászlóalj erejű orosz van beásva, akikkel már napok óta harcban állt egy SS zászlóalj. Legalább egy teljes zászlóaljnyi erő támadása ígérhetne csak sikert ott. Győző is megdöbönt.

– Jelentem, hogy a védőállásban 80 emberem van. Abból csak 30-40-et tudok kivenni, már az is nagy rizikó.

– Nagyon elég – vágott közbe Pokorny; meg tudtam volna pofozni, amilyen könnyedén beszélt 30-40 ember biztos pusztulásba jutásáról –, az oroszok el fognak szaladni!

– Igenis! – koppantotta össze a bokáját Platthy, de hallottam, hogy a foga összecsikordult. Elborult szemmel néztük mind a ketten, ahogy Poki kimászott az állásból.

Egy óra múlva már össze is állt a kised támadó csoport, 37 főből, élén Gyoe-vel. Peter Becher főhadnagy, az állásunkban lévő német szakasz parancsnoka még mindig nem akarta elhinni az egészet. Csak amikor a csoport elindult, akkor ölelkeztek össze Győzővel. Még egy óra múlva is csóválta a fejét és mondogatta: hihetetlen, hihetetlen, mind ott marad. Különben a Péter épp olyan mértékben csodálkozott a mi szegényes harcmódunkon, mint én az ő nagyvonalúságukon. Nem tudta megérteni, miért nincs tartalékunk sem fegyverben, sem emberben, de azt sem, hogy miért kell nálunk egy csapatnak – ha mégoly súlyos harcokat vívott is – oly sokáig állásban maradnia és miért mindig annyira aránytalan a feladat a létszámunkhoz képest. Sohasem felejttem el azt az esetet aminek kapcsán megéreztem a nagy különbséget köztünk és köztük.

Pár nappal ezelőtt gyanús motorzúgás nyugtalanított a velünk szemben lévő erdő mögül. Nagyon „harckocsi-ize” volt az egésznek. Már órák hosszat törtem a fejemet, hogy vajon mi ez, amikor a Peter pesti újáról visszatért. Beszélgetés közben megemlítettem neki a gondomat. Könnyedén legyintett. Nem telt bele 10 perc, egy darab papír indult el „valahova hátra”, csak két szót láttam rajta: Flieger-Aufklärung. Egy jó óra múlva egyre erősödő motorzúgás, két német gép jelent meg felettünk, két alacsony kört írt le előttünk, majd egy bal kör után megsturcolt bennünket. Apró valami esett közénk: dobóhüvely. Repülőjelentés az ellenséges helyzetről: gépkocsi gyülekezés az erdő mögött, Taksony irányában erős mozgás.

... Próbáltam volna én, mint századparancsnok, repülőfelderítést kérni, biztosan kiröhögtek volna.

Délután három körül jöttek az első hírek a Platthy-féle támadásról: Pokorny, Platthy megsebesült, a támadó csoport nagy része megsemmisült, a támadás nem sikerült. Még jó két órát kellett várni, míg a beérkező Zdravetz szakaszvezető elmondta az egész támadás lefolyását.

Kb. egy orosz zászlóalj volt beásva Taksony és Dunaharaszti között. A Platthy-csoport két részre osztva támadott, egy rohamlöveg támogatása mellett. Ezen a lövegen volt Pokorny. Úgyszólván minden tüztámogatás nélkül indultak meg, ám fél óra múlva mégis az orosz védőállás közvetlen közelében voltak. Győző úgy ment előre, mintha a pápai korzón lett volna, kis dombokon megállt és egymás után lőtte ki 5-10 méterről a rá tüzelő orosz fészeket. Háromszáz géppisztolytölténnyel indult el tőlünk, de sok halált osztott vele, míg utolsó tárának kilövése előtt mellbe lőtték. Közben a löveg mellé is becsapódott egy akna, amitől Poki egész baloldala tele lett szilánkkal, a szemébe is ment egy pár. Ezzel a két sebesüléssel el is intéződött a támadás sorsa, noha egyidejűleg az egész orosz védelem felbomlott és fejetlenül futottak hátra. Ezt azonban Platthy már nem látta, amikor megsebesülve kiadta Zsigmond őrmesternek a parancsot: visszavonulni. A löveg a sebesült Pokornyival hátrahúzott, a csoport is otthagya a terepet, bár nem olyan gyorsan, mint az oroszok tették és ezzel be is fejeződött a vállalkozás. Saját veszteség: 10 halott, 17 sebesült⁴⁰.

És az egész viaskodást két teljes létszámú SS-század nézte végig, anélkül, hogy akár csak az újját is mozdította volna ...

Már nagyon idejében jött a leváltás híre, kezdtünk belefáradni az árokéletbe. Elvégre november 11-e van, nem összkomfortosak az árkok, bunkerek pedig nincsenek. Volt három nap,

⁴⁰ Tassonyi „Nimród” rohamlöveget (valójában páncélgéppályút) ír, mint Pokorny „személyes harceszközét”. Ugyancsak szerinte a támadási parancs eredetileg Keitel német csoportparancsnoktól származott, és egy – úgy látszik elmaradt – német ellentámadás szárnyának biztosítását szolgálta volna. (Tassonyi, 19-20.o.)

mikor állandóan hideg eső esett. Ma délután aztán jött a hír, hogy holnap felváltanak bennünket. Megyünk Pestre, s onnan Pápára.

... A felváltás megtörtént, az első gyanús mozzanat az volt, hogy Haraszi főutcáján gépkocsisor várt ránk. A tömeg örült, a hosszú árokélettől koszos esernyősök előkelő gesztussal vágták meg magukat az autókba. Sokat félrészegen kellett összeszedni: amennyire nem álltak bennünket a harasztiak az első napokban, annyira megszerettek a végén és teletömték a népet étellel-itallal. Azt hitték, hogy örökre ott maradunk és megvédjük őket.

Nekem gyanús volt ez a nagy kényelem. Nagyon gyanús. – Pajtás – mondtam Sólymos Tóninak, aki átvette tőlem a Platthy sebesülésekor kapott századparancsnokságot–, lassan a testtel! Még valahányszor autókkal vártak bennünket, abból mindig baj volt. Csak akkor vagyunk mi sürgősek, Tóni, amikor baj van.

– Sötéten látsz, Árpád– válaszolta fájó hasát tapogatva Tóni –, nincs itt affér.

Tóninak állandóan a gyomrával volt baja, de ez nem akadályozta meg abban, hogy ötször annyit egyen, mint én. Vagy talán épp ezért fáj a gyomra?

Bevágтам magam én is az autóba, kivertem a fejemből a gondokat, és aludtam, mint a többiek.

Isaszeg, november 13.

Isaszegen ébredtünk föl: új védőállás a falu előtt. Már nem is szóltam, hogy lám megmondtam, úgysem segített volna a bajon. Dögfáradtan aludtunk Isaszegen még vagy három órát és hajnalban ismét az ominózus autósor várt bennünket. Kb. hat km-re volt az elágazás a műúttól, ameddig a gépkocsik elvittek. Az eső ismét cseperegni kezdett. Tassonyi az elágazásnál megállapította, hogy nem tudunk taligákkal tovább menni, visszaküldött hát bennünket Isaszegen át, hogy a Cicka-tanya felől közelítsük meg a védőállást. Szemerklő esőben indultunk el gyalog Isaszegről. A műút még csak hagyján, de amikor letértünk róla, kezdetét vette a kálvária-járás. Térdig érő sárban húztunk a Cicka-tanya felé, óránként egy-két km-t megtéve. Öreg este volt, mire felértünk a hegyre, a szemerklés zuhogássá fajult, aminek alapos eltévedés lett az eredménye. Visszamentünk vagy 3 km-t és beszállásoltuk magunkat egy tanyába, ahol már német tüzérek voltak. Az első órát még csak fel tudtuk használni ruhaszárításra – mármint én, meg Imre – de utána ülve elnyomott bennünket az álom, és reggelig egyfolytában aludtunk. Illetve én csak úgy gondoltam, hogy egyfolytában mind a ketten, mert reggel, mikor elhagytuk a tanyát, Imre egy nagy, 15x50-es tüzer távcsövet húzott ki a köpenye alól. Volt szíve megvárni, míg nemcsak engem, de a többieket is elnyomta az álom, és a német tüzer osztályparancsnok könyöke mellől egy könnyed mozdulattal elemelte a műszert. Gondolom, hogy szakrázhatott a kopasz őrnagy, amikor észrevette a hadicselt.

Sajnos a menetet visszafelé kellett folytatni, mert az út állapota miatt tovább menni nem lehetett. Késő délutánra – hosszas kínlódás után – sikerült végre elérni a Forró-tanyát, kb. 800 m-re a Tassonyi harcálláspontja mögött. A tagok holtfáradtak voltak, ott hagytam őket pihenni, én pedig felhúztam Tassonyihoz. Kítörő örömmel fogadtak. Roppant gennyes hely volt: teljesen belátható terület, a bunkereket kukoricaszárral befedett gödrök jelentették. Siettem vissza, hogy a vetőállás településére és a távbeszélővonal-építésre parancsokat adjak. Kb. 400 m-re lehettem a tanyától, mikor valami elkóborolt ruszki (gondolom az lehetett) egy kis fiatal erdőből rám lőtt. Rögtön levágódtam egy fa mögé és a géppisztolyom máris kattogott – volna, ha az első lövés után a tárrugó ki nem ugrott volna! A töltények pillanat alatt kiperegtek mellém a földre. Láttam, hogy a pofa menekül. Utána vágтам egy kézigránátot. Nem robbant! Másikat vettem elő és felugorva kidobtam. Ebben a pillanatban megcsúsztam, és a mögöttem lévő mintegy 5 m mély szakadékba zuhantam. Ez aztán pech, volt az utolsó gondolatom, aztán elvesztettem az eszméletemet. Valószínűleg csak pár pillanatig tartott az egész, de alaposan összetörtem magamat, különösen a vállamat és a fejemet ütöttem meg. Félig eszméletlen állapotban vonszoltam magamat a tanyáig, ott már nem bírtam tovább és csak az istállóban tértem magamhoz. Kelbert Matyi káromkodására eszméltem fel, amint az oroszokat szidta, meg saját magát is, hogy egyedül „elengedett”. Tóbiás, rendes szokás szerint, csak a fogát csikorgatta. Dunyhás ágyba fektettek a tagok, és – bár nem

bírtam aludni semmit, mert fájt minden tagom – nagyon jól esett látni azt a végtelen ragaszkodást, ami a katonáim szeméből sütött felém. Szinte azt mondhatnám, hogy megérte összetörni magamat, csak azért, hogy ezt láthassam.

Az isaszegi viadalt ezután csak egy falusi ágyon nyögve élvezhettem végig. Az volt a szerencse, hogy majdnem egész idő alatt sűrű köd fedte a hegyoldalt, ahol a zászlóalj – egészen előretolt helyzetben – be volt „ásva”. Ha nem így történik, akkor valószínű, hogy a már testileg és lelkileg kifáradt emberek – olyan túlnyomó erejű ellenséggel szemben – nem lettek volna képesek tartani ezt a lehetetlen helyzetű hegyet. Igaz, nem utolsó sorban segítségére volt a társaságnak a tüzérségi főlény, amivel csak itt, a Pest környéki harcokban találkoztunk.

November 20-án nem bírtam tovább az ágyban, és botra támaszkodva bár, de kidöcögtem a védőállásba. Leginkább az előző napi események hajtottak ki. Az oroszok – fene tudja hogyan – már a vetőállás közelébe jutottak és csak egy, főleg az aknavetőöskéből összeszedett ellentámadó csoport tudta megakadályozni, hogy a vetőállásra törjenek. Sajnos a sikeres ellentámadásnak nehéz ára volt: Kőkény Jóska (ejtőernyős főhadnagy) hősi halált halt, éppen aznap, mikor feltűzte⁴¹ magára a német vaskereszt szalagját. Rajta kívül még sok öreg vetős sebesült és halt meg. Nem bírtam tovább benn maradni azzal a tudattal, hogy nagyon szagos a helyzet a szakaszom körül.

Csak másfél napot tudtam kihúzni, 21-én este ott hagytuk a védőállást, a felváltó csapat már hátrább fekvő védőállást foglalt el. Sajnos a löszert elszállítani nem tudtuk, mert a beígért szekerek közül egy sem érkezett be. Majdnem 1000 gránátot kellett a vetőállás melletti kútba dobálni. Már az utóvédként hátrahagyott Kovács Franci (ejtőernyős főhadnagy) is elhúzott mellettünk, mikor – az utolsó lövést leadva – otthagytuk az állást és éjfélre már Isaszegen voltunk. XI. 22-én reggel gépkocsik vártak bennünket – első eset volt, hogy a gépkocsik nem bevetésre vittek – és beautóztunk Budapestre, örök alapunkra, a Károly laktanyába. Szörnyű látványt nyújthattunk, amikor a laktanya kínosan tiszta udvarán leszálltunk. A hetes piszok, a rongyos ruhák, szőrös arcok egy rablóbanda kinézését kölcsönözték. Jőmagam november 2-án borotválkoztam utoljára, még mindig bottal jártam, tereptarka kabátom csupa kosz volt. Soha nem felejttem el azt a jelenetet.

A laktanya udvarának csak egy kis sarkát foglaltuk el – annak az udvarnak, amelyiken kiinduláskor alig fértünk el. A piszkos ruhájú, fáradt szemű bandával szemben ragyogó csizmájú, extra ruhájú tömeg állt, legalább annyian voltak, mint az ejtőernyős „zászlóalj”: az újonnan alakult Szent László hadosztály törzse. Úgy néztek ránk, mint egy más bolygóról jött csodálányekre: ezek a kis koszos, sovány és kócos hajú fiúk hát azok, akikről már egész Budapest beszél. Büszkeség, irigység felváltva villódzott a szemükben, amíg az öreg Szügyi apa beszélt hozzánk.

„– Fiaim, veteránok! Megtettétek kötelességeket, úgy, hogy csodálva nézhet rátok mindenki. Látom – és szomorúan látom – hogy elfogytatok, de tetteiteket sokáig fogják még emlegetni és aranybetűkkel írtátok be a történelemlétkönyvbe, hogy a magyar ejtőernyős zászlóalj önfeláldozó harccal megmentette Budapestet, és a budapestieket. Most pedig pihenjétek, egy-két nap múlva mentek haza Pápára, legalább egy hónapi pihenőre!”

A fáradt szemek felcsillantak. Pihenő Pápán! Akkor talán még szabadság is lehet belőle. A fáradtság elszaladt és egy óra múlva tizesével ostromolták az agyondicsért harcosok a laktanyában lévő borbélyt – szépítés tárgyában. Az ejtőernyős nem tagadja meg magát. Hogy honnan tudtak beérkezésünkről a pestiek, azt nem tudom, de délután már feketéllet a laktanyabejárat a sok „rokoni” látogatótól. Eredetileg úgy volt, hogy 3-4 napig Pesten maradunk, de aztán Szügyi hirtelen összecsomagolt bennünket, és gépkocsikon útba indított Pápára. Éppen ideje volt, mert Csepelen a ruszlik tért nyertek és ismét ránk kezdtek gondolni az elhárítással kapcsolatban, mi pedig egyelőre nem szívesen ültünk volna megint az árokba. Majd, ha a hónapi pihenő letelik!

⁴¹ Tassonyi előzőleg a saját II. osztályú vaskeresztjét adta át Kőkény főhadnagynak. (Ő egyszerre kapta meg az I. és II. osztályút.) (Tassonyi, 24-25. o.; MSZ 1983. 55.o.)

Kéthely, december 7.

Nem is lenne érthető a dolog, ha minden úgy történik, ahogy tervezve volt. A híres hónapos pihenőből alig másfél hét telt el, és íme, a jól ismert, poros német gépkocsik ismét az ejtősökkel zörögnek végig a keszthelyi úton. Biztosan nem sétakocsizásra viszik a bandát (...)

Mi még úgyszólván haza sem értünk Pápára, mikor a II. zászlóaljat felszerelve elindították Pest felé. Csepel... Roppant harciasak persze a fiúk, a derékszíjuk tele kézigránáttal, a német villámgéppuskák csillognak. Nagyszerűen vannak felszerelve, sokkal jobban, mint mi voltunk. Német fegyverek, bilgericsizma és bőrkabát. Igen, sokkal jobban néznek ki, mint mi. Remélem, hogy megállják a helyüket, és jó lenne, ha sokkal kevesebben hagynák ott a fogukat, mint ahányan közülünk otthagyták.

Különben olyan arccal néztük az elmenőket, mint akik nagyon távol vannak az efféle háborús dolgoktól. Valahogy csakugyan nem is érdekeltek bennünket a töltények, puskák és háborús hírek sem, pedig azok már egyre riasztóbbak voltak. Mikor Volócról Pestre érkeztünk, az oroszok még a Tisza körül voltak, most pedig már több oldalról fenyegetik Budapestet, a Dunán is átkeltek és sorra foglalják el a Dunántúl községeit. Különösen a Balatontól délre eső területen jönnek egészen villámszerűen. Mondom, egyelőre mindezek elröppentek a fülünk mellett, mert itthon voltunk, Pápán, a pápai lányok, a pápai utcák, a pápai kényelem és otthonosság vett körül bennünket, és mi ismét élveztük a békét, olyan mohón habzsolva gyönyöreit, mintha már akkor tudtuk volna, hogy pünkösdi királyság lesz a mi hónapnyi hosszúra tervezett pihenőnk. Esténként csak úgy rajzoltak az esernyősök az utcán és a pápaiak érezték rajtuk a front szagát. Máról holnapra megváltozott a légkör a városban. Az öreg harcosok olyanok voltak, mintha tűzben edzett acélt öltöztettek volna katonaruhába, szinte perzseltek mindenkit, aki a közelükbe jutott és a lányok alig győzték lesütni szemüket a fiúk szeméből feléjük lobogó láng elől. De égetett az a szemhéjon át is. A ruhán, a bőrön át is. Ezek nem a régi esernyősök (...)

És most a tömött gépkocsik kihúztak a faluból, meggyulladt szíveket hagyva ott, hogy újabb harcok felé szállítsák az első zászlóalj. Ismét a sokat szenvedett, sokat harcolt és sokat veszített „elsőt”. Nem akarok mellébeszélni, most nem mentünk szívesen. Még káromkodtunk is néha egyet-egyet. A legények az elmaradt pihenő miatt, mi pedig a pótlás hiányos kiképzése miatt. Akadtak katonáink, akik csak egy hete voltak benn nálunk, minden kiképzés nélkül. Éppen csak hogy a puskát el tudták sütni. Kénytelenek voltunk csak a szellem ragadóságában bízni. Talán az öreg tagokból átárad az ejtőernyős szellem.

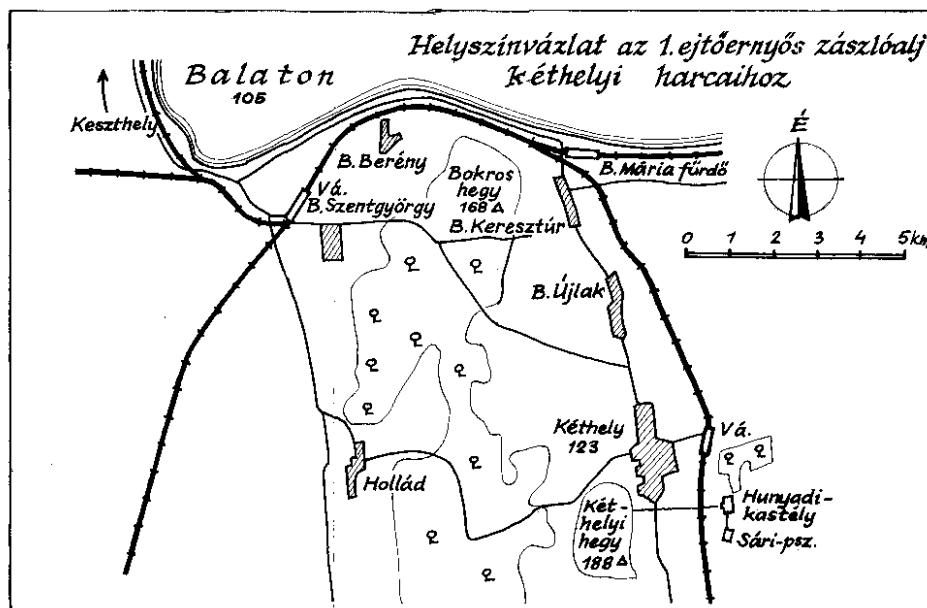
Azt sem tudtuk tulajdonképpen, hogy hova megyünk, csak első menetcélunkat, Keszthelyt ismertük. Éjfél már elmúlt, amikor átfutottunk rajta és hajnalban végre leszállhattunk a Fordokról Balatonmagyaródon. – Mi a fenét akarnak itt velünk? – Mindenki piszkos, álmos és fáradt volt, nem sokat gondolkozott ezen. Bevackoltunk a házakhoz és az éjszaka elmaradt alvást pótoltuk. Még eszembe jutott, hogy Várpalotára kellett volna menni és, hogy kb. mennyire lehet az a Balatontól. Délután már süteményt ettem a szomszédban, amit a gazda nagyon csinos felesége sütött. Már éppen elhatároztam, hogy ide fogok állandó szállást csinálni, mikor ismét az ominózus gépkocsisor robotott be a faluba. – Mi a fene ez? – Még észre sem tértünk, már ismét Keszthely felé vitt bennünket a német gépkocsirészleg. Este volt, amikor Balatonszentgyörgyön kikötöttünk. A Godó Franciék⁴² már ott voltak, egy kocsmában rendezkedtek be. Irtózatos nagy sár volt, a gépkocsik nem is tudtak bemenni a faluba, még a vasútvonal előtt leraktak bennünket, hogy az ottmaradt Bartos Sanyiékért⁴³ visszamenjenek. A sötétben és sárban komoly feladat volt a századot elhelyezni, még azzal súlyosbítva, hogy az ellenségről nem tudtunk semmit. Végre a nép Kovács Franciékön túl, a vasútállomáson helyezkedett el, én pedig egy jó kinézésű házban, ahol a zászlóaljparancsnokság is volt. Az aknavetősek az út túlsó oldalán, valami titokzatos rendeltetésű nagypincés házban bújtak el, és adták át magukat az alvás gyönyöreinek. Nem sokáig.

⁴² Godó Ferenc főhadnagy az I. század parancsnoka volt.

⁴³ Bartos Sándor főhadnagy az árkász század parancsnoka volt. Százada szakaszonként szétosztva harcolt az 1-3. században.

Reggel kilenckor már a falu túlsó szegélyen voltak az aknavetősök védőállásban, a századok pedig kb. Kéthely irányába húztak el öt német Sturmgeschütz⁴⁴ társaságában. Reggel sült ki, hogy az oroszok már a szentgyörgyi erdő szegélyéig zárkóztak föl. A zászlóalj feladata az volt, hogy Kéthely irányába támadva vegye birtokba a Móri-tanyát, majd onnan – a 22. német lovas hadosztállyal együttműködve – másnap támadjon Kéthelyre⁴⁵.

Ennek a feladatnak a szellemében a két aknavető szakasz még délelőtt áttelepült egy kb. 1000 m-rel előrébb lévő szőlőhegyre, én pedig a Tóbiással elindultam, hogy felvegyem a kapcsolatot az elrohant századokkal. Tassonyitól semmiféle parancsot nem kaptam, úgy hogy meglehetősen tájékozatlan voltam a nagy helyzetről. Késő délután lett, míg végre megtaláltam a Rác Gyulát (ejtőernyős zászlós) egy hegyen beásva. Ő sem tudott semmit Tassonyiékról. Meguntam a keresgélést, behúztam Tóbival a mögöttünk lévő faluba és jól kialudtam magamat. Itt vettem észre először, milyen fontos az, ha az ember – az alkalmat kihasználva – nem teszi ki magát fölösleges kényelmetlenségeknek. Mindig irigyeltem a repülőket, akik kényelmes reptérről indulnak bevetésre, aztán pár óra múlva visszaérkeznek, fürdőszoba, kényelem és esetleg nő várja őket. Meg kellene próbálni, hogyan lehetne ezt egy földi főregnek megjatszani. Holládon sikerült. Jól kibérelve a gyomromat reggel, illetve hajnalban indultam el Tóbival a Gyulák felé. Már megindult az előnyomulás a tanya irányába, azonban – mivel egy szál ruszki sem volt ott – igen könnyűnek bizonyult a „birtokba vétele”. Még nem volt dél, amikor fölértünk a közvetlenül Kéthely fölött lévő hegyre. Még mindig sehol senki. Újabb csoportosítás: miután beérkeztek a harcokcsik, támadás Kéthelyre. Támadó század a Juhász-század, mögötte második lépcsőben Godó biztosít, balról Kovács. Franciék már ki is húztak a balra lévő dombhátra és bekaparták magukat a tetején. Azzal a földmunkával, amit egy katona ebben a háborúban végigcsinált, egy hegyet el lehetne hordani.

⁴⁴ Rohamlöveg.

⁴⁵ A kéthelyi harcok helyszíne a vázlaton látható.

Hosszú huzavona után végre megindultak a rohamlővegek. Ez volt az első eset, hogy páncélosokkal támadtunk. Mondhatom, nagy érzés volt. Az utolsó peremvonal előtt szétbontakozott a banda. Magam Tóbiással körülbelül a Juhász-század közepén indultam meg az út bal oldalán. Juhász Bandi a jobboldalon jött, kissé hátrább, mint mi. Még hallottam, hogy az első rohamlőveg parancsnoka előreszólt, hogy távolabb menjünk az úttól, mert löni fognak. Aztán elindult a század, hogy egy lövéssel elfoglalja a falut. Ez az egy lövés azonban több bajt csinált nekünk, mint az oroszoknak, akiknek híre-hamva sem volt a faluban. A lövést ugyanis a rohamlőveg adta le, és az, nem messze Banditól becsapódva annyi repeszt küldött az öreg bőre alá, hogy már félig haldokolva szállították hátra.

A faluban el sem akarták elhinni, hogy már nem az oroszok vannak ott. Mikor elhitték, akkor megkezdődött a sírás, elkerültek az eldugott füstölt oldalasok, és mi kezdtük magunkat hódítóknak, illetve felszabadítóknak érezni. Nem is rossz érzés bejönni egy ellenségtől megszállt faluba úgy, hogy előbb az ellenség megpattan. Már kezdtek elhelyezkedni a tagok a házakban, mikor a falu déli vége felől lövöldözés hallatszott. – Mi az, valaki örömeiben lövöldöz? – kérdeztem magamban, de mindjárt más lett a helyzet, amikor a következő géppuskasorozattal egy időben megszólalt fölöttünk az ismerős füttyülés, sőt egy-két laposabb lövés is végigverte a tetőket és a mellettünk lévő torony falát. Persze a Tóbiással rögtön megindultunk a hang irányába, a zsidó templomon át. Nagy nehezen eljutottunk végre a Kéri szakaszvezetőig, aki kb. egy rajjal kereszthez állva az úton két-három orosz golyószóróval és ugyanannyi páncéltörő ágyúval feleselgetett. Kissé túlzottan ítélem a túlerőt, és elhatároztuk hármasban – Kéri, Tóbi és én – hogy valamelyik pimaszkodó páncéltörő ágyút kiemeljük. Alig értünk pár méterrel előrébb, mikor egy nyílason kilátva észrevettük, hogy az úton gépkocsik jönnek és oroszok szállnak ki belőlük. Hopp, nem igen van idő „kiemelésre”, mert ha itt most nem történik valami nagyon gyorsan, akkor hamar vége szakad kéthelyi olcsó dicsőségünknek. Tóbiás leült ürülni egy szalmarakás mellé, már őt sem tudtam megvárni. Alig szuszogtam, mire a tartalék századot elértem és mozgósítani tudtam. Elszállt belőlem a lelkesedés és leültem pihegni. – Soha sem fogom elfelejteni, és megbocsátani magamnak. Mire a pihenés után befutottam az előbbi helyre, egy páncéltörő ágyú már füstölt az odadobott sok kézigránáttól, kezelői holtan feküdtek körülötte, Kiss szakaszvezető pedig mellőlövessel vánszorgott hátra az utcából egy ház udvarába. – Gyorsan zajlottak le az események. Nem sokkal az után, hogy elmentem, a Kéri-raj – Tóbiással megerősödve – nekiment az első páncéltörő ágyúnak. Tóbiás – régi szokása szerint – kézigránátokat kezdett dobálni, Kéri pedig kiugrott az utcára, és mint egy örült kezdett géppisztolyozni. Persze nem telt bele tíz másodperc, már le is lőtték a keskeny utcában, ahol legalább két golyószóró söpörte végig a házak oldalát. Tóbiás gránátjai azonban megtették a hatásukat: 17 kézigránát – 20 sebesült és halott, egy gazdátlanul maradt páncéltörő ágyú. Félelmetesen tud ez a gyerek bánni a kézigránáttal!

Még fél óra, és a másik ágyú is „ki volt emelve” és a két oldalról felzárkózó tartalékunk elől az előbb még begyülekező oroszok gépkocsin, lopva elmenekültek. Az este már egy elcsendesedett faluban ért bennünket, az oroszok a vasútállomáson és a Hunyadi-kastélyban akadtak meg visszavonulásuk közben, mi pedig a falut tartottuk – három oldalról biztosítva. Nem mondom, egy kicsit kevés erő volt ez az árva zászlóalj egy ilyen nagy falu birtokban tartására, ilyen lehetetlen helyzetben, de muszáj volt. Szentgyörgyön és Újlakon még bent voltak az oroszok, a Marcali felé eső út is az ő kezükben volt, és persze a Hunyadi-kastély, a vasútállomás és vasútvonal területe. Nem is tudom, hogyan feküdhettem le olyan nyugodtan aludni – Holládon (!!!) Igen, Holládon. A dolgok lezajlása után kaptam magamat és visszamentem – szintén Tóbiással – Holládra. Nem volt buta gondolat, mert nagy vacsora várt és puha ágy. Mint azt a bizonyos repülő. Közben még a század átcsoportosulását is ellenőrizhettem. Szép dolog a háború és főleg kényelmes. Tulajdonképpen szégyellni kellene magamat, hogy míg Godó Franciék valahol kinn éjjeleznek, addig én itt – 4 km-re az oroszoktól – lebzselek. De valahogy nem megy a szégyenkezés.

Mire másnap visszamentem Kéthelyre, a két aknavető szakasz már a templom melletti udvarban volt, Godó Franci elfoglalta az állomást, Kovács Franci egy szakasza pedig – német kötelékben – megtisztította az utat egészen Szentgyörgyig. Kimentem az állomásra: az orosz hullák úgy hevertek a sín és az erdőszegély között, hogy alig lehetett őket megszámolni. Franci mesélte, hogy ötször próbálkoztak meg a ruszkiak ellentámadással, és ugyanannyiszor voltak kénytelenek véres fejfel visszafutni.

Másnapra támadást terveztek a mieink az erdőre és a Hunyadi-kastélyra. Reggel 8 órakor indult meg Godó és Kovács a vasútállomás felől, a második század pedig a Kiss zászlós és Tassonyi parancsnoksága alatt a falu déli végéről. Én is együtt akartam indulni a jobbszárnyal, de olyan sokáig kellett a vetőállásban eligazítgatni, hogy mire a falu végére értem, a fiúk már eltűntek.

Egyedül az Eisler Jancsi géppuskás szakasza volt ott, éppen akkor vonultak be hátulról, Bartos Sanyiéktól. Velük jött Saci⁴⁶ is, de ő valahol máshol lebzsel. Kis tanakodás után a Tóbiással és Imrével megindultam a század valószínű támadási irányába. Ott volt Habóczky mester is (Habóczky Antal őrmester). Alapos lövöldözés volt már, amikor elértük a vasútvonalat. Ott végre megtaláltam a 2. század egy szakaszát, mely makacsul ragaszkodott a vasúti töltés innenső oldalához. A szakaszparancsnok – egy őrmester – egészen kicsi volt és úgy nézett ki, az egész, mintha a tagok soha nem akarnák a töltés óvó ölet elhagyni. Nagy ordítózással ugrottunk át négyen a töltésen, ezzel aztán a beragadt szakaszt is magunkkal rántottuk. Nem telt bele tíz perc és már ott voltunk – bár csak vagy nyolcan – a kastélypark szélében. Nem tudom, hogy a többiek hova tűntek. Elhúztak jobbra-balra. Pedig a parkban csak elhagyott árkokat, aknavetőállást, elárvult kis orosz páncéltörő ágyút, és rengeteg kacatot találtunk. Nehéz volt a fal és a kastély közti területen átmenni, nem lőttek – de lőhettek volna. A kétemeletes kastély ablakai nagyon riasztóan és „sokat ígérően” néztek ránk. Borzongó gerinccel spriceltünk át a fal tövébe, pillanatok alatt átrohantuk a kastély földszintjét, és megállapítottuk, hogy itt sincs orosz. Kis idő kellett csak a rendezkedéshez, Rác Gyulát jobbra küldtem a Sári-pusztára és a kastély között menő út mellé, én pedig egy nehezen összeszedett rajjal – amely Tóbiásból, Imréből és egy kis golyószórós csoportból állt – tovább mentem a garázson és istállókon át a melegágyak felé. Egy kerítés lyukain átvérgődve végre embereket pillantottam meg, kb. 30 m-re egy ház mellett. – Mi a fene, már ideértek a Godóék? – gondoltam magamban.

– Hol vannak a többiek – ordítottam oda nekik – mi van a Godó főhadnagy úrral?

– Igyi szudá! – jött a válasz és akkor vettem észre, hogy velünk szemben egy kb. 30 fős orosz csoport áll, majdnem annyira tanácstalanul, mint mi. Annyira hozzászoktunk már, hogy itt sincs orosz, ott sincs orosz, hogy nem is akartuk elhinni az egészet. Fogolyejtés jutott először eszembe, de ugyanebben a pillanatban jobbra tőlem már hörgött a Tóbiás kezében a géppisztoly, mire az oroszok is közénk eresztettek egy sorozatot. Egy pillanat és máris a kerítés mögött lapultunk a golyószórós mellett, aki már felelgetett a jobbra, elől lévő géppuskával. Nálam távcsöves puska volt. Tegnap kilőttem vele két orosz orvlövészt, de most, esetleges közelharcban, nem sok sikerrel kecsegtetett. Körülnéztem: alig volt körülöttem 6-8 ember. Ez így nem lesz jó, az oroszok már kezdtek rendezkedni, bár a távcsöves puska – amit Tóbiás kikapott a melázó irányzó kezéből – alaposan zavarta őket. Hiába kiabáltam hátra, egy lélek sem mutatkozott. Végre elhatároztam, hogy hátramegyek. Habóczky mestert már rég elküldtem, hogy a hátul maradt német rohamlővegeket irányítsa a kastélyhoz. Kezdttem Tóbiással összeszedgetni a népet, mikor Tóbinak az jutott az eszébe, hogy be kellene nézni az erdőbe, a Godó Franciékhoz, mert már igen erősen kezdték a kastélyt lőni, gondolván, hogy ott még mindig oroszok vannak. Az erdőben meglehetősen zűrzavaros helyzetet találtunk – mint ahogyan az „leszakadt szárnyal” várható is volt – de semmi érdekes nem várt ránk. Találtunk ugyan két sebesültet, akiket felmarkoltunk és nagy nyögések és izzadás közepette beszállítottunk a kötözőhelyre.

Jó sok idő eltelt, mire visszavergődtünk a kastélyhoz. Ott már teljes volt a csönd és a béke, Kiss Zoltán százados úr (az I. ejtőernyős zászlóalj parancsnoka) a kastélyban trónolt a Kiss zászlóssal, aki éppen jelentette, milyen borzalmas körülmények között „vette birtokba” a kastélyt. Nem szóltam egy szót sem, annál is inkább, mert volt a Kiss százados úrban annyi őszinteség, hogy elmondta, mit látott a birtokba vételből. Az Eisler Jancsi ugyanis – a kerítés mellett lapító csoporthoz keveredve – más irányt adott az eseményeknek: roppant kellemetlennek érezte ugyanis a jobbról köpködő orosz géppuskát.

⁴⁶Ajtay Ferenc ejtőernyős főhadnagyot – „Saci” – az I. zászlóalj (Kiss Zoltán százados) segédtisztjét, a kísérleti szakasz parancsnokát saját kérésére osztotta be Kiss százados a halálosan megsebesült Juhász főhadnagy helyére, a 2. század élére, ahol egy támadás során hamarosan hősi halált halt.

– Pillanat – intett egyet –, pillanat, mindjárt jövök! – és ezzel eltűnt. Öt perc múlva gránátrobbanás, szörnyű káromkodás és jajgatás hallatszott onnan, ahonnan előbb még géppuska zörgött, és pár pillanat múlva a Jancsi kölyökfeje bukkant föl az egyik trágyacsomó mellől. Vigyorogva integetett felénk. A géppuskás el volt intézve. Ezen aztán a többiek – főleg az ejtős irigységtől hajtva – felszabadultak és egy kicsit balra tolódva megrohanták a gazdasági épületeket. Imre úgy lövöldözött géppisztolyával, mint egy örült. Nem tudom, volt-e hatása, eredménye azonban igen – tüneményes gyorsasággal elfogyott a tölténye. Undorral dobta el a bottá vált géppisztolyt és a barom nagy Parabellum pisztolyt kapta elő – amire mindig olyan büszke volt –, azzal folytatta a lövöldözést. Talán a találatok, vagy a látvány borzalmassága miatt – e – kicsi ember nagy pisztollyal lövöldöz és ordít – de az oroszok, kb. 15-20-an, pánikszerűen berohantak egy házba. Imre utánuk. Már akkor a pisztolytöltény is elfogyott, de ez egyáltalán nem zavarta az artikulálatlan ordításban és előre rohanásban: pár másodperc múlva már a kézigránátjait hajigálta befelé az ablakokon. Soha nem volt valami nagy az Imre a céldobásban, minden második gránátja visszapattant az ablakokról és ezer csoda, hogy még ettől sem lett semmi baja. Lényeg az, hogy az oroszok – az „örülttel nem lehet vitatkozni” elv alapján – rövid idő múlva ég felé emelt kézzel sorakoztak ki a házból, Imre pedig, napóleoni mozdulattal, foglyul ejtette őket. Utána – úgy látszik, ezt a gazdájától tanulta – megállapította magában, hogy a mai zsoldért megdolgozott és tapintatosan visszavonult a kastélyba, ahol alapos kutatásba kezdett, hogy az oroszok által otthagytott értékekből mit érdemes tulajdonjogilag birtokba venni. Hogy az általa ejtett foglyokkal mi lesz, vagy, hogy egyáltalán hogyan alakul tovább a harc, az már nem érdekelte.

Ezzel a nappal kezdődött a „kéthelyi pokol”. Félreértések elkerülése végett közlöm, hogy az oroszok részére volt pokol. Ügyszólván minden nap sor került kisebb nagyobb támadásra az erdőben védő esernyős fiúk ellen, de azok még a rohamtávolságig sem jutottak el. Igaz, hogy az igen erős orosz akna- és csinbumm-tevékenység miatt nálunk is sok sebesülés esett, de még hasonlítható sem volt az orosz veszteségekhez. December 14-én én is megsebesültem. Egy ellenőrző utam alkalmával éppen egy vonalépítő járort toltam le, hogy túlságosan belátott területen viszik a drótot, mikor a mellettem lévő fa koronájába becsapott egy csinbumm-gránát. Alapos ütést éreztem a hátamon – no pajtás, vége a dolognak – volt az első gondolatom, és beleestem egy pocsolóba.

– Most fogok meghalni – mormoltam, de mivel a sáros víz nagyon hideg volt, melankolikus hangulatom pillanatok alatt elmúlt. Még mindig fekvé – mintha a mozdulatlanság tartotta volna bennem a lelket – visszapislogtam a combját tapogató Imrére.

– Valami affér van, Imre?

– Főhadnagy úr is megsebesült? – kérdezte vissza riadtan Imre.

– Nézze meg, hogy van-e lyuk a hátamon!

– Van!

– Nagy?

– Nem!

– Vér?

– Semmi!

Mintha vezényszó lett volna ez a „semmi”, mint a gúzibogár, pattantam fel a sárból és spricceltem vissza az erdőbe. Utólag gondoltam rá, hogy milyen röhej lehetett, hogy a kopasz dombról hétrét hajolva – elől én, mögöttem Imre – riadt (vagy felszabadult?) arccal pattogtunk be az erdőbe. Az oroszok utánunk küldtek pár lövést.

Az erdőben végre levethettem a bőrkabátot és a zubbonyt. Már az utóbbi ledobásánál jelentette Imre fapofával, mint egy tengeralttjáró kapitány:

–Vér az ingen!

Lejött az ing is és végre megállapítást nyert, hogy a hátamon, a gerinctől pár centivel jobbra egy, kb. 2 pengő nagyságú sebhely van és alaposan vérzik.

Beballagtunk előbb a kastélyba, majd a faluban lévő kötözőhelyre. Azzal nem volt semmi különös baj, de mindinkább fáj, ahogy a napok múltak. A kis kopasz fejű zászlós azt mondta,

hogy nincs szilánk benne, de harmadnap már kétségeim támadtak: esténként szédelegtem a láztól. Végre rá tudtam magamat venni, hogy ne menjek ki a „figyelőbe” és egy kocsival bementem Keszthelyre a kórházba. Mondhatom, gyönyörű kirándulás volt. Először is a szekér annyira összerázott, hogy csak nyögni tudtam, az orvos meg össze-vissza vagdalt, mire boldogan jelentette ki: – ahá! Vagyis megvan a szilánk. Bevarrta, letapasztotta a sebet és beutalt a kórházba. Az irodában, egy cédulával a 10-es szobába küldtek. „Valahogy” eltévesztettem az ajtót és a kijáraton mentem ki. Azt hiszem, a következő napokban többször kereshették a 213-as számú – titokzatosan eltűnt – beteget.

Délután, hiábavaló autóvárásom közben, talákoztam az örökifjú Árkynéval, aki már egyszer volt kinn nálunk. Itt valahol, egy balatonmelléki birtokon gazdálkodott önagysága – ettől kapta modora a gazdatiszti ízt – és Kéthelyen azért járt, hogy a valahol Marcali környékén orosz oldalon maradt anyja után érdeklődjék, másrészt, hogy Edömérrel régi sibiráságát felelevenítse. Edömér akkor éppen kissé ingerült volt a sebesülésétől – aknaszilánkok sebeztek meg a hüvelykujján és az állán a nagy támadás napján – úgy hogy a felelevenítés nem sikerült túlságosan. Most azt közölte velem a hölgy, hogy kijön hozzánk ápolónőnek. Csak hümmögtem egyet. Tudtam hogy nem fogja nálunk soká bírni. Ha béke van, akkor nagyon bájos emberek vagyunk, de egységben és pláne bevetésen nem nevezhető tűrhető finomságúnak sem a nőekkel szembeni fellépésünk. De – mondom – nem szóltam. Ellenben, mivel az autó csak nem jött, rövid huzavona után megállapodtunk a sebesültszállító gépkocsi vezetőjével, hogy holnap reggel nyolckor kivisz bennünket Kéthelyre. Az éjszakai szállás gondját Árkyné úgy intézte el, hogy 7 óra tájt beállítottunk egy barátnőjéhez, és mivel mindkettőnknek elég bőr volt a képén, azonnal elfogadtuk az udvariasságból felajánlott szállást. Tartozom az igazságnak azzal, hogy a későbbi társalgás során olyan szimpatikusnak sikerült mutatkoznunk, hogy az asszony már kész örömmel vetette az ágyakat számunkra. Azt hiszem ebben a pálfordulásban a legnagyobb szerepe azon harcászati fogásomnak volt, hogy kedves háziasszonyunk korát a vélnél szemrebbenés nélkül tíz évvel kevesebbre becsültem. Ezt elkerülhetetlenül félórás izgatott keresés követte egy ifjúkori fénykép után. Csakugyan nagyon szép volt hajdan a méltóságos asszony, a nyomai még mindig látszottak rajta.

Jól sikerült pehelyaplanos alvás után, reggel 1/2 9-kor már Szentgyörgyön túl jártunk a kitűnő rugózású luxus-sebesültszállító kocsi. Szentgyörgy és Újlak között az árokban fekvő néhány riadt arcú tűzértől jöttünk rá, hogy repülők járnak felettünk. Jó negyedóraig dekkoltunk a bosszantóan alacsonyan járó orosz bombázók elöl, míg végre folytathattuk az utat. Az asszony csodálatra méltóan viselkedett⁴⁷.

Alig értünk be Kéthelyre, újabb hullám jött. Éppen a vetőállás felé menve kapott el. Beugrottam egy udvarba, többre már nem volt időm. A sarkokban és a falak tövében vagy hét katona hasalt. A bombákat úgy seperték ki a gépekből, mint az ajtón a szemetet. 20-30 kisebb, nagyobb bomba hullott egy-egy gépből. Fantasztikus szerencsém most sem hagyott el. Állva simultam egy kerítéshez, mikor öt bomba hullott az udvarra. A falak tövében heverők közül mindenki megsebesült, csak én maradtam épen – akinek pedig ideje sem volt lefeküdni. A csodálkozástól még magamhoz sem tudtam térni, mikor egy vadász sturcolt meg bennünket és egy géppuskasorozat tőlem 20 cm-re úgy végignyírta felülről lefelé a kerítést, mint a papírt. Nem tudom, mi a fenének álltam mögé, hiszen semmit sem védett. Unni kezdtem a veszélyt és berohantam egy pincébe (nem mintha az sokkal többet ért volna). Legalább egy fél óráig tartott az egész cirkusz, az utolsó hullámát már a vetőállásban élveztem végig.

Itt megint csak a csodálkozás bűnét gyakorolhattam, de nem a magam szerencsésén, hanem a Thermó vakmerőségén. Nem akartam hinni a szememnek, amikor jött az utolsó hullám. Mindenki rohant az óvóhelyre, mikor megláttam, hogy Thermó, tempós mozdulattal hóna alá veszi a villámgéppuskáját és macskalépteivel kiballag az udvar közepére. Pont a közepére! Szólni sem volt időm, már jöttek a Sturmovikok. Thermó erre vállához emelte géppuskáját és unottan lőni kezdte az egyik, pont rárepülő gépet. Nagyszerűen feküdt a tüze, mire a gép egy billenéssel más

⁴⁷ A „civil” ápolónők hősiességéről Tassonyi is megemlékezik. (*Tassonyi*, 30.o.; MSZ 1984. 75.o.)

irányba fordult. Thermó bosszúsan pattintott egyet az ujjával s csak akkor derült fel ismét a képe, amikor egy másik masina ismét felé kezdte meg a rárepülést.

– Ez a klassz – rikkantotta –, pont rám repül, nem is kell előretartani! – Azt hiszem, az első ember volt a történelemben, aki egy rásturcoló ellenséges gépre azt mondta, hogy „klassz”. Óh, Thermó!

Az egész kéthelyi pokol legnagyobb szabású támadását vezette be ez a repülőelőkészítés. Közel két óra hosszat tartott egy körülbelül ezrednyi orosz erő többször megismételt támadása. És mi lett a vége? Szétszórva, megfélemlítve omlott össze a támadás, úgy, hogy – fogolyjelentések szerint – még napok múlva is szedegették össze a visszafutott oroszokat a hátrább lévő falvakban. Pedig kezdetben úgy látszott, hogy sikerül a dolog. A kastély és a Sári-pusztá között már két nap óta be volt állítva egy századnyi huszár, ott sikerült az oroszoknak áttörést kierőszakolniuk: a huszárok elfutottak. (Hogy nekünk mindig a huszárokkal van bajunk!) Egészen a falu széléig sikerült ennek a támadó éknek eljutnia, mikor a Godóék ellentámadása levágta őket a zömről. Mire a faluba értek volna, ott már Tassonyi legénykedett a rossz kezével, és néhány géppisztolysorozattal és vaktában leadott páncéltörő lövéssel teljessé tette a kavarodást a bolsiknál. Csoda, hogy miként tudtak meglógni ebből az egérfogóból.

Ezzel a támadással, illetve a kivédésével elégünk is volt. Nem is tudom, hogyan sikerült megállni a helyünket ennyi baromsok orosz ellen. Mint mindig, most is nagyon jól esett a váltás. Igaz, hogy Keszthelyig gyalog kellett menni, de persze mindenkinek megérte. Keszthely szinte diadalkapuvá fogadott. Az újságok alaposan beharangoztak bennünket, mindenütt a „hős ejtőernyősökről” beszéltek és egészen megszokott dolog lett, hogy az ablakokból kiszólva bebehívták a fiúkat egy ebédre, vagy vacsorára. Szinte fájt, mikor ki kellett jönnünk a Festetich-kastélyból és – december 23-án – beraktunk az állomáson, állítólag Pápa végcéllal útba indítva.

Epilógus

E fejezettel zárul a „Jegyzetek” első része. – Az ejtőernyősök 1945-ös harcairól, sorsáról már esett néhány szó a bevezetésben.

Nagy főhadnagy (azonossági száma: 1676-15-0336) sehol, a „Jegyzetek” második részében sem ír saját kitüntetéséről, holott a MH Központi Irattárának nyilvántartásában a „Kormányzói Dicsérő Elismerés (»Signum Laudis«) a hadiszalagon a kardokkal” és a Tűzkereszt I. fokozata is szerepel személyi adatai között. A Hadtörténelmi Levéltár kitüntetési javaslatai közt pedig nem csak a Signum odaítélése (402. csop. 6. sz., 1944. XI. 13.) található meg, hanem a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjére (a hadiszalagon a kardokkal) (488. csop. 10. sz. 1945. ?) és soron kívüli századosi előléptetésére (510. csop. 30. sz. 1945. III. 14.) való felterjesztése is megtalálható.

Nagy Árpád 1945 decemberében tért haza Karintiából, a brit megszállási övezetből, angol fogságból. A Magyar Demokratikus Hadsereg azonban nem tartott igényt a „nyugatos” tisztre, sőt még rendfokozatát is elvették.⁴⁸ A 30 esztendő, tudományegyetemet végzett matematika-fizika szakos tanárra – bizonyára „bűnös” katonaműltja miatt, – a „népi demokráciának” civilben sem volt szüksége. Így, rövid tanári munka után, állásából elbocsátva, más híján gépkocsivezetőként kereste kenyerét. 1948 májusában megnősült és rá egy évre fia született.

1952. április 11-én motorkerékpárjával főútvonalon haladt és egy szabálytalanul kihajtó teherautós elgázolta. Ami a Vörös Hadseregnek nem sikerült, azt egy közlekedési vétségekért többszörösen büntetett személy elérte. Egy bátor magyar hazafival kevesebb lett.

Sed: „*Exegi monumentum aere perennius...*”⁴⁹ Nagy Árpád írása – bizonyval – „ércnél maradandóbb emléket állít” a m. kir. honvéd ejtőernyősöknek.

⁴⁸ „A 6. ker. Parancsnokság Ig. Biz. 129/Ig. Biz. – 1946. sz. Határozatával rendfokozatától közig. úton való megfosztását rendelte el. Debrecen, 1946. 05. 17.” (Nagy Árpád tiszti anyakönyvi lapján található feljegyzés.)

⁴⁹ *Horatius: Carmina*, III. 30.